беларуская газэта. Заснаваная ў 1906 г. у Вільні. Адноўленая тамсама ў 1991 г. як штомесячнік. З 1 сакавіка 1996 г. выходзіць у Менску штотыднёва

НАША НІВА

КУЛЬТУРА, ПАЛІТЫКА

выходзіць у панядзелкі

№ 22 (60)
26 жніўня 1996 г.
панядзелак

ТЭЛЕПРАГРАМА

БІРЖА ПРАЦЫ

Краіна мяняе статус

У пятніцу Дзярждэпартамэнт ЗША даў палітычны прытулак лідару БНФ Зянону Пазьняку і прэс-сакратару Фронту Сяргею Навумчыку. Пазьняк і Навумчык сталі першымі з грамадзянаў былога СССР, якія афіцыйна атрымалі ў ЗША статус палітычных уцекачоў пасьля 1991 г. Неўзабаве ў Кангрэсе ЗША адбудуцца слуханьні пра сытуацыю з правамі чалавека ў Беларусі.

Рашэньне Дзярждэпартамэнту публічна асудзіў палкоўнік Замяталін. А яшчэ за дзень да гэтага А.Лукашэнка заявіў агенцтву AP, што нідзе і ніколі не стаяла пытаньне пра арышт Пазьняка. «Для меня не существует лучшего руководителя оппозиции, чем этот обанкротившийся политик», — сказаў А.Лукашэнка.

Між іншым, гэтае інтэрвію для AP сьведчыць пра тое, як актыўна лабіраваў лукашэнкаўскі рэжым справу з палітычным прытулкам Пазьняка. Гэта ў інтэрвію для нашай газэты пацьвердзіў і сам З.Пазьняк («НН», 19 жніўня). Але нават афіцыйная заява А.Лукашэнкі не дапамагла. Рэжым прайграў. І цяпер у лепшых савецкіх традыцыях выстаўляе амэрыканцаў гэткімі «мальчышамі-плахішамі», якія прымаюць неабдуманыя рашэньні.

Але досьвед паказвае, што падобныя рашэньні Дзярждэпартамэнт ЗША рыхтуе вельмі грунтоўна. Цяжка згадаць хоць адзін прыклад памылковага прызнаньня статусу палітычнага ўцекача для людзей з нашага рэгіёну. Наадварот, як правіла, такія ўцекачы становяцца духоўнымі настаўнікамі сьвету. Дастаткова прыгадаць расейцаў Салжаніцына і Бродзкага, паляка Мілаша, літоўца Венцлаву...

Зразумела, што пры падрыхтоўцы рашэньня Дзярждэпартамэнту пераглядалася ўся сыстэма адносінаў ЗША (і ўсяго заходняга сьвету) да Беларусі. Пераглядаліся ўсе ранейшыя эканамічныя, палітычныя ды іншыя пагадненьні. Мяняўся статус РБ у сьвеце. Мы сталі адзінай краінай Эўропы, дзе пераследуюць за погляды, дзе ў турмах сядзяць паэты, дзе спэцназ разганяе жалобную працэсію, дзе страляюць у спартовыя шары і разбураюць помнікі, дзе прэзыдэнт публічна абражае мову свайго народу і прафануе гістарычныя сымбалі.

Пазьняк і Навумчык выканалі сваю палітычную місію. Аўтарытарны антыбеларускі рэжым РБ названы сваім імем на самым высокім узроўні. Побач з гэтым вынікам развагі пра тое, што лідар апазыцыі пакінуў сваю краіну, ратуе сваё жыцьцё або «збанкрутаваў», гучаць як палітыканства або блеф.

Пазьняк выехаў, але і мы ўсе не засталіся на месцы. Мы пераехалі ў іншую эпоху, народжаную хворай настальгіяй па таталітарным СССР. І сьвет прызнаў гэта.

Беларускі шлях да незалежнасьці атрымаўся не праз дэмакратызм, розум і вернасьць нацыянальным традыцыям, а праз звыродлівасьць рэжыму, якому цяпер ніхто не захоча падаць руку. Заходу сябраваць з РБ будзе брыдка, Усходу — нявыгадна. На пабытовым узроўні сьвет будзе асацыяваць з А.Лукашэнкам кожнага з нас, беларусаў. Мы становімся сувэрэннымі дэ факта і ўся праблема толькі ў тым, як хутка нам надакучыць чырванець ад сораму.

Рэдактар

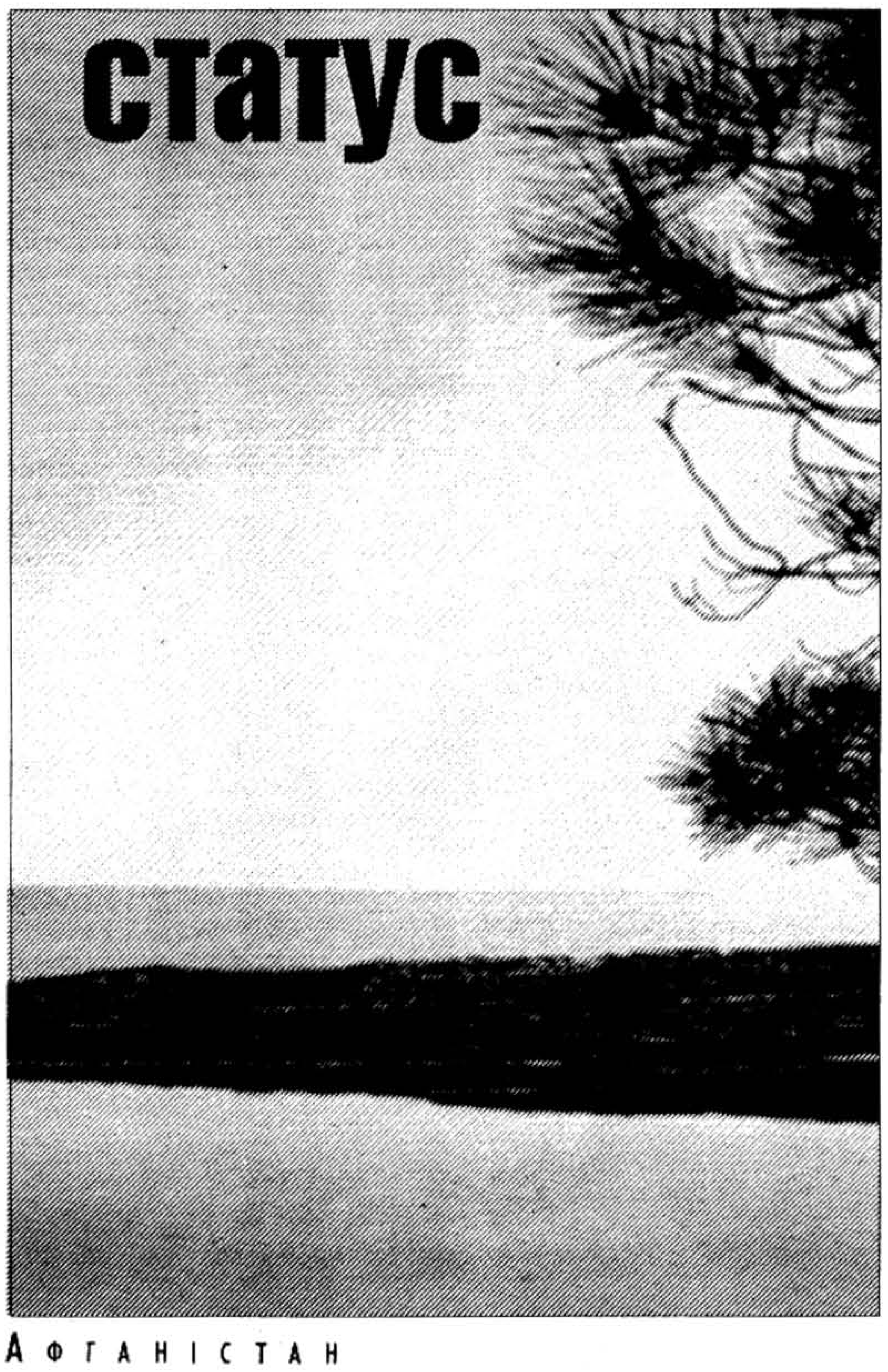

Чырвоны тэрор

За кожнага камуніста — 1000 закладнікаў

Сёньня ніхто ўжо ня схільны ідэалізаваць мінуўшчыну, зьвязаную зь дзейнасьцю «жалезнага органа» пралетарскай дыктатуры — Усерасейскай надзвычайнай камісіі па барацьбе з контррэвалюцыяй, спэкуляцыяй і службовай злачынасьцю. Што ж уяўляла сабою ВЧК? З кім змагалася і каго карала?

Пра гэта — на старонцы 3.

Славамір Адамовіч

«Рэпартаж з 4-й камэры» — турэмны дзёньнік паэта, арыштаванага КГБ за верш «Убей президента». Як вядома, Славамір Адамовіч пераведзены ў Віцебск, дзе ў верасьні над ім адбудзецца суд. Сёньня паэт чакае працэсу і распавядае пра сваё турэмнае жыцьцё.

Старонка 14.

Палякі ад нас адвярнуліся

Паводле апошніх статыстычных апытаньняў на тэму любімых і нелюбімых народаў у Польшчы беларусы выйшлі на трэцяе месца сярод тых, з кім не хацелася б мець справу. Нас у брыдкасьці для палякаў апярэджваюць толькі баўгары і ізраільцяне, а мы, у сваю чаргу, брыдчэйшыя за расейцаў, сэрбаў, украінцаў, румынаў і цыганоў. Такія апытаньні ў Польшчы праводзяцца рэгулярна, і наш рэйтынг у іх стала падае. З талерантных і працавітых «брацішкаў» у вачах палякаў мы ператвараемся ў тых, ад каго варта трымацца чым далей.

Што да рэйтынгу любімых палякамі народаў, то тут лідары — італьянцы, французы, амэрыканцы, ангельцы, швэды, аўстрыякі і японцы. Далей ідуць вугорцы, чэхі і славакі. Рэзка палепшылі свой польскі рэйтынг немцы і літоўцы, якія перабраліся ў любімыя з разраду нелюбімых народаў.

Паводле «Gazety Wyborczej», 19 жніўня.

Афганістан

Забытая вайна

Нядаўняе адкрыцьцё помніка на Востраве Сьлёзаў у Траецкім Прадмесьці ў Менску яшчэ раз нагадала, што ў Беларусі пра афганскую вайну забудуцца ня хутка. Але ва ўсім астатнім сьвеце пасьля таго, як 15 лютага 1989 г. Афганістан пакінуў апошні савецкі салдат, пра гэтую краіну папросту забыліся. Хіба толькі раз-пораз расейскія СМІ зларадна паведамляюць пра тое, як апазыцыйныя Талібан пасьпяхова ваюе з былымі маджахедамі — колішнімі ворагамі СССР. Ці тыя ж маджахеды час ад часу згадваюцца ў зьвязку зь іх магчымым удзелам у чачэнскай вайне. З нагоды нядаўняга пабегу сямёх палонных расейскіх лётчыкаў зноў быў згаданы Талібан, гандаль зброяй, замежныя спэцслужбы ды нейкія ўнутрыдзяржаўныя інтрыгі. Дык што ўвогуле адбываецца цяпер у Афганістане?

У Афганістане працягваецца грамадзянская вайна. Пачалася яна яшчэ да ўводу савецкіх войскаў. Паміж сабою ваявалі мусульмане-суніты з мусульманамі-шыітамі ды пуштуны з таджыкамі. Змаганьне супраць адзінага ворага-інтэрвэнта СССР часова згуртавала розныя групоўкі, што разам здолелі такі дамагчыся незалежнасьці. Былыя палявыя камандзіры накшталт Ахмэда Шаха Масуда, што зрабіўся прэм'ер-міністрам, занялі салідныя дзяржаўныя пасты і пачалі самастойна кіраваць дзяржавай, заснаванай ужо не на марксісцкіх, як пры Кармале ці Наджыбуле, прынцыпах, а на ісламскіх.

Працяг на старонцы 4.

навіны 1-м сказам

навіны 1-м сказам

УКРАІНА. У Кіеве 3-тысячным вайсковым парадам нацыянальных узброеных сілаў, які прыняў прэзыдэнт Кучма, урачыста адзначылі пяцігодзьдзе незалежнасьці Украіны.

ЗАРОБАК-1. Міністэрства статыстыкі паведаміла, што сярэдні заробак рабочых ды службоўцаў за ліпень 1996 г. склаў 1.173.136 руб. і павялічыўся ў параўнаньні зь леташнім ліпенем у 1,7 раза.

ЗАРОБАК-2. Рада Фэдэрацыі прафсаюзаў Беларусі прапанавала ўраду падвысіць з 1 верасьня памер мінімальнага заробку да 150 тыс. руб.

МАЗ. На менскім аўтазаводзе завяршыліся выпрабаваньні новых мадэляў машын з рухавікамі амэрыканскіх кампаніяў «Дэтройт Дызэль» і «Нэвістар Інтэрнэшнл».

МІР. Харватыя ды Югаслаўская Фэдэрацыя падпісалі дамову пра нармалізацыю адносін, што фактычна азначае і ўзаемнае прызнаньне.

ФРАНЦЫЯ. Францыя распачала буйнамаштабную акцыю выдварэньня з краіны нелегальных афрыканскіх эмігрантаў, першая група якіх у колькасьці 57 чалавек была на самалёце адправленая ў невядомым кірунку.

ЧАЧНЯ. Аслан Масхадаў ды Аляксандар Лебедзь збольшага дамовіліся нарэшце спыненьня вайны ў Чачні; былі створаныя сумесныя расейска-чачэнскія вайсковыя групы для падтрыманьня парадку.

ІЗРАІЛЬ. Амэрыканскае ФБР адчыніла ў Ерусаліме свой новы офіс, супрацоўнікі якога будуць ня толькі змагацца з арабскім тэрарызмам, але й з расейскай мафіяй, дзейнасьць якой істотна пагражае нацыянальнай бясьпецы Ізраіля.

ШПІЯНАЖ. У выпрабавальным цэху кампаніі «Фольксваген», дзе распрацоўваліся новыя мадэлі аўтамабіляў, была знойдзеная схаваная камэра, што перадавала сакрэтную камэрцыйную інфармацыю праз спадарожнік.

ПІЛІГРЫМЫ. Больш за сотню індуісцкіх пілігрымаў да сьвятых мясьцінаў, зьвязаных з богам Шывай, замерзьлі ў Гімалаях.

ТАЛАКА. Гомельская Талака запрашае ўсіх на сьвяткаваньне сваіх 10-х угодкаў: 30 жніўня а 18.00 у залі музвучэльні імя Чайкоўскага (Гомель, вул. Жаркоўскага, 28) адбудзецца вечарына, фотавыстава і прэм'ера народнай драмы «Цар Максімільян»; 31 жніўня а 15.00 у Гомельскім парку (каля атракцыёнаў) — фальклёрная імпрэза. Тэлефон для даведак у Гомелі: 48-78-37.

Літаратура

Міхал Анемпадыстаў

«Мая краіна пад белым сьцягам»

Міхал Анемпадыстаў піша свае вершы адмыслова для гурта «Новае Неба». Супрацоўніцтва лідара «НН» Касі Камоцкай і Міхала пачалося яшчэ пяць гадоў таму. І вось сёлета рыхтуецца да выхаду ўжо другі альбом «НН», створаны цалкам на вершы Міхала Анемпадыстава. Сёньняшняя нізка вершаў у «Нашай Ніве» — гэта тэксты некаторых песьняў з гэтага альбому.

....

Здаецца, той дом стаяў на ўскраіне места
На вуліцы зь цёплага пылу і плотаў драўляных
Пад грушай вялікай, якая ўжо не радзіла
Затое давала шмат ценю ў летнюю сьпёку

Здаецца, той дом быў пабелены некалі вапнай
Ля дому быў кветнік, а ў ім незьлічоная кветкі
На тле белых сьценаў найлепей глядзеліся мальвы
Увогуле, мальвы заўсёды глядзяцца няблага

Здаецца, той дом меў блакітна-зялёныя дзьверы
Яго гаспадар з гаспадыняй былі ўжо вельмі старыя
Яны гаварылі пра сьмерць і пра кветкі
У доме была цішыня і павуцемра

Здаецца, у доме былі мы ня болей за колькі хвілінаў
Але, калі выйшлі адтуль, то было ўжо цёмна
У цемры быў прывідны водар ліпеяў і мяты
Паблізу ў ваду гучна падала кропля

Пазьней мы дарэмна чакалі апошні аўтобус
На вуліцы зь цёплага пылу і плотаў драўляных
Хацелі паліць, але ў нас не было запальнічкі
Хацелі вярнуцца ў дом, але нам не ставала нахабства

Астатнія вершы — на старонках 14-15.

Забароненае імя

Працягваючы Борхесаў беларуска-аргентынскі сюжэт зь мінулага нумару «НН», я хацеў бы зноў нагадаць эмацыйнае стаўленьне Галоўнага бібліёграфа да дыктатара Пэрона. Борхес у сваіх «Аўтабіяграфічных нататках» імкнуўся ня згадваць імя гэтага чалавека, у асобных выпадках называў яго Нязручнавымоўным. Зьява пазьбяганьня называць імя чалавека, якога ня любіш і з боку якога адчуваеш небясьпеку, стала пашыранай і ў сёньняшняй Беларусі.

Гартаючы ў «Архіве найноўшае гісторыі» заявы людзей, якія былі жорстка зьбітыя, альбо схопленыя міліцыяй у пэрыяд сёлетняй «Менскай вясны», я злавіў сябе на думцы, што рэпрэсаваныя практычна не называлі ў сваіх споведзях поўнага імя свайго галоўнага крыўдзіцеля. Адзін прыватны прадпрымальнік напісаў па-расейску, што 30 траўня ён знаходзіўся каля рэзыдэнцыі чалавека, «які займае пасаду прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі». Яшчэ адно вызначэньне — «наш прэзыдэнт», — стала ўласнасьцю выключна афіцыёзных масмэдыяў. Для сярэднестатыстычнага беларуса такое азначэньне — экзотыка. У неафіцыёзных колах для пазначэньня цяперашняга прэзыдэнта краіны існуе некалькі эўфэмізмаў. У прыватнай гутарцы часам дастаткова займеньніка «ён». У сябе, а таксама сярод кола маіх знаёмых, я таксама назіраў пэўныя псыхалягічныя перашкоды ў прамаўленьні гэтага імя. Цяпер пачынаеш разумець, што зьяўленьне ананімных паэмаў з пэрсанажам Лукою Мудзішчавым было выклікана ня толькі імкненьнем сыйсьці ад перасьледу, але й засьцярогамі іншага ўзроўню. Прынамсі, пра зьдзек альбо простае грэбаваньне тут не вядзецца.

У гэтым лінгва-псыхалягічным комплексе індустрыйнае Беларусі праглядаюцца архаічныя інстынкты й старажытныя абрады. Пазьбяганьне імя — гэта ягонае табуяваньне. Пры накладаньні табу пад сыстэмную забарону трапляюць пэўныя дзеяньні альбо назвы. Працэдура табуяваньня распаўсюджвалася на тыя звычаі й традыцыі, якія мелі адмоўны вынік для ўсяго грамадзтва. Табуяваньне — гэта перасьцярога ад злой сілы.

Сёньня несавецкі беларус пэрсаніфікуе зло. Гэтым самым беларус умешваецца ў найноўшы тэалягічны дыспут пра «Імя д'ябла». Пісьмовыя помнікі фіксуюць бясконцую колькасьць імёнаў сатаны: Люцыпар, Бафамэт, Мэфістофэль, Волянд... Дэманоляг XVI ст. Вэер называе нават дакладную лічбу — 44.635.569. Гэтая лічба ўжо сувымерная з колькасьцю сьмяротных. Адсюль высnova: сустрэчы чалавека з дэманам — не выключная зьява. Але мноства імёнаў — гэта таксама варыянт пазьбегнуць вымаўленьня толькі аднаго імя. Тэолягі-мадэрністы імкнуцца пазьбягаць прамой пэрсаніфікацыі д'ябла — Князь цемры разумеецца як Злы пачатак, які гнезьдзіцца ў прыродзе і ў чалавеку. Такі перавод праблемы ў іншы тэрміналягічны ўзровень абгрунтоўвае цюбінгенскі тэоляг Гербэрт Гааг: «Біблійны сатана — гэта пэрсаніфікаваны грэх. Паўсюль у Новым запавеце, дзе гаворыцца пра сатану й д'ябла, гэтае найменьне можна з такім жа посьпехам замяніць словамі «грэх» альбо «зло».

І вось беларуская прастора стала арэнаю змаганьня за імя. Нашыя старажытныя інстынкты абудзіліся, бо мы штодзённа бачым зло.

У рэаліях нашага зямнога жыцьця змаганьне ідзе за тэрыторыю. Такі прыземлены ход, у напрамку да зямлі, дае магчымасьць інтуітыўна ўлавіць у нашай падсьвядомасьці яшчэ адну падставу для табуяваньня — зло можа быць ня толькі анталягічным, яно не абавязкова сыходзіць непасрэдна ад д'ябла.

У многіх рэлігійных сыстэмах прысутнічае такі пэрсанаж, як трыкстэр (ашуканец). Гэтая істота можа выступаць заснавальнікам культурных звычаяў пэўнай групы людзей, але, як правіла, ня мае дачыненьня да чалавечага дабрабыту. У абарыгенаў Паўночнай Амэрыкі найбольш знаны ашуканец — каёт. Міт пра яго поўніцца сымболікай: «Ён скраў у духаў Сонца, Месяц і Зоры, але ня ведаў, што зь імі рабіць, дык павесіў іх у небе».

Алег Дзярновіч

"Наша Ніва"
незалежны тыднёвік
НАША НІВА

заснаваны ў 1906,
адноўлены ў 1991
заснавальнік і выдавец Павал Жук
рэдактар Сяргей Дубавец
адказны сакратар Алег Дзярновіч
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
навіны Уладзімер Бараніч
рэдактар дадатку "Інфарматар" Андрэй Лапцёнак
макет Віктар Корзун
дызайн і вёрстка Лявон Раманчык
набор Таццяна Чуйвід
стыль Антон Кузьміч
карэктура Сяргей Сматрычэнка
пры ўдзеле Сяргея Шупы
прадстаўнік рэдакцыі ў Гомелі Зьміцер Бартосік (тэл. 56-94-36)
АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ
220123 Менск, а/с 71
Тэл./факс 239-78-49
Падпісны індэкс 63125
Пасьведчаньне аб рэгістрацыі пэрыядычнага выданьня № 581 ад 4-га ліпеня 1996 г., выдадзенае Дзяржаўным камітэтам друку Рэспублікі Беларусі. Юрыдычны адрас: г. Менск, пр. газэты «Известия», д. 8. кв. 173.

Палкоўнікам ніхто ня піша, або Лета патрыярха

Яшчэ ніколі ў жыцьці я не закатвала памідораў на зіму ў такім змрочным настроі.

Мабыць, і сапраўды мы блукаем па пустэльні. Адно, што розніць, — Маісей вёў свой народ да свабоды, а наш «прарок» — у адваротным накірунку ідзе. Але — кажу я сабе, разглядаючы кожны тамат і кідаючы беззаганныя ў слоік — але, як вясной сваімі ганебнымі кан'юктурнымі дзеямі ён зьяднаў беларускую НАЦЫЮ і даў імпульс нацыянальнай ідэі, так цяпер пагрозай дыктатуры кансалідуе беларускае ГРАМАДЗТВА.

Але які будзе кошт кансалідацыі?

Калі сёньня расейскія нацыяналісты, пляскаючы ў ладкі, сьпехам зьбіраюць пяць тысячаў сваіх — яны рана радуюцца. Мы яшчэ ўсе пабачымся ў канцлягеры — па адзін бок дроту, і будзе нас значна больш.

Калі расейскія палкоўнікі снуюць свае хітрыя пляны, маючы цьвёрдую надзею такім манерам дасягнуць вяршыняў — яны пралічваюцца. Той, у каго «ня ўсё толькі дрэннае», таксама прыйшоў да улады праз пуч — і аддзячыў сваім сябрам-палкоўнікам мерапрыемствам, якое атрымала назву «ноч доўгіх нажоў» — і штосьці ня памятаю, каб нехта пасьля яе застаўся ў жывых... Аднак лёс палкоўнікаў хвалюе мяне менш за ўсё — тым больш такіх хітрых — тым больш расейскіх...

Самае цяжкае ўражаньне апошняга часу: босы дзядок кланяецца, зьняўшы кепку, «Ікарусу», што едзе праз вёску...

Чаму, выпраўляючы мужа ў Амэрыку, дзе і грамадзтва сапраўды дэмакратычнае, і лёзунг «усё для чалавека» — ня словы, я кажу: «ну, вяртайся!» замест «ну, чакай мяне там»? Чаму, халера, не купляю кватэру ў Львове або Кіеве? Што трымае мяне тут — дзе глупства, хлусьня, зьдзекі? Дзе ўсё не маё — нават Радзіма?

Можа, гэта асаблівы колер неба,
Можа — тут пражытыя гады —

мэлянхалічна сьпявае Анджэй Русевіч — ён прайшоў эміграцыю, і гэтая пёсэнка была напісаная на радзіме Робіна Гуда.

Я начыста выціраю стол: а можа, ВС усё ж пацьвердзіць, што мы недарэмна яго выбіралі? І народ, можа, больш не паверыць хлусьні і штампам — і ня дасьць карт-бляшн дыктатару? А калі яго зноў ашукаюць? Што ж, дыктатура ўсюды аднолькавая — што ў Нямеччыне, што ў Парагваі, што ў Расеі. І ніхто з дыктатараў добраахвотна ад улады не адыходзіў.

... «Ікарус» даўно праехаў, а дзядок, падтанцоўваючы, усё кланяецца і кланяецца ўсьлед. Адна штаніна ў яго карацейшая за другую, а вецер трэпле валасы — белыя і рэдкія, як ў немаўляці.

Натальля Бабіна

За «круглым сталом»

Падзея, што адбылася ў Менску на мінулым тыдні, выклікала розныя пачуцьці. Сапраўды, калі за «круглы стол» сядаюць БНФ і камуністы, гэта сьведчыць, што сытуацыя ў краіне далёка ня «круглая».

Пасьля вядомага звароту да грамадзтва сямі найбольш значных партыяў краіны, гэты крок выглядае лягічным. Партыі спрабуюць бараніцца ад А.Лукашэнкі, які не зважае на правілы. Падобна на тое, што супрацьстаяньне партыі — прэзыдэнт, парлямэнт —прэзыдэнт набывае новыя рысы. Прынцып «падзяляй і ўладар», які раней выдатна выкарыстоўваў А.Лукашэнка ў барацьбе за ўладу, трымаючы левыя партыі ў стане паўдаверу, здаецца, перастаў спрацоўваць. І камуністы, і аграрыі, пазбавіўшыся ад ілюзіяў, апынуліся за адным сталом з Фронтам і «грамадзянамі».

Прэзыдэнт зрэагаваў адразу. Усчата кампанія расколу камуністаў на прэзыдэнцкіх і непрэзыдэнцкіх, у супрацьвагу аграрыям ствараюцца саветы калхозаў. Як спрацуе прэзыдэнцкі падыход на нізавым партыйным узроўні, пакажа час. Пакуль жа лідар камуністаў Васіль Новікаў вялікай небясьпекі ў раскольных захадах ня бачыць, пра што і заявіў на паседжаньні «круглага стала». Наадварот, партыі знаходзяць паразуменьне паміж сабою. Тым больш, што кіраўнікі трох зь іх: аграрыяў, грамадзянаў і камуністаў складаюць кіраўніцтва Вярхоўнага Савету і маюць немалы досьвед.

Адсутнасьць харызматычнай фігуры Зянона Пазьняка аб'ектыўна спрыяе бязбольнаму ўваходжаньню ў гэтую кааліцыю БНФ.

Прэзыдэнт запрашэньне за стол праігнараваў. Зрэшты гэта нікога не зьдзівіла. Бакі даўно вызначылі свае пазыцыі, а інтарэсы выканаўчай улады прадстаўлялі спадары Лінг і Баранкевіч, і выглядалі, трэба сказаць, непераканаўча. Старшыня вэтэранаў пэнсіянэраў Баранкевіч сваімі выказваньнямі пра тое, як прэзыдэнт вядзе бітву за ўраджай, увогуле выклікаў здаровы сьмех у журналістаў.

Што тычыцца самога «круглага стала», то была ў ім пэўная сумбурнасьць. Шырокае прадстаўніцтва вялікай колькасьці палітычных партыяў і недзяржаўных прафсаюзаў (лідар дзяржаўных сп. Ганчарык знайшоў у гэты час больш пільныя справы) урэшце нічога не вызначала. З «сырасьцю» мерапрыемства пагадзіўся і Юры Хадыка, зазначыўшы, праўда, што паступова справа павінна наладзіцца.

Не было вызначана агульнай тактыкі дзеяньняў. Фронт і АГП прапанавалі рыхтавацца да пачатку працэдуры імпічмэнту. Прафэсар Багданкевіч абгрунтоўваў сваю прапанову тым, што «нас так ці інакш разгоняць, выканаўчай уладзе не патрэбныя законы, якія мы прымаем, дык хоць сыйдзем з годнасьцю. Ну зьбяруць нас на стадыёне, дык хоць пасядзім дастойна. Перавыхаваць гэтую асобу нельга». Сп. Булахаў прапанаваў тэрмінова ўнесьці папраўкі ў закон аб рэфэрэндуме і такім чынам паўплываць на сытуацыю. Гаварылі пра дадатковыя пытаньні, якія б нэўтралізавалі тое, што прапануе на плебісцыт А.Лукашэнка. З гэтым пагадзіўся Старшыня ВС Сямён Шарэцкі, сказаўшы, што парлямэнт ня можа адмовіць прэзыдэнту ў рэфэрэндуме, але мусіць выкарыстаць у гэтай сытуацыі свае правы, трымаючыся Канстытуцыі.

Прапанова імпічмэнту, выказаная з-за «круглага стала», выглядае даволі неперспэктыўна. Пры манаполіі на сродкі масавай інфармацыі любыя рэзкія, канфрантацыйныя дзеяньні апазыцыі А.Лукашэнка, як добры актор, выкарыстоўвае сабе на карысьць. Іншая справа — цягучая гульня з многімі невядомымі. Тут прэзыдэнт з сваім завадным характарам даволі часта трапляе ў нявыгадныя сытуацыі. Тым больш час аб'ектыўна працуе не на яго.

А.Лукашэнка чуйна й лісьліва рэагуе на сілу. Не зьявіўшыся на «круглы стол», ён паказаў, што не баіцца апазыцыі, пакуль у яго ёсьць грошы на тое, каб спраўна падвышаць заробак сілавым структурам. Ён баіцца страціць любоў Масквы і баіцца тых беларускіх палітыкаў, хто мае там уплывовых сяброў. Згадваецца амаль істэрыка прэзыдэнта пасьля сустрэчы С.Шарэцкага з Я.Строевым у Арле. Вельмі красамоўна на гэтым фоне выглядае пазыцыя ня надта сьмелага раней сьпікера і ягонае па сутнасьці старшынство на «круглым стале». Пазыцыя С.Шарэцкага цьвярдзее на вачах. Ён абураецца тым, што міністар замежных справаў Расеі Прымакоў ведае зьмены Канстытуцыі Беларусі, якія Лукашэнка зьбіраецца прапанаваць на рэфэрэндум, раней за яго, Шарэцкага, і парлямэнт.

Між тым Масква якраз і трымае А.Лукашэнку, дзякуючы ягонаму вернападданству, калі нават на свой рэфэрэндум ён просіць «дабро» ў Прымакова. Але пры гэтым Масква мусіць шукаць запасны варыянт для заваднога прэзыдэнта і, магчыма, ужо знайшла яго. І скарыстае пры першым чарговым праколе сёньнешняга беларускага фаварыта. Што гэта такое, А.Лукашэнка ведае, бо сам быў запасным пры Кебічы. Прысутнасьць і упэўненасьць С.Шарэцкага разам са сваёй партыяй на «круглым стале», верагодна, і стала галоўным вынікам гэтага «круглага стала».

Алег Дашкевіч

ЧЫРВОНЫ ТЭРОР

За кожнага камуніста — 1000 закладнікаў

Сёньня ніхто ўжо ня схільны ідэалізаваць мінуўшчыну, зьвязаную зь дзейнасьцю «жалезнага органа» пралетарскай дыктатуры — Усерасейскай надзвычайнай камісіі па барацьбе з контррэвалюцыяй, спэкуляцыяй і службовай злачынасьцю. Што ж уяўляла сабою ВЧК? З кім змагалася і каго карала?

Сьпярша галоўнай задачай ВЧК была барацьба з контррэвалюцыяй і сабатажам. Пасьля да гэтага дадалася барацьба з спэкуляцыяй і службовымі злачынствамі, шпіянажам, падаўленьне контррэвалюцыйных выступаў, бясьпека транспарту і Чырвонай Арміі, ахова дзяржаўнай мяжы. Быццам бы ўсё зразумела. Але на справе далёка ня ўсё было так адназначна і правільна.

Надзвычайная камісія — гэта органы не суда, а «бязьлітаснай расправы», паводле тэрміналёгіі ЦК РКП(б). «Гэта ня сьледчая камісія, ня суд і не трыбунал», — вызначала задачы ЧК сама надзвычайная камісія. «Гэта орган баявы, які дзейнічае на ўнутраным фронце грамадзянскай вайны. Ён ворага ня судзіць, а паражае. Ня літуе, а спапяляе кожнага, хто па той бок барыкадаў».

Няцяжка ўявіць сабе, як мусіла чыніцца гэтая «бязьлітасная расправа», калі замест «мёртвага кодэксу» законаў дзейнічае толькі «рэвалюцыйны досьвед» і «сумленьне». Сумленьне суб'ектыўнае. І досьвед непазьбежна замяняецца самавольствам, якое набывае дзікія формы ў залежнасьці ад складу выканаўцаў.

Тэрор ператвараецца ў крывавую бойку, якая першым часам выклікала абурэньне нават у камуністаў. Фармальнай падставай разьвязваньня чырвонага тэрору стаў замах на Леніна ў канцы жніўня 1918 г.

«Красная газета» пісала пра гэта 1 верасьня: «Сотнями будзем мы забіваць ворагаў. Няхай будуць гэта тысячы, няхай яны захлынуцца ва ўласнай крыві. За кроў Леніна і Ўрыцкага няхай пральюцца патокі крыві — больш крыві, столькі, колькі магчыма». «Пралетарыят адкажа на раненьне Леніна так, — пісалі «Известия», — што ўся буржуазія здрыганецца ад жаху».

Ніхто іншы, як сам Радэк, сьцьвярджаў у «Известиях» у спэцыяльным артыкуле, прысьвечаным чырвонаму тэрору: «За кожнага савецкага работніка, за кожнага правадыра рабочай рэвалюцыі, які загіне ад рукі агента контррэвалюцыі, апошняя расплаціцца дзясяткамі галоваў». Калі мы ўспомнім крылатую фразу Леніна: няхай 90% расейскага народу загіне, абы 10% дажылі да сусьветнай рэвалюцыі, — то зразумеем, у якіх формах малявала ўяўленьне камуністаў гэтую «чырвоную помсту».

Наперадзе ўсіх ішоў сам Усерасейскі Цэнтральны Камітэт, які прыняў 2-га верасьня 1918 г. рэзалюцыю: «за кожны замах на дзеячоў савецкай улады і носьбітаў ідэяў сацыялістычнай рэвалюцыі будуць адказваць усе контррэвалюцыянэры і ўсе натхняльнікі іх».

У поўнай адпаведнасьці з пастановай ЦВК 5 верасьня 1918 г. выдаецца пастанова СНК у выглядзе спэцыяльнае ўхвалы дзейнасьці ЧК, паводле якой «трэба расстрэльваць усіх асобаў, якія маюць дачыненьне да белагвардзейскіх арганізацыяў, змоваў і мяцяжоў». Народны камісар унутраных справаў Пятроўскі разаслаў усім саветам тэлеграфны загад, які стаў гістарычным і паводле сваёй тэрміналёгіі, і паводле сваёй санкцыі ўсякага магчымага самавольства. Гутарка ідзе пра «Загад аб закладніках»:

«Забойства Валадарскага, забойства Ўрыцкага, замах на забойства і раненьне старшыні народных камісараў Уладзіміра Ільіча Леніна... змовы ў тыле нашых армій, адкрытае прызнаньне правых эсэраў і астатняй контррэвалюцыйнай сволачы ў гэтых змовах, і ў той жа час надзвычай нікчэмная колькасьць сур'ёзных рэпрэсій і масавых расстрэлаў белагвардзейцаў і буржуазіі з боку саветаў, паказвае, што, нягледзячы на пастаянныя словы пра масавы тэрор супраць эсэраў, белагвардзейцаў і буржуазіі, гэтага тэрору насамрэч няма.

З такім становішчам павінна быць рашуча скончана. Расхлябанасьці і міндальнічаньню павінен быць неадкладна пакладзены канец. Усе вядомыя мясцовым саветам правыя эсэры павінны быць неадкладна арыштаваныя. З буржуазіі і афіцэрства павінны быць узятыя значныя колькасьці закладнікаў. Пры найменшых спробах супраціву альбо найменшым руху ў белагвардзейскім асяродзьдзі павінен прымацца безумоўна масавы расстрэл...»

Пасьля загаду Пятроўскага наўрад ці варта нават казаць пра «рабочую клясу», якая нібыта выступала мсьціўцам за сваіх правадыроў, і пра гуманнасьць мэтаў. Які сэнс у сапраўднасьці можа мець заява нейкіх камуністаў Віцебскай губэрні, якія патрабавалі 1000 ахвяраў за кожнага савецкага работніка? Або патрабаваньне камуністычнай ячэйкі магілёўскага аўтацэхніка —за кожнага палеглага расстраляць 100 закладнікаў, за кожнага чырвонага 1000 белых. Альбо заява Камячэйкі Заходняй Вобласьці Надзвычайнай Камісіі, якая патрабавала 13-га верасьня «сьцерці з твару зямлі паскудных забойцаў». Альбо рэзалюцыя чырвонаармейскай часткі аховы Менскай ЧК: «За кожнага нашага камуніста будзем зьнішчаць па сотнях, а за замах на правадыра тысячы і дзясяткі тысяч гэтых паразітаў».

Мы бачым, як па меры аддаленьня ад цэнтру, крыважэрнасьць ЧК павялічваецца — пачалі з соцень, дайшлі да дзясяткаў тысячаў. Дзясяткі тысячаў нашых землякоў, такіх, як Ганна Калмакова, былі раскіданыя па прасторах Расеі. Розныя былі гэта людзі, але яднае іх адно — усе яны былі расстраляныя за «белагвардзейскую змову».

Калі знаёмісься з архіўна-сьледчымі справамі перыяду 20-30-х гадоў — усё да болю здаецца знаёмым. Тое ж надакучлівае вытырканьне анкетных «дадзеных», поўная бяздоказнасьць, якая падаецца як выкананьне законнасьці, «прышпільваньне» лёсаў адных людзей да справаў зусім ім невядомых асобаў. І, безумоўна, лютая жорсткасьць і бесчалавечнасьць прысудаў. Факты не пераўпарціш. Менавіта так былі пакладзены пачатак д'ябальскай эстафэце даўжынёю ў некалькі дзясяткаў гадоў.

Ён, Яна і Надзвычайка

На пятым годзе перагляду прысудаў, што былі вынесеныя нашым забітым суайчыньнікам, першыя дасьледчыкі нарэшце дабраліся да тых пластоў, зь якіх бярэ пачатак эпоха тэрору «зьверху».

Сёньня у нас ёсьць магчымасьць пазнаёміцца з матэрыялаамі аднае з тысяч справаў, якая датуецца 1920-м годам. Пра гэты час прасьпявана столькі звонкіх песень і сказана столькі высокіх словаў! Але вось сьвятло ўпала і на гэты цёмны кут нашай мінуўшчыны. Успомнім пра адно караценькае жыцьцё, перарванае ў тым самым 20-м...

Яна глядзіць, як жывая, з выдатна захаванага фотаздымка. Прыгожая і маладая, на ўзьлёце шчасьця. Воляю Гісторыі кінутая ў нябыт, згубленая, як бязважкая пясчынка, у завалах архіўна-сьледчых справаў ЧК.

Год быў яшчэ 20-ы, а трыюмфатары-пераможцы ўжо цалялі ў маленькія чалавечыя сэрцы. Расстрэлы як форма стварэньня новай супольнасьці.

Ганна Маркава, дачка запаснога кананіра, нарадзілася 28 жніўня 1898 году ў вёсцы Валынцава Раманаўскай воласьці Горацкага павету Магілёўскай губэрні. У 1910 скончыла пачатковы курс у Нарваўскай вучэльні г. Санкт-Пецярбурга. Узровень дабрабыту сям'і не дазваляў утрымліваць малалетнюю дачку, і яна вымушана была працаваць пакаёўкай у адной заможнай сям'і.

Першая сусьветная вайна застала Ганну ў Петраградзе. У 1916 яна выйшла замуж за Сяргея Аляксеевіча Калмакова, які служыў у Петраградзе памочнікам обэр-сакратара 3-га дэпартамэнту Сэнату. Муж учарашняй гімназісткі пасьля мабілізацыі на нямецкую вайну працаваў чыноўнікам інтэнданцтва. У гэтым самым годзе ў іх нарадзіўся сын Міхаіл.

Томская Чрезвычайная Комиссия
АРХИВ
№ 2254
1920 года
ДЕЛО
По обвинению Калмаковой Анны Ивановны
в принадлежности к белогвардейской организации
№ 9321
Началось 14/V 1920 г.
Окончилось 29/VI 1920 г.

Кастрычніцкі пераварот не абмінуў сям'ю Калмаковых. У 1918 годзе Сяргей Калмакоў дэмабілізаваўся і, падхоплены віхурай рэвалюцыі, апынуўся з жонкай у Казані.

Да гэтага часу ў іх было ўжо двое дзяцей: двухгадовы Міхаіл і немаўля Ніна. У горадзе гаспадарылі чырвоныя, і бацька сям'і зарабляў на хлеб рахункаводам у гарадзкой управе. Але неўзабаве Казань адбілі белыя. Натуральна, што і паводле адукацыі, і паводле выхаваньня Сяргей Калмакоў, які напоўніцу спазнаў хамства рэвалюцыйных нізоў, быў непараўнальна бліжэйшы да афіцэрства, чым да камісараў! Пасьля ўзяцьця Пярмі ён становіцца сакратаром Вайсковага кантролю ў арміі Калчака.

Калі Чэхаславацкі корпус адкрыў фронт і выйшаў з вайны, белыя пачалі адступаць, і разам з Вайсковым кантролем Калмакоў эвакуяваўся ў Томск. Тут у 1919 годзе і адбываецца завязка трагедыі.

Ганна з двума дзецьмі засталася ў Томску. Яе муж вымушаны быў пакінуць горад з арміяй Калчака і рушыць далей на ўсход. Але ў дарозе ён захварэў і вярнуўся да сям'і. Там ён стаў жыць, хаваючыся ў жонкі і ў сваёй брата.

У абставінах разрухі 22-гадовай жанчыне з двума маленькімі дзецьмі на руках і мужам на ўтрыманьні трэба было забясьпечыць сям'і харчаваньне. Аднак, ня маючы спэцыяльнасьці, знайсьці працу ў той трывожны час было вельмі цяжка. Ганне пашанцавала: з рэкамэндацыі знаёмага яна ўладкавалася на службу ў... ЧК. Ці трэба тлумачыць, што не рэвалюцыйны запал, а горкая нястача штурханула яе на парог гэтай установы!

Р. С. Ф. С. Р.
Томская Чрезвычайная Комиссия по борьбе с контрреволюцией, спекуляцией и преступлениями по должности.
Удостоверение № 2245.
17/IV-20 г.
Предъявитель сего есть действительно т. Колмакова Анна Ивановна и состоит в должности регистратора общей канцелярии при Томской Чрезвычайной Комиссии по борьбе с контр-революцией.
Колмакова.
Собственноручная подпись на фотографии. Колмакова
Личность и собственноручная подпись т. в Колмаковой удостоверяется.
Председатель
Секретарь

Але, магчыма, так і было? Усё ж «палыхала грамадзянская вайна», аб якой мы ўсе ведаем з кніг і кінакарцін пра злодзеяў-белякоў і чырвоных герояў.

Так жонка афіцэра-ўцекача стала рэгістратаркай у канцылярыі агульнага аддзела Томскай Надзвычайнай Камісіі па барацьбе з контррэвалюцыяй, спэкуляцыяй і сужбовай злачынасьцю.

Але папрацаваць на гэтай пасадзе ёй удалося крыху больш за месяц. 13 траўня 1920 года Ганна была арыштаваная.

Падрабязнасьці пачатага сьледзтва сталі вядомыя толькі ў 1993 годзе. Працэдура была нядоўгая. Арыштаванай выставілі абвінавачаньне ў некалькіх «злачынствах». Пасьля доўгіх допытаў яна прызналася ў тым, што хавала мужа.

Але абвінавачаньне ў прыналежнасьці да белагвардзейскай арганізацыі жанчына катэгарычна адмаўляла, і, як ні стараліся рыцары рэвалюцыі «з чыстымі рукамі, гарачым сэрцам і халоднай галавой», ні аднаго доказу віны Калмаковай яны не здабылі. Зрэшты, гэта ўсім не зьбянтэжыла чэкістаў. На пустым месцы яны пачынаюць узводзіць цэлы будынак.

Адмовімся ад эмоцыяў і зьвернемся да сьледчых дакумэнтаў. І высьветліцца, што, як ні «калолі» няшчасную жанчыну яе былыя саслужыўцы, усё, што ім удалося зь яе вымучыць, — гэта прызнаньне, што яе «спрабаваў выкарыстаць у гэтым кірунку былы афіцэр Крывашэін, які абяцаў, што ёй гэта залічыцца з боку белагвардзейскіх арганізацый». Але «спрабаваў» яшчэ ня значыць «выкарыстаў».

Такім чынам, доказаў не было ніякіх. Затое быў данос альбо даносы невядомага зьместу ад невядомай асобы, імя якой засталося так і нераскрытым. Сяксот сыгналізаваў, што Калмакова дае белагвардзейцам зьвесткі пра ЧК. Ці значыла гэта, што яна расказвала мужу пра сваю працу? Можа быць. Сужэнец Ганны, які міжволі адыграў у яе лёсе такую злую ролю, напэўна жорстка расплаціўся за сваю «неадольную» цягу да хатняга агмяню. Ад яго застаўся толькі верш «Мольба», запісаны алоўкам на абрыўку паперы і адрасаваны жонцы. Вось толькі адно чатырохрадкоўе з яго: «Прости меня! Быть может, очень скоро я от тебя уйду без поцелуя рук. Весны познаю я тяжелые укоры, «Она» возьмёт меня в свой жадный тесный круг».

Датаваныя гэтыя радкі 25 сакавіка 1920 г. Калі пад словам «Она» Сяргей Калмакоў меў на ўвазе сьмерць, то ён наўрад ці памыліўся.

Што да Ганны Калмаковай, то яе ліс вырашаў нейкі ўпаўнаважаны па палітычных партыях, які ва ўсякі выпадак у дакумэнтах прозьвішча сваё не ўказваў. Праўда, пільныя чэкісты, напэўна, забыліся, што Ганна ніколі ні ў якой партыі не была.

Працэдура следзтва заняла крыху больш за месяц. Цяжка ўявіць, пра што думала Ганна ў гэтыя дні. Хутчэй за ўсё пра дзяцей, маці, мужа. І наўрад ці магла яна дапусьціць, што 24 чэрвеня 1920 году яе лёс быў ужо вырашаны. І чыесьці рукой ужо было накрэслена: «Лічачы абвінавачаньне Калмаковай даказаным, ужыць вышэйшую меру пакараньня — расстрэл».

У ноч на 25 чэрвеня 1920 году ў рове на паўночнай ускраіне Томска пагасла яшчэ адно чалавечае жыцьцё. Адно ў акіяне пралітай людзкой крыві...

Міжнародны агляд

Дзень шчасьця для ценяў забытых продкаў

24 жніўня наша вялікая суседка Украіна адсьвяткавала Дзень незалежнасьці. Выступаючы на ўрачыстым прыёме ў Цэнтральным банку краіны, амэрыканскі пасол Мілер пажартаваў, што за першыя пяць гадоў вольнага існаваньня ЗША змаглі дасягнуць нашмат меншага, чым краіна над Дняпром. У Цэнтрабанку сапраўды ганарацца тым, што за апошні год карбованец не абясцэніўся побач з далярам ні на працэнт, і ўсё гатова да ўвядзеньня паўнавартаснай нацыянальнай валюты — грыўны.

Напярэдадні сьвята прэзыдэнт Кучма прысвоіў чарговыя званьні вялікай групе вайскоўцаў і супрацоўнікам праваахоўных органаў. У сваю чаргу вайскоўцы правялі ўрачысты сход, дзе «Славу» незалежнай саборнай Украіне абвясцілі нават кіраўнікі Саюзу вэтэранаў вайны і працы. Згадваецца, што на апошняе 7 лістапада, на чырвонным мітынгу ў Кіеве лідар мясцовых сацыялістаў, сьпікер Вярхоўнае Рады Мароз заначыў: «Дзякуй Богу, надышлі часы, калі мы на нашым пралетарскім сьвяце можам прамаўляць на роднай украінскай мове».

Ва «Украінскім доме» адкрылася выстава праектаў манумэнту Незалежнасьці, што мае быць пабудаваны на майдане Незалежнасьці ў Кіеве. Помнік задумваецца як будучая візытная картка дзяржавы, аднак большасьць з аўтараў 38-мі прапанаваных макетаў, як ні дзіўна, уважаюць за самы непаўторны сымбаль самастойнасьці палавецкую бабу, стылізаваную пад постсацыялістычны рэалізм. Я маю на ўвазе чарговую Маці-Бацькаўшчыну, накшталт той, што трыюмфальна ўзьнясьлася ў памяць вызваленьня ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў над Пячэрскай лаўрай; толькі цяпер замест мяча скульптары мяркуюць упрыгожыць яе крыжом, звонам альбо трызубам (лепшы за меч, адзін удар — і аж тры дзіркі, так бы мовіць). Не сумняваюся, што ўрэшце знойдзецца таленавіты нашчадак Мартаса, які здолее адлюстраваць пачуцьці народу, што дайшоў да Украіны; здолее, бо, магчыма, ён сам быў сярод тых, хто галадаў за незалежнасьць у 90-м, хто адбудаваў цэрквы ў 91-м, а, магчыма, і сярод тых, хто яшчэ цяпер далека ад айчыны змагаецца і церпіць за ідэалы, у якія верыць, за свабоду, якая ніколі не бывае чужой, за тое, сьвятое, за тое адзінае, што мы пакінем нашым нашчадкам, нават калі не пасьпеем стварыць прыгожых помнікаў, за тое, што загартуецца сьлязамі нашага адчаю і крывёю нашай надзеі, за незалежнасьць. Без незалежнасьці нічога ня станецца быць, а таму:

Наливаймо, браття, та повні чаши, щоб шаблі не брали, щоб кулі минали головоньки наши! —

як сьпявалі заўчора ў Кіеве.

Што ж можа стаць сымбалем украінскай незалежнасьці, цяжкага шляху да яе? Можа «чырвона фіра» «Братоў Гадюкіных», а, можа, «чырвона рута» Валадзіміра Івасюка, шчырага патрыёта, якога ў шчасьлівую эпоху адзінства і брацтва знайшлі павешаным у лесе пад Львовам? Калі ўсё ж жанчына, дык трагічная Шаўчэнкава Кацярына? «Кохайтеся, чорнобриві, тай не з москалями»... Ці Наталка-Палтаўка Катляроўскага са, скажам так, каструлямі баршчу? Ня сьмейцеся, бо гэта яна, гульлівая і пявучая, захавала мову і песьні. Эх, калі б знайшоўся скульптар, які б у мармуры ўваскрасіў цені забытых продкаў, што сьледам за Кацюбінскім так цудоўна пачуў Параджанаў. Ці човен нашага жыцьця, які «то вирина, то потопа». Ці Франковых каменяроў, прыкутых да скалы. Яны змагаюцца з гарою, не скараючыся, хоць так часта здаецца, што ніякага прасьвятленьня ў жыцьці няма.

У Кіеве падчас сустрэчы прэзыдэнта Кучмы і Івана Каратчэні міністар замежных справаў Украіны Ўдавенка заўважыў: «Хаця Ўкраіна не падпісала і не зьбіраецца падпісваць Статут СНГ, яна і надалей будзе ўдзельнічаць у дзейнасьці гэтага форуму, калі ён будзе служыць умацаваньню двухбаковых і шматбаковых дачыненьняў незалежных дзяржаваў». Украіна, асабліва моладзь, адзначала 24 жніўня як найлепшае сьвята найлепшых спадзяваньняў, тым больш, што хлебаробы Тэрнопальскага раёну, як паведаміла УТ-1, намалацілі больш за 50 цэнтнэраў збожжа з гектара, зрабіўшы каштоўны ўнёсак ва ўмацаваньне эканамічнай незалежнасьці нэньки-Украіны. Больш верагодна ўсё ж, што дзяржаўны скарб больш выйграе ад падвышэньня тарыфаў платы за транзыт грузаў, абвешчанага за два дні да сьвята. Верасень — сэзон транзыту малдаўскага вінаграду.

Мы ж у верасьні будзем сачыць за самымі спрэчнымі бакамі самых незвычайных падзеяў: абвяшчэньнем незалежнасьці Поўначчу Італіі — Паданіяй; форумам інтэлектуалаў па пошуку альтэрнатывы капіталістычнаму ладу, што адбудзецца ў мэксыканскай сэльве, у штаб-кватэры «каманданта Маркаса», новага Чэ Гевары; візытам рымскага папы ў Францыю на сьвяткаваньне 1500-х угодкаў прыняцьця хрысьціянства Хлёдвігам. І, нягледзячы на страшныя падзеі ў Бэльгіі, дзе 15 дзяцей сталі ахвярамі забойцаў, мы ўсё ж паспрабуем далучыць наш голас да галасоў тых, хто выступае за адмену пакараньня сьмерцю, і патлумачыць, чаму. Зь недараваньнем спазьненьнем пасьля досьледу трагедыі Сьветлагорску мы яшчэ напішам пра AIDS у сьвеце.

Андрэй Дынько

Каляндар

Сякера для Цмока

Так атрымалася, што ніводная важная дата з чылійскай гісторыі ня сталася сёлета юбілейнай. Гэта варта адзначыць хаця б таму, што гэтым «сьлякотным жнiўнем» мы не заўважылі ўгодкі падзеі, якая ў свой час скалынула ўвесь сьвет. Я маю на ўвазе прыход да ўлады Аўгуста Пінахета 8 жніўня 1973 году. Тады група генэралаў забрала ўладу ў сацыяліста Сальвадора Альендэ. Той, як вядома, заняў прэзыдэнцкае крэсла пасьля вольных выбараў, але пачаў сваю дзейнасьць з парушэньняў Канстытуцыі на карысьць сваіх партыйных інтарэсаў, чым дазволіў іншым дзейнічаць аналягічна.

Звычайна дзяржаўны пераварот у эканамічна неразьвітай краіне мала цікавіць «цывілізаваны сьвет». Але Пінахет стаўся «незвычайным» дыктатарам — ён скіраваў сваю ўладу на эканамічнае й сацыяльнае разьвіцьцё краіны. За паўтары дзесяцігодзьдзі свайго кіраваньня Пінахет ПРЫМУСІЎ сваіх схільных да сацыялізму суайчыньнікаў зрабіцца капіталістамі. Плён дыктатуры Пінахета не дазваляе сёньня нават самым зацятым бальшавікам «кінуць камень» у ягоны бок — краіна відавочна квітнее.

Прозьвішча Аўгуста Пінахета паходзіць ад агульнараманскага кораня PIN — сасна. У свой час савецкая прапаганда разрэклямавала гэту асобу ў вобразе монстра. Монстар — салідны імідж. Пінахет мне ўяўляецца велізэзным хвойным дрэвам з магутным карэньнем і неабсяжнай кронай, кара якога, пакрытая дробным моцным шалупіньнем, найбольш нагадвае скуру Цмока.

Дыктатура рэч непрыемная. Менавіта таму цяпер у Беларусі часьцяком імкнуцца цытаваць Маркесаву «Восень патрыярха», намякаючы на палітычную сытуацыю ў краіне. Асабіста для сябе з усяго раману я знайшоў адно дзьве паралелі з сеньняшняй Беларусяй: на пачатку сваёй кар'еры Маркесаў прэзыдэнт ня ўмеў ні чытаць, ні пісаць і вырашаў буйныя дзяржаўныя справы аднachасова з праверкай надоеў малака ў патэльняным кароўніку.

У Беларусі няма ніякага Монстра, няма Цмока, няма PINochet'а — ёсьць PINocchio. Гэта маленькая трэска былога савецкага Монстра, якая немаведама як загаварыла, і зь якой мы сам выразалі тое, што ёсьць. Пінокіё можа падавацца Монстрам толькі, калі глядзець на яго зьнізу, прысеўшы на кукішкі.

Але Беларусі сапраўды патрэбны свой Цмок: вялікі, рацыянальны, салідны й аднachасова свойскі. Асоба, якая зможа пазбавіць беларусаў ад сацыялістычнай інфантыльнасьці і прывучыць людзей да самапавагі. На трэба баяцца свайго Цмока. Як кожны Пінокіё нараджаецца аднachасова зь печкай, у якой яго спаляць, так кожны Цмок зьяўляецца разам зь сякерай, якой яго засякуць.

Севярын Квяткоўскі

Забытая вайна

Працяг са старонкі 1.

Зьмянілася і сама назва краіны з Дэмакратычнай Рэспублікі Афганістан на Ісламскую Рэспубліку Афганістан. Але пасьля выводу савецкіх войскаў распачаўся новы віток яшчэ больш сур'ёзнай грамадзянскай вайны, дзе вырашальнымі фактарам сталіся рэлігійныя адрозьненьні ды этнічная нянавісьць. Замест аднosна памяркоўных маджахедаў зьявіліся непрымірымыя ультрафундамэнталісты. Прычым ісламскі фундамэнталізм быў падагрэты менавіта вайной з СССР. Бо маджахеды (што з пэрсыдзкай мовы перакладаецца як «ваяры») вялі сваю сьвяшчэнную вайну «джыхад» зь няевернымі шураві. Але насамрэч людзі тыпу Шаха Масуда ці цяперашняга прэзыдэнта, прафэсара Бурханудзіна Рабані проста змагаліся супраць прамаскоўскага кляну такога ж мусульманіна Махамада Наджыбулы. І атрымаўшы ўладу, яны ўзялі курс на аднosна памяркоўную ісламскую дзяржаву кшталту Ярдану ці Эгіпту, а не на нешта накшталт Ірану. Вось тут і выйшлі на арэну сілы, якія палічылі такі курс занадта лібэральным і празаходнім, якія бачаць Афганістан краінай, заснаванай на артадаксальных законах Шарыяту. Сіла гэтая — рух Талібан.

Шарыят — гэта звод правілаў, законаў ды маральна-этычных нормаў, што рэгулююць усе бакі жыцьця чалавека, абсалютнае ды безумоўнае падпарадкаваньне волі Алаха. Шарыят прадугледжвае суровую кару. Так пакараньнем за гвалтоўныя ўчынкі супраць асобы (забойства, калецтва, рабунак) стаюцца такія ж дзеяньні супраць вінаватага. Выкананьне прысуду — прэрагатыва не дзяржавы, а сваякоў пацярпелага. Існуюць строга вызначаныя пакараньні за шэсьць канкрэтных злачынстваў: сьмерць за вераадступніцтва ці рабунак на вялікай дарозе; ампутацыя рукі ці нагі за крадзеж, забіваньне камянямі за пазашлюбныя полавыя зносіны, калі гэта робіцца асобай, што знаходзіцца ў шлюбе, і 100 бізуноў за такое ж дзеяньне, учыненае нежанатым. 80 бізуноў атрымае кожны, хто выпʼе алькагольнага напою. Як і кожны закон, Шарыят мае сваіх «юрыстаў». Звычайна гэта мулы — мусульманскія сьвятары. Талібан, які ў перакладзе азначае «рэлігійныя студэнты», якраз і ўзначальваецца муламі.

Талібан вынырнуў на гістарычную арэну зьніадкуль і за два гады ўзяў пад кантроль больш за палову тэрыторыі Афганістану. Гэты рух — надзвычайны палітычны ды рэлігійны фэномэн. Пра яго лідараў нічога невядома, іх ніхто ніколі ня бачыў. Як да надаўняга часу было вельмі мала вядома і пра жыцьцё на падкантрольнай Талібану тэрыторыі, бо ісламскія фанатыкі-талібы ня любяць заходніх журналістаў і звычайна не дазваляюць рабіць якія-небудзь здымкі. Паколькі іслам забараняе рабіць любыя выявы жывых істотаў, то апроч традыцыйнай у мусульманаў забароны на жывапіс, талібы забаранілі яшчэ і ўжываньне тэлевізараў, відэамагнітафонаў, тэлекіна- ды фотакамэраў. Усё гэта разглядаецца як шайтанскія штучкі. Таму нядаўні рэпартаж пра Талібан, які зрабілі ангельскія тэлежурналісты зь БіБіСі, можна назваць сапраўды сэнсацыйным. Тое, што паказала БіБіСі, нагадала рэпартаж з XIII стагодзьдзя.

Асноўны касьцяк войска талібаў складаюць хлопцы-падлеткі, што называюць сябе муламі. Але ня ўсе яны рэлігійныя студэнты ці мулы. Многія далучыліся да войска таму, што яны пуштуны — жыхары паўднёвай часткі Афганістану, якія здаўна варагуюць з паўночнымі жыхарамі — таджыкамі, зь якіх і складаецца ўрад ў Кабуле на чале з прэзыдэнтам Рабані. Лідары Талібану сьцьвярджаюць, што іх асноўная мэта — не захоп улады, але ўсталяваньне закону Алаха ва ўсім Афганістане. Талібан, лічыць, што кабульскі ўрад ні мае права кіраваць краінай, бо ён — абаронца зла і знаходзіцца пад уплывам Расеі, Ірану ды Індыі. Ідэалёгію талібаў добра адлюстроўвае адна іх песьня: «Чаму ты плачаш, мама? Ты выгадавала мяне талібам. Я прызвычаіўся да ракетаў ды стрэлаў. Калі я не прынясу ісламскага закону ў Афганістан, мне ня будзе месца ў Раі».

Сам рух Талібан таксама прыйшоў з Пакістану. Усё пачалося два гады таму ў мэдрэсэ (ісламская рэлігійная школа, дзе рыхтуюць мулаў) памежнага з Афганістанам гораду Куэта. Афганскія студэнты зь ліку ўцекачоў вельмі злосныя на ўрад маджахедаў за тое, што той ня ўвёў у краіне поўны ісламскі закон і лічаць сябе абавязанымі перад Алахам выправіць становішча. Кіраўнік мэдрэсэ Хафіз Хусэйн Ахмад кажа: «Для Амэрыкі ці Савецкага Саюзу афганская вайна была скончана зь перамогай СССР, а для маладога пакаленьня афганцаў яна ўсё яшчэ не дасягнула сваіх мэтаў. Калі яны ўбачылі, што вайна не прынесла ніякага плёну, яны вырашылі вярнуцца».

Вяртаньне талібаў было хуткае і пасьпяховае. За нейкі год ня было магчыма прайшлі праз усю краіну, зьмятаючы на сваім шляху банды рабаўнікоў і розныя іншыя групоўкі. Пад іх кіраваньнем апынуўся ўвесь поўдзень краіны аж но да подступаў да Кабулу. Нельга сказаць, што талібы такія ўжо добрыя ваяры, як муджахеды, але яны ўдала перакоnваюць людзей на свой бок. Сталіца талібаў — горад Кандагар, гэта іх палітычны ды рэлігійны цэнтар. Яшчэ два гады таму тут панаваў хаос. Талібан паклаў гэтаму канец і ўсталяваў парадак, што выклікала шырокую падтрымку насельніцтва. Менавіта ў Кандагары маджахедскаму ўраду Рабані была абʼяўлена сьвяшчэнная вайна джыхад. Талібскі мула Амар быў абвешчаны амірам — рэлігійным лідарам мусульманаў па ўсім сьвеце.

Сёньня пра забарону тэлевізіі сьведчыць помнік у цэнтры гораду, складзены з разьбітых тэлевізараў ды відэамагнітафонаў, абматаны відэастужкай, якая разьвяваецца па ветры бы валасы забітага чалавека. Апроч тэлевізіі Талібан забараніў футбол, шахматы ды запускі паветраных зьмеяў. Жанчынам рэкамэндуецца ўвогуле не паказвацца на вуліцах, яны мусяць насіць бурху — пуштунскую разнавіднасьць паранджы, — якая закрывае абсалютна ўсё цела, нават рукі, а на месцы твару — нешта накшталт сеткі для пчаляроў. У выпадку забойства сьмяротны прысуд з «калашніка» выносяць сваякі загінулага. Калі нехта быў злоўлены на крадзяжы, яму на першы раз ампутуюць аднachасна рука й нага. Кажуць, што другога разу не бывае. Прыгавор падпісваецца талібскім міністрам ахвы здароўя мулой Ібрагімам Балухам і выконваецца хірургамі ў мясцовым шпіталі.

Герат, другі паводле значнасьці горад краіны, Талібан захапіў амаль безь ніводнага стрэлу яшчэ год таму. Але на гэты раз талібы апынуліся на чужой тэрыторыі. Талібы гавораць па-пуштунску, а ў Гераце жывуць пэрсы — цывілізаваны, вытанчаны народ, з разьвітымі мастацтвамі й літаратурай. І вось на іх Талібан пачаў накідаць законы Шарыяту. Раней Герат заўсёды быў самым вольным горадам Афганістану для жанчын. Цяпер ім забаранілі атрымліваць адукацыю, загадалі сядзець дома ды насіць бурху. Людзі ненавідзяць Талібан, але цяпер ужо нічога ня зробіш. Кіруе горадам вельмі зацяты ісламскі фанатык мула Яр Мухамад, які ня будзе цырымоніцца зь непаслухмянымі. У інтэрвію брытанскім журналістам ён заявіў: «Мы хочам, каб усе людзі ў Амэрыцы навярнуліся да ісламу. Мы запрашаем караля Амэрыкі ды караля Расеі навярнуцца да ісламу».

Іронію лёсу можна назіраць у тым, што сталася з колішнімі працаўнікамі савецкіх акупантаў. Легендарны палявы камандзір Ахмэд Шах Масуд дапамог у свой час выявіць Кабул ад прасавецкага ўраду Наджыбулы. А цяпер ён камандуе войскамі, што абараняюць горад ад сваіх жа землякоў талібаў. Масуд прыклаў шмат намаганьняў, каб зрабіць Афганістан незалежным, але для таго, каб супрацьстаяць ціску з боку Пакістану, яму давялося прыняць дапамогу ад суперніка Пакістану: Індыі, Ірану ды Расеі. Ён перакананы, што ваенныя сілы Талібану апалчваюцца ды ўзброіваюцца Пакістанам.

Пасьля таго, як талібы захапілі значную частку Афганістану, яны спыніліся на подступах да Кабулу. Усталявалася патавая раўнавага: урад ня мае сілаў, каб прарваць асаду ды разьбіць талібаў, а тыя ня маюць сілаў для далейшага наступу на горад. Праўда, у адным з інтэрвію Масуд сказаў, што яму даводзіцца стрымліваць свае войскі ад наступу на пазыцыі талібаў. Маўляў, ён хоча вырашыць усё за сталом перамоваў. Але сама ідэя якіх-небудзь перамоваў з Талібанам выглядае фантастычнай. Таму ўсё зьвялося да руціннага абстрэлу ўрадам пазыцыяў талібаў, якія ў сваю чаргу мэтадычна абстрэльваюць Кабул. Салдаты абодвух бакоў штодня, ўсё адно як на працу, прыходзяць да сваіх гарматаў ды страляюць, мала клапоцячыся, куды. Тут важны сам працэс. Уначы ў Кабуле аднosна спакойна — дзейнічае камэндацкі час ды й талібы сьпяць. А ўдзень сталіца ператвараецца ў пекла. У горадзе практычна не засталося ніводнага цэлага будынку.

Саступаючы крытыцы рэлігійных фундамэнталістаў ды імкнучыся паказаць сваю прыналежнасьць да ісламскіх прынцыпаў, кабульскі ўрад Рабані выкарыстоўвае самыя суровыя меры Шарыяту. Сьмяротныя пакараньні звычайна робяцца цераз павешаньне на галоўнай плошчы гораду. Усё адбываецца як і 200 гадоў таму: урадавыя салдаты палкамі адганяюць гледачоў на патрэбную адлегласьць, мула зачытвае прысуд, каты навязваюць асуджаным вяроўкі ды вышыбаць з-пад ног падстаўкі. Натоўп паліць анашу ды шуміць у захапленьні ад бясплатнага відовішча.

Бессэнсоўная вайна дазваляе суседнім краінам: Ірану, Індыі, Пакістану ды Расеі зводзіць тут свае рахункі ды нажывацца на пастаўках зброі. Афганцы толькі забясьпечваюць «гарматнае мяса» ды плацяць за вайну. Урадавыя войскі, што абараняюць Кабул, набываюць сваю зброю ў асноўным у Расеі, выдаткоўваючы на гэта 2/3 усіх мізэрных паступленьняў у бюджэт. Войскі Талібану бясплатна атрымліваюць зброю з Пакістану. Чаго-чаго, а зброі за дваццаць гадоў вайны у Афганістане не бракуе.

Залішне казаць, што горай за ўсё даводзіцца звычайнаму мірнаму насельніцтву. Як вядома, за часамі савецкай акупацыі краіны загінула больш за 2 млн. чалавек ды яшчэ 5 млн. сталіся ўцекачамі. Да пастаяннага недахопу харчоў і ўсяго самага неабходнага дадалося яшчэ адно тыповае для ўсіх паваенных краінаў бедзтва — супрацьпяхотныя міны. Савецкія войскі «насеялі» іх тут столькі, што спатрэбіцца не адна сотня гадоў, каб ачысьціць ад іх зямлю.

Ня маючы магчымасьці пракарміць сем'і традыцыйнымі спосабамі, многія афганскія сяляне заняліся вельмі прыбытковым бізнэсам — опіюмным макам. Асабліва спэцыялізуецца на вырошчваньні опіюму Поўдзень краіны, які кантралюе Талібан. І гэта пры тым, што ісламскі закон забараняе наркотыкі. Але талібы, ня хочучы псаваць адносінаў з падкантрольным насельніцтвам, глядзяць на гэта скрозь пальцы. Гэта дае падставы кабульскаму ўраду сьцьвярджаць, што Талібан насычаны наркатычнай мафіяй. Факт застаецца фактам: 2/3 усяго гераіну, што выраблецца на тэрыторыі Афганістану, прыпадае на падкантрольную Талібану тэрыторыю. На сёньняшні дзень Афганістан — асноўны пастаўшчык гераіну ў Заходнюю Эўропу. Пасьля перапрацоўкі наркотыкі спачатку ідуць у Туркмэністан, а пасьля праз Расею ды Беларусь — далей на Захад. Раней опіюм вырошчвалі і ў Пакістане, але пад націскам Захаду Пакістан выкараніў гэты бізнэс на сваёй тэрыторыі. Вытворцы наркотыкаў перабраліся на тэрыторыю Афганістану.

Вайна ў Афганістане, нягледзячы на відавочную бязглуздасьць і бессэнсоўнасьць, працягваецца. Даўней, калі ў гэтай краіне былі савецкія войскі, тысячы людзей у знак пратэсту выходзілі на вуліцы заходніх гарадоў, пікетавалі амбасады, пісалі пэтыцыі. Урады заходніх краінаў абʼяўлялі СССР эканамічныя санкцыі ды нават забайкатавалі Алімпіяду ў Маскве. Але расейцаў тут няма ўжо болей за 7 гадоў. Звышдзяржавы на гэтую вайну папросту забыліся.

Уладзімер Бараніч

№ 22/96
26 жніўня — 1 верасня

ШТОТЫДНЁВЫ ІНФАРМАЦЫЙНЫ ДАДАТАК ДА ГАЗЭТЫ НАША НІВА

і Інфарматар НАША НІВА

Новае слова на рынку беларускае прэсы – штотыдзень 8 палосаў патрэбнае інфармацыі

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ЗАБЕСЬПЯЧЭНЬНЕ BELARUSIAN PUBLIC RELATIONS ASSOCIATION

БІРЖА ПРАЦЫ • КНІГІ • РЫНАК • ТРАНСПАРТ • АДПАЧЫНАК • АДУКАЦЫЯ • СПАЖЫВЕЦ • ЗДАРОЎЕ • КІНО • ТБ • ТЭЛЕСАТ • РАДЫЁ • СПОРТ • МУЗЫКА • ЗА МЯЖОЮ

КУПОН
Бясплатнай прыватнай абвесткі

Імя і прозьвішча ______

Адрэса, тэлефон ______

Тэкст: ______

Запоўніце гэты купон і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна.
220123, Менск, а/с. 71
НАША НІВА

Бясплатныя прыватныя абвесткі

Куплю кардон.
тэл.: 254-18-10.

Прадам малачко казінае.
Тэл.: 266-77-03

ПРАЦА ДОМА

Праца дома, укладваньне рэклямных цыркуляраў, Капэрта з адваротнай адрэсай + купон б/а. 220073,
ад 100 тыс.руб. на дзень.
Капэрта з а/а + купон б/а. 220073, г. Менск, а/с 26 "РНД".

Усіх, хто што-небудзь ведае, ці жадае ведаць аб лёсе Солтанаў, просьба адгукнуцца
г. Старыя Дарогі, вул. Камсамольская д.48, кв.6
Юрэвіч В.А.
тэл. 55-8-71

ЗЯМЛЯ: продаж, набыцьцё

Прадаецца дачная дзялка 8 сотак.
Тэл.: 231-98-56
з 10.00 да 18.00

УВАГА!

Шукаю любыя матэрыялы пра І.Я.Рэпіна і знаходжаньне мастака ў Беларусі.
Шышанаў Валеры, **210035 г. Віцебск, вул. Праўды. 63-4-17.**

ХАТЫ: продаж, абмен, набыцьцё

ПРАДАЮ ХАТУ. В. ЛЯХАВІЧЫ НАВАГРАДЗКАГА РАЁНУ ГАРАДЗЕНСКАЙ ВОБЛ. НА БЕРАЗЕ НЁМАНА. КОШТ ПАМЯРКОЎНЫ, МЕСЦА ПРЫВАБНАЕ.
Г. ЛІДА, ТЭЛ.: 4-44-30

Бясплатная абʼява

Колькасьць пакояў	вуліца	кошт USD	плошча аг./жыл.	кухня	із. пак. санвуз	паверх дом	тэлефон лёдж/бальк.
1	Я.Маўра	11000	34/18	7.3	–/асобн.	2/5п	тэл./--
1	Келдышкі	12500	31/19	6	–/сум.	4/5б	тэл./–
1	Багдановіча	13000	30/18.3	5.6	--/сум.	2/5ц	--/бальк.
1	Кунцаўшчына	12000	30/17.5	7	–/асобн.	9/9п	–/лёдж.
1	Быхаўская	6500	19/14	5	--/--	1/2ц	тэл./--
1	Скарыны пр.	18000	31/12	10	--/сум.	2/5ц	тэл./--
1	Скарыны пр.	25000	42/16	9	--/асобн.	2/6ц	тэл./--
2	Казлова	26000	60/32	8.4	2/асобн.	3/6ц	тэл./бальк.
2	Шугаева	17500	51/31	7.1	2/асобн.	1/9п	тэл./лёдж.
2	Сьвярдлова	24000	54/27	10.5	2/асобн.	2/6ц	тэл./--
2	Сухараўская	18500	50/29	7.5	2/асобн.	2/9п	--/лёдж.
2	Ракасоўскага	14500	40/23	7.4	2/асобн.	4/9п	--/лёдж.
2	Мясьнікова	23000	50/30	7.5	2/асобн.	4/5ц	тэл./бальк.
2	Скарыны	30000	62/34	10.5	2/асобн.	3/6ц	тэл.
2	Панамарэнкі	19000	46/28,5	7,1	2/асобн.	2/9п	тэл./лёдж.
2	Ілімская	18000	50/30	8,5	2/асобн.	3/9п	тэл./лёдж.
3	Кахоўская	18500	58/41	6	1/сум.	5/5п	тэл./бальк.
3	Кальварыйская	55000	100/52	8,5	3/асобн.	4/5ц	тэл./бальк.
3	Сухараўская	35000	86/55	7.2	4/асобн.	6/9	тэл./2 лёдж.

Агенства "Права і нерухомасьць" дапаможа прадаць ці набыць кватэру ў Менску, а таксама аформіць абмен прыватных ці дзяржаўных кватэр.
Адрас: вул. Кірава, д.19, кв.47. Тэл.: 224-61-87, 231-09-92 (продаж), 264-09-74 (пакупка), 227-13-51 (абмен)

Шукаю цікавую працу!

Валодаю АНГЕЛЬСКАЙ, ІТАЛЬЯНСКАЙ мовамі, маю ПРАВЫ (і). Скончыў БГПА (энэргетычны факультэт).
тэл.: 261-03-60

ПЕРАКЛАДЫ

Ангельская, беларуская, польская мовы:
пераклады любой складанасьці, індывідуальныя заняткі.
Тэл. 221-24-81

КСЭРАКОПІЯ

Нізкія кошты. тэл.: 253-92-26

Перамотка й рэпарацыя электрарухавікоў любога кшталту. Гарантыя. Тэл.: 231-98-56 з 10.00 да 18.00. Юрась.

Куплю часопіс "Беларуская мінуўшчына" за 1993-94 г.
тэл 231-98-56

ШУКАЮ ПРАЦУ

Хлопец на апошнім курсе унівэрсытэта мае сталыя кантакты ў Чэхіі і шукае працу на фірме. Тэл.: 235-12-58

ІНІЦЫЯТЫВА "НН" №2

Ці задумваўся хто-небудзь, якая частка сямейнага бюджэту не расходуецца, а проста губляецца? Ня ў тым сэнсе, што паклаў міма торбы ці што дыра ў кішэні. Не, сваймі рукамі добраахвотна аддаў, скажам, у выглядзе платы за сваю няўважлівасьць.

Стоячы ў чарзе за кілбасою, ці многія зьвяртаюць увагу на стрэлку шаляў? Канешне, не. Паколькі мы ўсе выхаваныя ў тым духу, што ня сорамна абвешваць, а сорамна зьвяртаць на гэта ўвагу.

У часы эпохі разьвітога сацыялізму існавала бязмоўнае вызначэньне гэтага перыяду нашай гісторыі – эпоха ўсеагульнага дэфіцыту. Пра якія правы Спажыўца магла ісьці гутарка, калі і спажываць, уласна кажучы, ня было чаго?

Усё гэта ў мінуўшчыне і, спадзяемся, назаўсёды. Прылаўкі ломяцца ад тавараў, вітрыны яркія ад этыкетак, і калі сёньня і ёсьць які-небудзь дэфіцыт, то гэта дэфіцыт... разумнасьці нашых спажывецкіх паводзінаў.

Ці ёсьць рэцэпт ад гэтага нядугу, ці можа спажывец не тэарэтычна, а практычна ўплываць сваім попытам на прадпрымальную сфэру рынку, максымальна рэдка карыстаючыся кантрольнымі органамі ці галасавымі зьвязкамі?..

Але давайце ўявім сабе такую жахлівую для многіх прадаўцоў карціну: раптам, адначасна, – усе спажыўцы ў Беларусі сталі сьвядомымі (гэта значыць зразумелі свае правы) і перакрылі з 1 студзеня 1996 г. свабодны доступ да сваіх валізаў. Лягічна меркаваць, што да 31 сьнежня гэтага ж году гора-камэрсанты, на якіх напісана "не падманеш – не прадаш" закрылі б свае крамы і самаліквідаваліся як кляса. Бо калі няма попыту на кепскую паслугу ці гнілы тавар, то ніякага прыбытку яны не прынясуць. І, зьвярніце ўвагу, без усялякіх судовых працэсаў і стамляльнай бегатні па інстанцыях.

Зрэдку можна чуць: ну й хай крыху абвешваюць, затое ветлівы і ўсьмешка прыемная. Давайце прыкінем, колькі зараз каштуе ўсьмешка з абвесам.

У станцыі мэтро стаяць тры прадаўцы, якія гандлююць бананамі. Бананы з адной партыі, кошты 8500, 9000 і 9900 рублёў за кілю. Той прадавец, які гандлюе таньней за сваіх калегаў, прыемны і ўсьміхаецца. Пад жарты абслугоўвае задаволеных пакупнікоў, не даючы ім магчымасьці дачакацца, пакуль замрэ стрэлка шаляў, фіксуючы канчатковую вагу. Затое і сам ня мёрзьне, і другіх не затрымлівае.

Пытаньне: якому прадаўцу вы аддасьцё перавагу пры ўмове, што якасьць бананаў аднолькавая ва ўсіх трох... А вось і няправільна!

Шматлікія праверкі паказалі, што абвес пры вулічным гандлі бананамі вагаецца ад 10 да 500 грамаў. Ня будзем ускладняць, возьмем сярэднюю лічбу: 255 грамаў. І атрымаецца, што выбранаму вамі прадаўцу вы заплацілі 9000 рублёў не за кілю, а за 745 грамаў. Ці адзін кіляграм вам каштаваў фактычна каля 12000 рублёў. Ці патрабуюцца дадатковыя камэнтары?

А сотні кіляў абгортачнай паперы, аплочаныя пакупнікамі? А вядомыя "дапушчальныя" пагрэшнасьці шаляў (чамусьці заўсёды не на карысьць спажыўца)? А памылкі пры вызначэньні канчатковага кошту прадукту ці адліку рэшты? Гэты сьпіс, на жаль, можна працягваць да бясконцасьці...

Паспрабуйце самі паназіраць, як у вашай краме ці на вуліцы абслугоўваюць пакупніка. Зьвярніце ўвагу на шкалу шаляў, на дзеяньні прадаўца. Пастрайцеся запомніць, на колькі грамаў "грашаць" шалі, якая была абвешчаная вага, якая сума пакупкі й кошт кілі. Прыйдзя дадому, павазіцеся з калькулятарам і вызначыце памер "падатку". Цяпер застаецца толькі памножыць атрыманы вынік на колькасьць уласных пакупак, напрыклад, за месяц, і на табло выявіцца... КОШТ ВАШАЙ НЯЎВАЖЛІВАСЬЦІ.

Ці ўключаць гэтыя сумы ў расходную частку сямейнага бюджэту ці зьвярнуць іх у прыбытак – вырашаць вам.

Адным з асноўных правілаў сьвядомага спажыўца ёсьць права на выбар. І ня проста выбар тавара ці крамы, але й выбар якасьці абслугоўваньня. І толькі навучыўшыся сёньня выбіраць прадаўца, майстра, прадукты – заўтра мы здолеем, нарэшце, правільна выбіраць людзей, якія пакліканыя ахоўваць нашае асноўнае права чалавека – ПРАВА НА НАРМАЛЬНАЕ ЧАЛАВЕЧАЕ ЖЫЦЬЦЁ.

Міністэрства сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусі
АБАНЭМЭНТ на газэту 63125
НАША НІВА
Колькасьць камплектаў

На 1996 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ______ (паштовы індэкс) (адрэса)
Каму ______ (прозьвішча, ініцыялы)

ПВ | месца | Літэр

ДАСТАЎНАЯ КАРТКА
на газэту 63125
НАША НІВА

Кошт: падпіскі ______ руб.; пераадрас. ______ руб.
Колькасьць камплектаў

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ______ (паштовы індэкс) (адрэса)
Каму ______ (прозьвішча, ініцыялы)

АСЬПІРЫН

Асьпірын – адзін з самых папулярных лекавых прэпаратаў, які абязбольвае, мае супрацьзапаленчае й жарапаніжальнае дзеяньне. Яшчэ ў часы Гіпакрата былі вядомыя лекавыя ўласьцівасьці кары вярбы, але толькі 90 гадоў таму было вылучана дзейнае рэчыва ў чыстым выглядзе, якое атрымала назву асьпірын. Сёньня гэты лекавы прэпарат выпускаюць дзясяткі фірмаў у шматлікіх краінах сьвету. Расейская Асацыяцыя канвэрсійных тэхналёгіяў правяла тэставаньне шасьці відаў асьпірыну.

У задачы экспэртаў не ўваходзіла фар-

макалягічнае дасьледаваньне прэпарату. Дасьледчыкі ў асноўным павінны былі адказаць на тры пытаньні: колькі дзейнага рэчыва ў дадзеных прэпаратах, час распусканьня, а значыць, засваеньня арганізмам разнастайных асьпірынаў, наколькі яны трывалыя да ўзьдзеяньня навакольнага асяродзьдзя.

Фармакалягічнае дзеяньне

Асьпірын, ці ацэтылсаліцылавая кіслата, нестабільны ў растворах і хутка распадаецца на воцатную і саліцылавую кіслату. Распад паскараецца ў шчолачных растворах. Лекавы эфэкт робіць толькі ацэтылсаліцылавая кіслата, таму галоўная задача – стварэньне й падтрыманьне канцэнтрацыі ацэтылсаліцылавай кіслаты ў плазьме крыві.

Пры звычайным выкарыстаньні лекі сьпярша трапляюць у страўнік. Пасьля распусканьня ў страўнікавай вадкасьці асьпірын хутка ўсмоктавецца праз сьценкі страўніка й верхняй часткі тонкай кішкі, прычым колькасьць усмактанага асьпірыну залежыць ад напаўненьня страўніка, кіслотнасьці ягонага зьмесьціва й складу самой таблеткі.

Пасьля ўсмактаньня пік канцэнтрацыі асьпірыну ў плазьме крыві надыходзіць прыблізна праз дзьве гадзіны. Час паўраспаду, г. зн. зьмяншэньня канцэнтрацыі ўдвая, складае 15-20 хвілінаў, а праз 90 хвілінаў плазма практычна ня мае асьпірыну. У лепшым выпадку, у плазму трапляе 70% усмактанага страўнікам асьпірыну, хаця гэтая колькасьць моцна залежыць ад кіслотнасьці самой плазмы.

За выключэньнем пачатковага пэрыяду пасьля аднаразовага прыёму, калі ў плазьме прысутнічае адносна вялікая колькасьць асьпірыну, у астатні час яна зьмяшчае прадукт распаду – саліцылавую кіслату, якая вельмі марудна выводзіцца з арганізма праз ныркі. У абмежаваных колькасьцях саліцылавая кіслата зьвязваецца зь бялкамі крыві, але пры доўгатэрміновым ужываньні асьпірыну ў вялікіх дозах яна часткова знаходзіцца ў свабодным стане і можа быць прычынай інтаксыкацыі арганізма.

Таксычнасьць асьпірыну

Гэты прэпарат вельмі папулярны, і многія перакананыя ў ягонай бясьпецы. Аднак інтаксыкацыя асьпірынам уяўляе сабою рэальную пагрозу. Вядома, што многія людзі маюць выяўленую гіпэрадчувальнасьць да асьпірыну і ў такіх людзей нават малыя дозы яго могуць выклікаць прыкметы атручаньня: галаўны боль, санлівасьць, запаволенасьць і звон у вушах. Вялікія дозы могуць прывесьці да парушэньняў працы пячонкі, асабліва ў людзей, якія пакутуюць на рэўматызм і захворваньні злучальнай тканкі, капілярны нэфрыт, але, увогуле, нармальнае мочавыдаленьне аднаўляецца пасьля спыненьня прыёму лекаў.

Хранічнае атручэньне разьвіваецца вельмі марудна, раньняй прыкметай яго можа быць звон у вушах ці глухата. Пры цяжкай інтаксыкацыі адбываецца парушэньне кіслотна-шчолачнага балянсу, гіпэрвэнтыляцыя лёгкіх і ўнутраныя крывацёкі.

Прычым рэакцыя розных людзей на таксычнасьць асьпірыну вельмі розная. Прыкметы інтаксыкацыі могуць праяўляцца ўжо пры прыёме трох грамаў і адсутнічаць пры дозах да дзесяці грамаў на дзень. Сьмяротная доза, вызначаная на пацуках, складае 1,75г/кг вагі.

Аднак вядомы сьмяротныя выпадкі ў дзяцей пры прыёме ўжо 4,7 грама.

Прамысловыя формы

Асноўная задача лекавага ўжываньня асьпірыну – забясьпечыць хуткую й дазаваную дастаўку яго ў плазму крыві, хутка вывесьці з арганізма прадукты распаду й выключыць ці зьменшыць раздражняльнае ўзьдзеяньне асьпірыну на сьлізістую абалонку страўніка й тонкай кішкі. З-за нестабільнасьці асьпірыну і ягонай вялікай адчувальнасьці да кіслотнасьці асяродзьдзя задаволіць усе гэтыя патрабаваньні ў адным прадукце практычна немагчыма. Таму фірмы, якія выпрабляюць асьпірын, працуюць над тым, каб стварыць прадукт, найбольш прыстасаваны да ўжываньня ў пэўных умовах ці для канкрэтных захворваньняў.

Зараз на рынку, акрамя традыцыйнага, прадстаўлена шмат разнастайных формаў асьпірыну: буфэрны, шыпучы, абалонкавы, мікракрысталічны, а таксама з кальцыем, магніем, халінам і лізынам.

Так, буфэрны асьпірын павышае хуткасьць усмоктваньня й патрапленьня ў плазму крыві, таму ён асабліва добры для хуткага абязбольваньня, але ягонае дзеяньне кароткае з-за хуткага вывядзеньня з арганізма. Асьпірын у абалонцы задуманы як сродак, які дазваляе больш дакладна дазаваць паступленьне лекаў у плазму крыві. Абалонка павінна засьцерагаць таблетку ад распусканьня ў страўніку й дазваляць ёй пранікнуць у аддзел тонкай кішкі, дзе

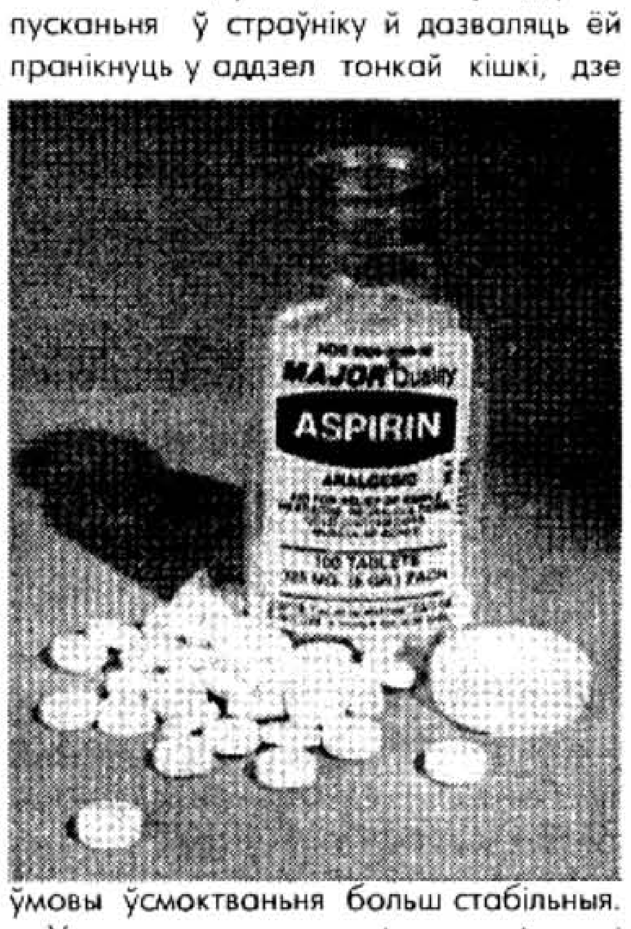

ўмовы ўсмоктваньня больш стабільныя.

Узаемадзеяньне асьпірыну зь іншымі лекамі, напрыклад, з аскарбінавай ці вугальнай кіслотамі, прызначана зьменшыць таксычнасьць асьпірыну і, асабліва, паражэньне сьлізістых абалонак страўніка і тонкай кішкі.

Вынікі дасьледаваньня

1. Утрыманьне дзейнага рэчыва

Як ужо казалася раней, былі дасьледаваныя шэсьць лекавых формаў асьпірыну: чатыры "чыстыя" асьпірыны – фірмы Bayer (Нямеччына), расейскі асьпірын, фірмы Asper (Грэцыя) і фірмы ОТТС (ЗША) – і два асьпірыны зь вітамінам С,– фірмы Bayer (Нямеччына) і фірмы Upsa (Францыя). Слова "чыстыя" ўзята ў двухкосьсе, бо акрамя ацэтылсаліцылавай кіслаты гэтыя асьпірыны маюць розныя тэхналягічныя дабаўкі фірмы, якія могуць не дэкляравацца на ўпакоўцы. Паводле патрабаваньняў амэрыканскай фармакапэі і Камісіі харчовых прадуктаў і лекавых сродкаў, іх склад не павінен перавышаць 10 працэнтаў. Гэтыя дабаўкі могуць уключаць рэчывы, неабходныя для фармаваньня таблетак, рэчывы, што зьмяняюць хуткасьць распушчэньня і ўсмоктваньня асьпірыну, а таксама ягоную стабільнасьць.

Зьмест і форма ацэтылсаліцылавай кіс-

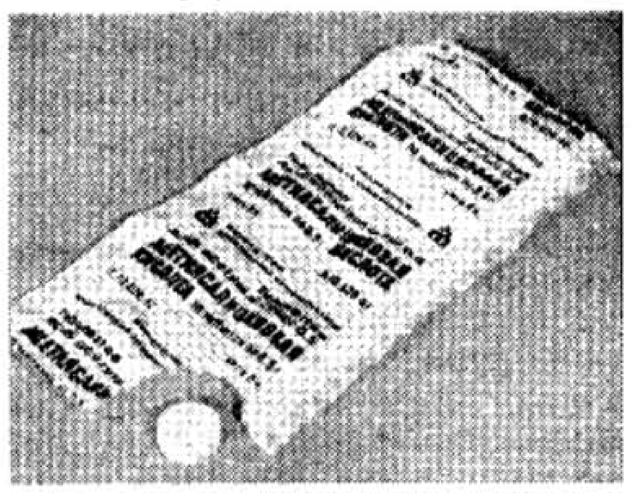

латы ў таблетках вызначаліся на інфрачырвоным спэктромэтры. Атрыманыя графікі паказваюць, што ўсе "чыстыя" асьпірыны супадаюць з амэрыканскім таблеткавым асьпірынам, але прэпараты зь вітамінам С маюць зусім іншую форму спэктру – ацэтылсаліцылавая кіслата праяўляецц а ў іх толькі ў выглядзе слабых лініяў. Гэта не азначае, што яе няма. Проста дабаўкі паводле свайго зместу роўныя ці перавышаюць склад асноўнага дзейнага рэчыва.

2. Распушчальнасьць

Дадзеныя ў гэтым паказьніку былі атрыманыя пры распусканьні таблетак асьпірыну ў растворы салянай кіслаты, які адпавядае канцэнтрацыяй страўнікаваму соку (pH 1,1) пры тэмпэратуры 37 С. З Табліцы відаць, што распушчальнасьць асьпірынаў вельмі розная. Пры іншых роўных умовах тэрапэўтычны эфэкт (напрыклад, абязбольваньне) можна атрымаць у некалькі разоў хутчэй, выкарыстоўваючы асьпірын Asper ці Bayer.

Аднак трэба ўлічваць, што канцэнтрацыя асьпірыну ў плазьме крыві можа аказацца вельмі высокай, таму трэба вельмі ўважліва сачыць за зьяўленьнем магчымых другасных эфэктаў, зьвязаных з таксычнасьцю прэпарату. Асьпірыны зь вітамінам С мякка ўзьдзейнічаюць на сьлізістую страўніка й кішэчніка, але маюць доўгі тэрмін распусканьня, што, натуральна, зьніжае тэрапэўтычны эфэкт лекаў. Але болей за іншых распускаецца асьпірын фірмы ОТТС. Магчыма, гэта вынік выкарыстаньня спэцыяльных дабавак, якія зьніжаюць усмоктваньне асьпірына ў страўніку й павялічваюць яго ў тонкай кішцы.

3. Стабільнасьць пры захаваньні

Як ужо казалася, асьпірын нестабільны ў водных растворах і распадаецца, губляючы пры гэтым сваё тэрапэўтычнае дзеяньне. Стабільнасьць прэпарату шмат у чым залежыць ад тэхналягічнага працэсу вырабу й колькасьці дабавак.

Для ацэнкі гэтага паказьніка таблеткі на працягу тыдня захоўваліся без упакоўкі на паветры ў звычайных пакаёвых умовах. Вынікі паказалі, што,

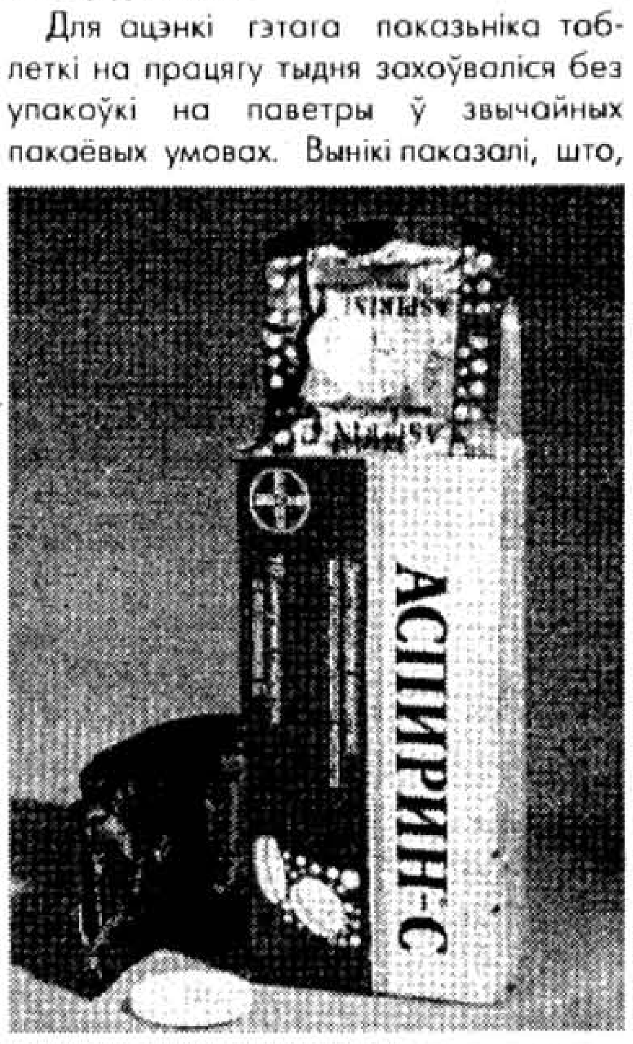

напрыклад, стабільнасьць "чыстага" Bayer у 2-3 разы меншая, чым расейскага асьпірыну (гл. Табліцу). У захаваньні лекавых уласьцівасьцяў асьпірыну вялікую ролю грае ўпакоўка. Яна павінна быць гермэтычная, каб вільгаць не пранікала да таблетак пры захаваньні.

Для ацэнкі гэтага паказьніка вызначылі наяўнасьць воцатнай кіслаты ў таблетках непасрэдна пасьля выманьня іх з упакоўкі. Свабодная воцатная кіслата ва ўсіх дасьледаваных асьпірынах прысутнічае ці ў выглядзе сьлядоў, ці адсутнічае цалкам.

Трэба адзначыць, што імпартовыя асьпірыны маюць больш надзейную ўпакоўку: яны расфасаваныя ці ў шкляны посуд з гермэтычным коркам (асьпірын фірмы ОТТС), ці ў завараную плёнку, зьмешчаную ў кардонную скрынку. Дарэчы, імпартовыя прэпараты горш пераносяць ўзьдзеяньне вільгаці. Расейскі асьпірын больш трывалы, ну а ўпакоўка пакідае жадаць лепшага.

Марка	Час распусканьня	Уплыў вільгаці
"чысты" Asper	каля 2 сэк	сярэдні
"чысты" Bayer	10 сэк	моцны
Bayer зь вітамінам С	30 сэк	сярэдні-моцны
"чысты" расейскі	60 сэк	сярэдне-моцны
Upsa зь вітамінам С	60 сэк	моцны
"чысты" ОТТС	300 сэк	сярэдні

Нашая парада

Усе дасьледаваныя асьпірыны адпавядаюць дэкляраваным якасьцям, ня маюць староньніх складнікаў і бясьпечныя, калі вы іх правільна ўжываеце й слухаеце парады лекара. Агульныя ж парады наступныя:

Пры набыцьці асьпірыну зьвярніце ўвагу на тэрмін годнасьці прэпарату й

цэласнасьць упакоўкі

Прыдатнасьць прэпарату можна праверыць паводле адстунасьці паху воцата ад толькі што вынутай з упакоўкі таблеткі. Наадварот, моцны воцатны пах кажа пра раскладаньне ацэтылсаліцылавай кіслаты.

Пры рэзкіх болях ці моцным запаленчым працэсе мэтазгодна выбіраць хуткараспушчальныя формы асьпірынаў, напрыклад, "чыстыя" Bayer і Asper.

Пры моцных крывацёках і запаленьнях сьлізістай абалонкі страўніка мяккі эфэкт робяць асьпірыны з аскарбінавай кіслатой, са шчолачнымі (буфэрнымі) дабаўкамі ці ў абалонках.

Добра вывучайце інструкцыю ўжываньня, якую дае фірма-вытворца.

Пазьбягайце самастойнага і некантраляванага ўжываньня асьпірыну. Выконвайце парады доктара.

Сачыце за зьяўленьнем першых прыкметаў інтаксыкацыі арганізма: звону ў вушах, аддышкі, высыпаньняў на скуры. Пра іхняе зьяўленьне трэба адразу ж паведаміць доктару.

Дзеяньне асьпірыну мяняецца, калі вы адначасова ўжываеце і іншыя лекі ці алькаголь. Для прагназаваньня выніку неабходна кансультацыя доктара.

Памятайце, што адна ўпакоўка – ніжняя мяжа летальнай дозы для дарослых – 10 г. Аднаразовы ці на працягу кароткага пэрыяду часу прыём такой колькасьці лекаў пагражае для жыцьця й здароўя.

Асьпірын можа неспрыяльна паўзьдзейнічаць на плод, таму цяжарным жанчынам ня трэба прымаць вялікія дозы гэтага прэпарату першыя тры месяцы цяжарнасьці.

Хлеб і сьмятана

З афіцыйных крыніцаў

Хлеб, які мы прызвычаіліся называць "чорным" – Жытні, Сталовы, Украінскі, Барадзінскі, Менскі, Рыскі, Арлоўскі, Дарніцкі й інш. – выпякаецца з жытняй і жытня-пшанічнай мукі. У залежнасьці ад гатунку хлеба, у яго дадаюць солад, цукар, патоку, прыправы. Напрыклад, на выпечку "Барадзінскага" хлеба ідзе 80% жытняй мукі, 15% пшанічнай мукі II гатунку, 5% соладу, а таксама соль, цукар, патока, каляндра, кмен ці аніс.

Асартымэнт хлеба абумоўлены рэцэптурай (наборам сыравінай і яе якасьцю) і асаблівасьцямі вытворчасьці: ці гатуецца цеста на заквасцы, вадкіх паўфабрыкатах ці дрожджах, рошчынным ці нярошчынным чынам, ці ужываюцца заваркі.

Трохфазавы цыкль "закваска-рошчынацеста" дае хлеб з больш дробнай порыстасьцю й пяшчотным смакам. Так выпрабляюць Рыскі й Менскі хлеб, зрэдку Ўкраінскі.

Для наданьня спэцыфічнага смаку й паху, а таксама для захаваньня сьвежасьці хлеба на больш доўгі час выкарыстоўваюць заваркі. Іх ужываюць пры выпечцы: хлеба жытняга заварнога, жытня-пшанічнага заварнога, Маскоўскага, Барадзінскага, Рыскага.

Пертварэньне кавалка цеста ў хлеб – вынік шэрагу працэсаў –фізычных, мікрабіялягічных, калёідна-хімічных, біяхімічных і г.д.

"Акраец добра сьпечанага хлеба –

адно з найвялікшых вынаходніцтваў чалавечага розума",– казаў К.Ціміразеў.

Якія ж якасьці добра сьпечанага хлеба? Ён мае правільную форму. Подавы – круглую ці падоўжана-авальную, формавы – адпаведную хлебнай форме, у якой рабілася выпечка. Верхняя скарынка крыху выпуклая. У форме вырабаў не дапускаюцца бакавыя няроўнасьці й памятасьць.

Колер скарынак у жытняга й жытня-пшанічнага хлеба – брунатны зь лёгкім глянцам. Бакавыя й ніжнія скарынкі маюць раўнамерную афарбоўку без падгарэлых рэштак ад папярэдняй выпечкі. Скарынкі павінны быць тонкія (верхняя – да 4-х мм), раўнамерныя, без прыкметнага пераходу ў мякіш.

Мякіш – добра прапечаны, элястычны, пры лёгкім націсканьні пальцам прымае першапачатковую форму, ня ліпкі й не вільготны на вобмацак.

Хлеб валодае прыемным водарам, уласьцівым дадзенаму гатунку, мае кісласалодкі смак, добры жуецца.

Раней усе хлебазаводы выпускалі стандартныя кіляграмовыя боханы хлеба. Выключэньне складалі толькі некаторыя гатункі. Зараз вытворцы могуць выпрабляць хлеб рознай масы, таму разам з коштам абавязкова павінна быць указаная маса вырабу. Згодна стандартам, бохан хлеба можа мець ухіленьне ад указанай вытворцам вагі ня болей, чым на 3%.

Тэрміны рэалізацыі хлеба гандлёвымі прадпрыемствамі з моманту выманьня яго зь печы: для чорнага хлеба – 24 гадзіны, для белага – 36, для ўпакаваных вырабаў – да 72 гадзінаў.

Харчовая каштоўнасьць хлеба абумоўлена хімічным складам і ступеняй засваеньня пэўных рэчываў. Хлеб ня толькі прыносіць чалавеку энэргію, задавальняючы прыблізна траціну неабходнага, але й садзейнічае засваеньню іншае ежы, ствараючы порыстую структуру ў страўніку й кішэчніку.

Чым горшую муку выкарыстоўваюць у жытня-пшчанічным хлебе, тым ніжэйшая калярыйнасьць вырабу й ступень ягонага засваеньня, затое тым больш ён мае вітамінаў, мікраэлемэнтаў, тлушчоў.

У 100 грамах жытняга хлеба маецца: вады – 42%, бялкоў – 4,7%, тлушчоў – 0,7%, вугляводаў – 40%, клятчаткі –0,3%, арганічных кіслот – 0,7%, попелу – 1,3%; мінэральных рэчываў (у мг): Na – 380, Ca – 21, P – 87, K – 68, Mg – 19, Fe – 2, вітамінаў (у мг): B1 – 0,08, B2 – 0,05, Pp – 0,63.

Энэргетычная каштоўнасьць 100 грамаў жытняга хлеба складае 199 Ккал.

Сьмятана спрадвеку лічылася нашай нацыянальнай ежай, хаця зараз яе пасьпяхова выпрабляюць і ў іншых краінах. Яна ўжываецца і як асноўная страва, і як незаменная прыправа да бліноў, пяльменяў, тварагу, як запраўка да салатаў, супоў, баршчоў, аснова для разнастайных соўсаў, кандытарскіх вырабаў, складнік цеста. А рэцэпт карасёў, смажаных у сьмятане, вядомы з IX стагодзьдзя.

Гэты кісламалочны прадукт – вынік заквашваньня пастэрызаваных вяршкоў чыстымі культурамі малочнакіслых бактэрыяў.

Сьмятана смачная, карысная, дапамагае пры стамленьні, зьніжэньні апэтыту, недахопе вітамінаў.

Колькасьць карысных складнікаў у сьмятане залежыць ад ейнай тлустасьці.

У 100 грамах сьмятаны маецца:

	10% тлустасьці	40% тлустасьці
вады	82,7%	54,2%
бялкоў	3,0%	2,4%
тлушчоў	10,0%	40,0%
вугляводаў:		
ляктозы	2,9%	2,6%
сахарозы	–	–
арганічных кіслот		0,8%
0,6%	залы	0,6%
0,4%		
мінэральных рэчываў (у мг):		
Na	50	28
K	124	86
Ca	90	70
Mg	10	7
P	62	55
Fe	0,1	0,3
вітамінаў (у мг):		
A	0,15	0,30
B каратын	0,03	0,12
B1	0,03	0,02
B2	0,10	0,10
Pp	0,15	0,07
C	0,5	0,2

Кансыстэнцыя сьмятаны аднародная, у меру густая. Від крыху глянцавы. У прадуктах з тлустасьцю 10, 15, 20%, а таксама ў Студэнцкай і Сталовай сьмятане (14% тлустасьці) магчымыя адзінкавыя пухіры паветра, крупінкі. Колер белы з крэмавым адценьнем.

Смак і пах кісламалочныя, дазваляецца слабы прысмак кармоў, і ўсе гатункі сьмятаны, акрамя 30% вышэйшага гатунку, могуць мець прысмак дрэва (тары). Сьмятана, якая выпускаецца зь лістапада па красавік, можа быць крыху гаркаватай на смак.

Масавая доля тлушчу ў сьмятане павінна адпавядаць указанай.

Адхіленьне масы прадукту ва ўпакоўцы ад 50 да 250 грамаў не павінна перавышаць 3%, а ва ўпакоўцы ад 300 да 500 грамаў – 2%.

На ўпакоўках павінны быць указаныя вытворца, поўнае найменьне прадукту (з указаньнем гатунку), маса нэта ў грамах, дата выпуску.

На гандлёвых прадпрыемствах сьмятану павінны захоўваць пры тэмпэратуры 4-8^0 С да 72 гадзінаў з моманту выпуску.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Тлумачальны слоўнік беларускай мовы / А.Баханькоў, І.Гайдукевіч, П.Шуба. – 5-е выданьне, перапрацаванае і дапоўненае. – Менск: Народная асьвета, 1996. – 414 с. 10900 ас. ISBN 985-03-0462-6.

Беларускі фальклёр у школе. 1 кляса: Дапаможнік для настаўніка / І.Сучкоў, Ф.Таранава, Л.Рута, В.Курталава. – Менск: Народная асьвета, 1996. – 176 с. 6 600 ас. ISBN 985-03-0488-Х.

Лазарук М., Ленсу А. Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў. – Менск: Народная асьвета, 1996. – 176 с. 9800 ас. ISBN 985-03-0463-4.

Савенка В.С., Тетер Холбрук Радиация. Физический и психологический аспекты. – Менск: "Дизайн ПРО", 1996. – 176 с.: іл. 3000 ас. ISBN 985-6182-09-3.

Матэрыялы да гісторыі культуры

Леанід Лыч, Уладзімір Навіцкі. Гісторыя культуры Беларусі. – Менск: НКФ "Экапэрспэктыва", 1996. – 453 с. 5.000 ас.

Падручнік ці сур'ёзны дапаможнік па гісторыі беларускае культуры быў патрэбны даўно. Мінула ўжо некалькі гадоў, як зьявіліся ў праграмах школаў, вучэльняў ды ВНУ адпаведныя дысцыпліны. Сёньня іх, праўда, ужо пачынаюць з тых праграмаў паціху, але не бяз посьпеху выціскаць. І вось толькі цяпер на паліцы кнігарняў трапіла кніга, якая можа прэтэндаваць на тое, каб стаць пэўным грунтам для выкладаньня і вывучэньня культуры Беларусі.

Магчыма першае, што зважаеш, чытаючы кнігу, – тое, што яна складаецца зь дзьвюх асобных, розных паводле мэтаду і стылю выкладаньня частак. Гэта, па сутнасьці, дзьве кнігі: доктара Л.Лыча пра "дарэвалюцыйны" пэрыяд і доктара Ўл.Навіцкага – пра "савецкі". Даўно знаёмы падзел і сумна знаёмая прапорцыя (195 старонак на ўсю тысячагадовую дасавецкую Беларусь і 255 на "пасьля 17-га году"). У кнізе амаль зусім адсутнічае навуковы апарат. Хоць такім выданьнем, дзе ледзь ня ў кожным сказе згадваюцца помнікі літаратуры і мастацтва, гістарычныя падзеі, асобы, цытуюцца крыніцы, што стварае сытуацыю сапраўднага "гіпэртэксту", немагчыма плённа карыстацца бяз добрай бібліяграфіі, дакладнай сыстэмы спасылак, індэксу, хранальгічных табліцаў. (Дарэчы, гэтая хвароба характэрная для многіх нашых навуковых, мэтадычных, ня кажучы ўжо пра папулярныя, выданьняў.) Адарваная ад крыніцаў, ад навуковага кантэксту, кніга завісае "рэччу ў сабе", не абуджаючы пазнавальнага працэсу.

Першая, "дарэвалюцыйная", частка напісаная ва ўласьцівым яе аўтару "праблемным", палемічным стылі. Вось праблемы, вядома ж, – Беларусь, яе існаваньне, дзяржаўнасьць, адносіны з суседзямі. Але ўпартае сьцверджаньне таго, што Беларусь існуе – гэта яшчэ не навуковы доказ таго факту, нават, калі ён і не выклікае ў нас вялікіх сумневаў. Для пераканаўчага доказу любой пазыцыі аўтара ў ягоным тэксьце замала фактычнага матэрыялу, рэаліяў культуры і да таго ж хапае сумных недакладнасьцяў. (Ня хочацца губляць месца на пералік, але, напрыклад: Даленга-Хадакоўскі зь вядомага шляхецкага роду Чарнецкіх ніколі не нараджаўся ў сям'і безьзямельнага селяніна (С.107), першая тэатральная пастаноўка ў Польшчы адбылася зусім не ў 1765 годзе – годзе адкрыцьця Нацыянальнага тэатру ў Варшаве (С.85), цяжка ўбачыць у клясыцыстычным саборы Пятра й Паўла ў Гомелі рысы беларускай драўлянай архітэктуры (С.178) – і гэткіх "дробязяў" даволі яшчэ.)

Нягледзячы на бясспрэчны патрыятызм аўтара, сумнеўнымі здаюцца некаторыя яго асноўныя тэзы: "старажытнаруская народнасьць" і Кіеўская Русь, як калыска беларускай "народнасьці"; яе фармаваньне у XIV-XVI ст.; адвечная барацьба за сваю самабытнасьць з польскім і (у меншай ступені) расейскім уціскам, вядомая, як "стан паміж молатам і накавальняй", што разглядаецца ў якасьці ледзь не асноўнага прынцыпу існаваньня беларускай культуры; амаль выключная праваслаўнасьць сапраўдных беларусаў. Выклікаюць пэўныя пытаньні і згадкі пра ролю габрэяў "у спойваньні беларускага народу" (С.93) ці вобраз нейкіх "славянскіх братоў па крыві". Наогул палемічны задор аўтара скіраваны, здаецца, ў бок апанэнта, які ўжо сёньня зусім іншы, а рэгулярная апэляцыя да клясыкаў марксызму-ленінізму (найбольш цытаваны аўтар – Ленін), робіць аргумэнты яшчэ менш важкімі, а высновы неабгрунтаванымі. Чаго каштуе, напрыклад, сьцверджаньне: "на шчасце, багатых людзей на беларускай зямлі тады (у XVI-XVII ст. – В.А.) было ня дужа шмат, з-за нізкага ўзроўню разьвіцьця прадукцыйных сіл, адсутнасьці рэзкага саслоўна-клясавага разьмежаваньня грамадзтва. Таму асабліва вялікіх ахвяр яно не панесла ад пераходу элітнай часткі свайго насельніцтва на бок польскага ўкладу жыцьця..." (С.57)?

Урэшце за спрэчкаю зь невядома кім губляецца, на маю думку, сэнс і задача тэксту: стварыць уяўленьне аб разьвіцьці беларускае культуры на працягу тысячагодзьдзя, аб мадэлях культуры ў розныя гістарычныя эпохі. Сапраўдныя заканамернасьці культурагенэзу губляюцца за сумнеўнымі тэзамі. Не адчуваецца і чалавека – беларуса, жыхара краю, нашага продка – ні як прыватнай асобы, ні як часткі грамадзтва, нацыі.

Апошнія пяць разьдзелаў, напісаныя доктарам Навіцкім, адрозьніваюцца больш падрабязнай і дакладнай фактаграфіяй, адсутнасьцю залішняй публіцыстычнасьці. Часам дэталізацыя нават залішняя – напрыклад, ня гэтак ужо і важна, здаецца, як выступаў гурт "Камэлёт" на 40-годзьдзі часопіса "Маладосьць", ці колькі значкістаў "Варашылаўскі стралок" было ў беларускіх школах у 1940 годзе. Але пры гэтым амаль не асьвятляецца культурная палітыка БНР, беларускае культурнае жыцьцё ў Заходняй Беларусі ці ў часы нямецкай акупацыі. Вельмі мала сказана і пра культурную ролю эміграцыі, зусім не згадана пра культуру беларусаў Беласточчыны. Уласна кажучы, гэта не гісторыя культуры Беларусі, а "матэрыялы да гісторыі культурнага будаўніцтва ў БССР".

Такім чынам, мэта кнігі, дэкляраваная яе назваю, цалкам ня зьдзейсненая – тысячагадовая гісторыя культуры не адлюстраваная адэкватна, не асэнсаваныя яе ўнутраныя заканамернасьці, яе месца ў эўрапейскім, у сусьветным кантэксьце, прапушчаныя многія важныя падзеі, зьявы. Але ў той жа час зроблена вельмі важная спроба распрацаваць і замацаваць менавіта свой, "беларускі" погляд на культуру Беларусі, названыя ў якасьці адных з галоўных прычынаў нашых культурных катастрофаў зьнешні, маскоўска-імпэрскі фактар, разбуральная моц камунізму. Сабраны таксама, асабліва што датычыць савецкай Беларусі, і пэўны "кампэндыюм" фактаў.

Што ж перашкодзіла аўтарам зрабіць сваю кнігу больш дасканалай? Па-першае, тыя самыя савецкія стэрэатыпы, супраць якіх, у пэўнай ступені й скіраваная кніга. Палемічны дыскурс застаўся тут як бы на ўзроўні другой паловы 80-х, калі на "савецкай мове" прыходзілася даказваць савецкім людзям і кіраўнікам, што ў сьвеце ёсьць яшчэ нешта іншае, акрамя таго, што было ў розных "кароткіх курсах" ды ў тэлепраграме "Время". Але час пайшоў наперад, і хоць у людзях "савецкага" засталося яшчэ шмат, размаўляць зь імі на гэтай мове ўжо нельга. Тым больш немагчыма гэта з новымі пакаленьнямі, якіх ніяк не пераканаеш спасылкамі на тое, што таварыш Ленін быў насамрэч за здаровае разьвіцьцё нацыяў, праўда, у межах нейкага "сапраўднага" інтэрнацыяналізму. Арыентуючыся на лёзунг "Беларусь – у Эўропу!", трэба і даказваць сваё права на існаваньне менавіта там і на роўных, на ўзроўні сучаснай эўрапэйскае публіцыстыкі і тым больш навукі. Асабліва калі справа ідзе пра пытаньні нацыянальнай культуры, добра распрацаваныя ў заходняй гуманітарнай навуцы. У нас жа дагэтуль не існуе нават больш-менш прыблізнага агульнага разуменьня таго, што мы маем на ўвазе, калі гаворым пра культуру і яе вывучэньне. Як вынік, распрацоўваюцца "гісторыі нацыянальнай культуры" пры амаль поўнай адсутнасьці "тэорыі культуры". За апошнія гады ў Беларусі надрукаваныя некалькі праграмаў культуралягічных дысцыплінаў, некалькі артыкулаў, інстытуцкіх мэтадычак ці дапаможнікаў. З усяго гэтага бадай што толькі сьцісла "Гістарычны нарыс" Ул.Конана ў часопісе "Адукацыя і выхаваньне" (N10 за 1994) можа прэтэндаваць на пэўную "базавую" ролю. У большасьці астатніх выпадкаў гэта, на жаль, прадукты "партызанскай" тэорыі і мэтодыкі, асабліва ўлічваючы, што значнай часткаю нашых "культуролягаў" з адпаведных катэдраў ВНУ сталі хутка перакаваныя гісторыкі КПСС ды "камунолягі".

У нашым адвечным прыкладзе – Расеі, – таксама ўведзеныя былі "гісторыя культуры", "культуралёгія", але там за апошнія тры-чатыры гады выйшлі ўжо ледзь не дзясяткі падручнікаў і дапаможнікаў, уключаючы нават кампутарны курс. Некаторыя зь іх прасякнутыя імпэрскай ідэялёгіяй, але ёсьць і арыентаваныя на дасягненьні сучаснай сусьветнай культуралягічнай навукі. (Праўда, на Захадзе мала ўжываецца тэрмін "культуралёгія" – там распаўсюджаны больш дыфэрэнцыяваны падыход да вывучэньня культуры.)

Але што будзем рабіць мы – паўтараць старыя памылкі ці чакаць чужынскіх падручнікаў? А можа, не зважаючы на наяўнасьць альбо адсутнасьць дзяржаўнай палітыкі ў гэтым пытаньні, паспрабаваць сапраўды самастойна "выруліць" у бок Эўропы, тым больш, што з узьнікненьнем вядомай сэрыі кніг "Адкрытае грамадзтва" ўжо немагчыма казаць, што сучасная гуманітарная, тэарэтычная літаратура недасяжальная менавіта для беларускага чытача?

Вацлаў Арэшка

Кніга — поштай

На складзе БГФ "Наша Ніва" ёсьць кнігі:

1. **Адам Глёбус. Толькі не гавары маёй маме... Зборнік інтымнае прозы.** — Менск: Сучасная літаратура, 1995. — 310 с. 49.000 БРБ
2. **Адам Глёбус. Скрыжаваньне.** — Менск: БАДЛПР — "Ковчег", 1993. — 46 с. 7.000 БРБ
3. **Юліяна Вітан-Дубейкаўская. Мае ўспаміны.** — Вільня, 1994. — 192 с. 29.000 БРБ
4. **Баляслаў Лесьмян. Пан Блішчынскі** / Пераклад з польскай. — Вільня-Менск: "Наша Ніва" — "Мастацкая Літаратура", 1994. — 93 с. 17.000 БРБ
5. **Вітаўт Кіпель. Беларусы ў ЗША.** — Менск, 1993. — 352 с. 29.000 БРБ
6. **Брэтон Ф., Пру С. Выбух камунікацыі.** — Менск: БФС — "Тэхналёгія", 1995. — 336 с. 24.000 БРБ
7. **Говард Майкл. Сучасная культурная антрапалёгія.** — Менск: БФС — "Тэхналёгія", 1996. — 486 с. 35.000 БРБ
8. **Лоўві Дж. Гістарычныя ўводзіны ў філязофію навукі.** — Менск: БФС — "Тэхналёгія", 1995. — 328 с. 24.000 БРБ
9. **Энтані Сьміт. Нацыяналізм у дваццатым стагодзьдзі.** — Менск: БФС — "Эўрафорум", 1995. — 272 с. 20.000 БРБ
10. **Джын Эйчысан. Гаваркія істоты: Уводзіны ў псыхалінгвістыку.** — Менск: БФС — "Клін", 1995. — 312 с. 20.000 БРБ
11. **Браян М. Фэйган. Уводзіны ў археалёгію.** — Менск: БФС, 1996. — 272 с. 24.000 БРБ
12. **Беларускі рок-н-рол: Тэксты ("Бонда", "Крама", "Мроя", "Новае Неба", "Уліс").** — Менск: "Ковчег", 1994. — 64 с. 7.000 БРБ
13. **Беларускі вайсковы строй і зброя XII-XVIII ст.** Камплект каляровых паштовак (12 асобнікаў). — Менск: НВФ "Vaukalaka", 1996. 25.000 БРБ
14. **Беларускі гістарычны агляд.** 1996, т. 3, сшытак 1. 35.000 БРБ
15. **Ш.Дэбаш, Ж.-М.Пант'е. Уводзіны ў палітыку.** — Менск: БФС — "Эўрафорум", 1996. — 624 с. 40 000 БРБ
16. **М.Грыгор'еў. Войска ВКЛ ад Сасаў да Касьцюшкі (1765-1794).** — Менск, 1994. — 168 с., каляровыя іл. 20 000 БРБ
17. **Z.Fedecki. Цёплыя вечары... ды халодныя ранкі, czyli co śpiewano w Feliksowie.** — Warszawa, 1992. — 160 с. 20 000 БРБ

Зьвяртайцеся на адрас на адрас: Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, а/с 89. У Менску да А.Андрыеўскага можна зьвярнуцца праз тэл. 239-78-49.

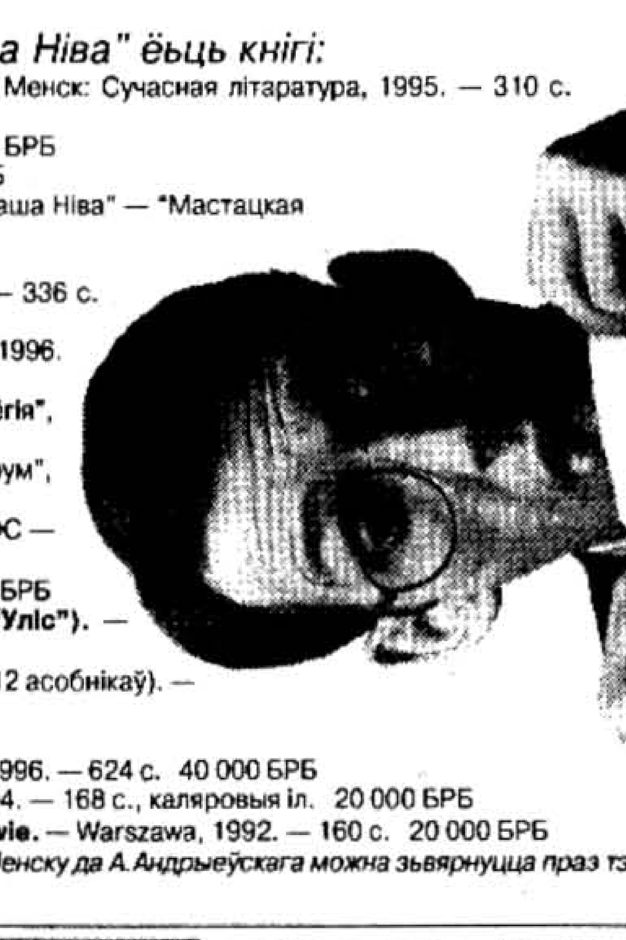

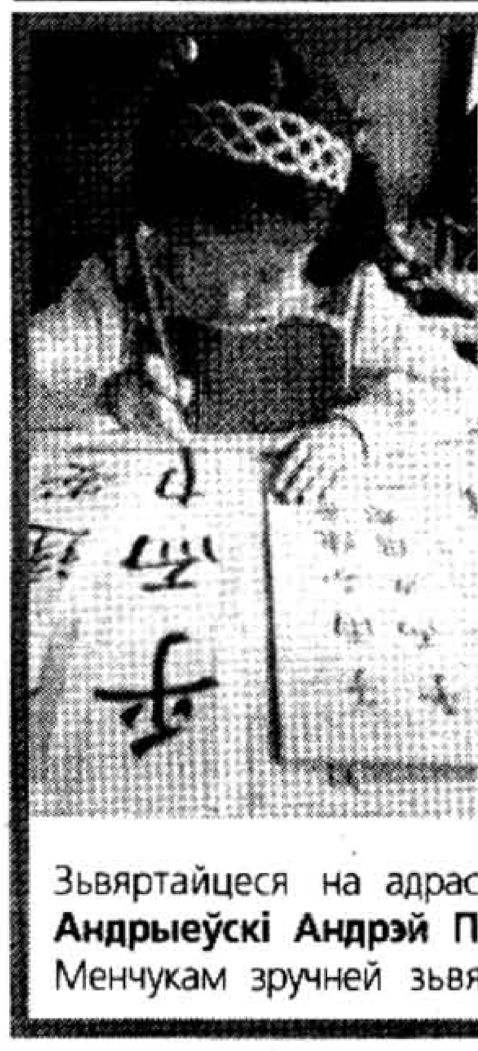

Кнігі для дзяцей

Выданьні Беларускага Гуманітарнага Адукацыйна-Культурнага Цэнтру

1. **Гарасьё Кірога. Казкі трапічнага лесу.** — Менск, 1993. 20.000 БРБ
2. **Марві Яла. Дзівосная ноч. Казачная аповесьць.** — Менск, 1994. 20.000 БРБ
3. **Шарль Пэро. Чарадзейныя казкі.** — Менск, 1993. 25.000 БРБ
4. **Графіня дэ Сэгюр. Зачараваная хатка. Казкі.** — Менск, 1992. 25.000 БРБ
5. **Лагодны цмок. Ангельскія літаратурныя казкі.** — Менск, 1993. 20.000 БРБ
6. **Мэры Сьцюарт. Людвік і зорны конь: Казачная аповесьць.** — Менск, 1996. 40.000 БРБ

Зьвяртайцеся на адрас:
Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, а/с 89.
Менчукам зручней зьвярнуцца праз тэл. **239-78-49** (Андрэй).

Ziemovit Fedecki. Цёплыя вечары... ды халодныя ранкі czyli co śpiewano w Feliksowie. — Warszawa, 1992.

Кніжку складаюць 72 народныя песьні з нотамі, запісаныя на Лідчыне ў часе II Сусьветнай вайны. Тэксты песень падаюцца кірылічным і лацінскім шрыфтамі.

НОВЫ БЕЛАРУСКІ КНІЖНЫ ПРАЕКТ

Беларускі Гуманітарны Фонд "Наша Ніва" наладзіў распаўсюджаньне найноўшых беларускіх выданьняў у галіне гуманістыкі, а таксама мастацкае літаратуры. Наша мэта — зрабіць новую беларускую кнігу жывым фактарам сучаснае культуры.

Сыстэма "Новага беларускага кніжнага праекту" дзейнічае ў гарадах:

БЕРАСЬЦЕ

Кнігі Браяна М. Фэйгана "Ўводзіны ў археалёгію", Энтані Сьміта "Нацыяналізм у XX ст.", Ш.Дэбаша й Ж.-М.Пант'е "Ўводзіны ў палітыку" можна набыць у кнігарнях "СЬВІТАНАК" (бульвар Касманаўтаў, 120) і "АСЬВЕТА" (вул. Маскоўская, 57). У "Сьвітанку" таксама прадаецца камплект каляровых паштовак "Беларускі вайсковы строй і зброя XII-XVIII ст."

ГОМЕЛЬ

У памяшканьні Гомельскай абласной унівэрсальнай бібліятэкі (пл. Перамогі, 2) пры Аддзеле інфармацыйных тэхналёгіяў (тэл. 55-71-97) адкрыты кніжны аддзел. Гэта адзіная кропка ў 500-тысячным горадзе, дзе можна пабачыць такі асартымэнт сучасных беларускіх кніг — мастацкую літаратуру, дасьледаваньні ў галіне гуманістыкі, найноўшыя пераклады. Апроч кніжак тут таксама можна прыдбаць самыя апошнія запісы беларускае музыкі.

ГОРАДНЯ

Продаж кніжнай прадукцыі адбываецца ў шапіку "ВАСІЛЁК" (насупраць Унівэрсытэту).

МАЛАДЭЧНА

Кнігі можна набыць у шапіку ТБМ (на чыгуначным вакзале).Па даведкі можна зьвяртацца праз тэл. 6-71-70 да Алеся.

МЕНСК

Кніга Браяна М. Фэйгана "Ўводзіны ў археалёгію" прадаецца ў кнігарнях "Сьветач", "Акадэмкніга", "Кнігарня пісьменьніка", "Паліткніга". Кнігі Адама Глёбуса "Толькі не гавары маёй маме... Зборнік інтымнае прозы" й "Дамавікамэрон" прадаюцца ў крамах "Сьветач" і "Кнігарня пісьменьніка", у шапіку ў фае Нацыянальнай бібліятэкі.

СЬВЕТЛАГОРСК

Кнігі можна набыць у філіі БГАКЦ, Зялёная вул., дом 10, паверх 2. Тэл. (8-02342) 2-71-77.
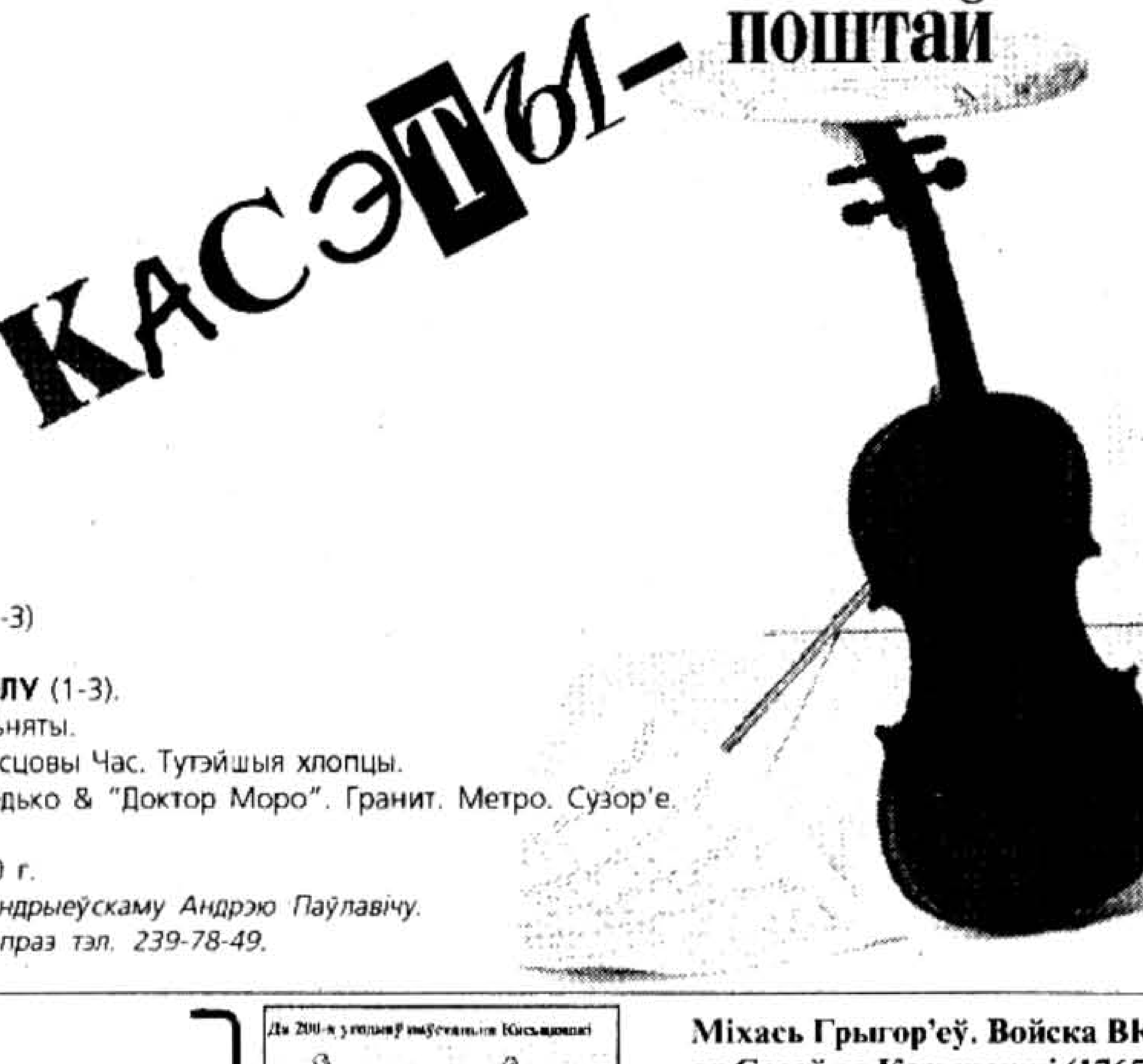
На складзе БГФ "Наша Ніва" ёсьць касэты:

1. **НОВАЕ НЕБА.** Сон у трамваі.
2. **НОВАЕ НЕБА.** Go home (1995).
3. **НОВАЕ НЕБА.** Дзеці чорнага гораду (1991).
4. **КРАМА.** Камэндант (1995).
5. **КРАМА.** Хворы на Rock-n-Roll.
6. **КРАМА.** Гэй там налівай! (1994).
7. **N.R.M.** LaLaLaLa (1995).
8. **ULIS.** Life (1996).
9. **УЛІС.** Чужаніца (1991).
10. **УЛІС.** Краіна доўгай белай хмары (1990).
11. **БОНДА.** Найлепшыя песьні.
12. **МЯСЦОВЫ ЧАС.** Наша ўскраіна (1991).
13. **ПАЛАЦ.** Палац (1996).
14. **Песьні беларускіх бардаў** (1992).
15. **РЭНЭСАНС** (беларускі джаз).
16. **БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ КАЗКІ.**
17. **БЕЛАРУСКАЯ МУЗЫЧНАЯ ЛІТАРАТУРА** (1-3)
18. **БЕЛАРУСКАЯ ГІТАРНАЯ МУЗЫКА.**
19. **ЗАЛАТЫ ФОНД БЕЛАРУСКАГА РОК-Н-РОЛУ** (1-3).

Т.1: Бонда. Уліс. Мроя. Рэй. Мясцовы Час. Блізьняты.
Т.2: Бонда. Уліс. Мроя. Крама. Новае Неба. Мясцовы Час. Тутэйшыя хлопцы.
Т.3: Золотая середина. Отражение. Алексей Шедько & "Доктор Моро". Гранит. Метро. Сузор'е. Зартипо.

20. **Мроя.** Лепшыя песьні з праграмаў 1987-90 г.

Зьвяртайцеся на адрас: 220094 Менск, а/с 89, Андрыеўскаму Андрэю Паўлавічу.
У Менску да А.Андрыеўскага можна зьвярнуцца праз тэл. 239-78-49.

Рарытэт

Паведамленьне для аматараў «Нашай Нівы»

У рэдакцыі «НН» ёсьць рарытэтныя нумары «Нашай Нівы» з моманту аднаўленьня газэты ў Вільні: *№№ 1-4 за 1991, №№ 5-9 за 1992, №№ 13-18 за 1993, №№ 1-2, 6-9, 12 за 1994, №№ 2 і 7-8 за 1995 г.*

Зьвяртайцеся на адрас:
Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, а/с 89.

Паведамленьне для замоўцаў Літоўскае Мэтрыкі.

У Менск завезены восьмы том Мэтрыкі *(да канца месяца плянуецца завезьці 5 і 6 тамы)*. Просьба да тых, хто не пакідаў пры замове нумароў сваіх тэлефонаў, зьвярнуцца да Андрэя Андрыеўскага праз тэлефон **239-78-49.**

Міхась Грыгор'еў. Войска ВКЛ ад Сасаў да Касьцюшкі (1765-1794) / Каляровыя ілюстрацыі А.Прыбылоў. Графічныя ілюстрацыі М.Лазоўскі. — Менск: Выдавец Зьміцер Салошкін, 1994.

Кніга прысьвечана 200-м угодкам паўстаньня Касьцюшкі. Зьмешчаны каляровыя ілюстрацыі абмундзіраваньня войска ВКЛ, графічныя рэканструкцыі зброі. Распачынаецца кніга з грунтоўнага нарысу пра вайсковую гісторыю Вялікага Княства другой паловы XVIII ст.

Кніга рэцэнзавалася ў «Нашай Ніве» (№ 7, 1994)

ПАНЯДЗЕЛАК, 26

● БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАНЬНЕ

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Мультфільмы.
8.20 "Ісьпыт на дырэктара". М/ф.
9.40 Цёмны пакой.
10.10 Фінансавы час.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільмы.
16.05 "Надысьці сваёй чарзе". Т/ф.
17.05 На добры лад.
17.20 "Пазнай сябе".
17.50 Музычны антракт.
18.00 Фінансавы час.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Крок".
19.40 "Гэта мы не праходзілі...".
19.55 Беларускі дом.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Спартовы тэлекур'ер.
22.05 М/ф "Дарагі мой чалавек".
23.50 Мотаспорт. Супэрбайк. Чэмпіянат сьвету-96.
0.20 Навіны.

● ОРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 Поле цудаў.
10.05 Чалавек і закон.
10.30 Адгадай мэлёдыю.
11.00 Навіны.
11.10 "Захавай сябе".
11.50 "Чатыры танкісты і сабака".
12.50 "Віктар Міхайлаў. Каб памяталі..."
13.30 Каханьне зь першага погляду.
14.00 Навіны.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 Марафон-15.
15.00 Зорны час.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Джэм.
16.30 "Вакол сьвету".
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мэлёдыю.
19.00 Калі...
19.45 Добрай ночы, дзеці!.
20.00 Час.
20.40 "Багз — электронныя жучкі". "Нябачныя забойцы"
21.45 "Срэбны шар".
22.25 Навіны.
22.35 "Лінія кіно". "Шамара".

● КАНАЛ "РАСЕЯ"

16.00, 19.00, 22.00, 23.10 Весткі.
16.20 Музыка ўсіх пакаленьняў.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэлэнджэрс".
17.20 Тэлечасопіс "Ахова працы".
17.30 L-клюб.
18.15 Момант ісьціны.
19.30 "Санта-Барбара". М/ф.
20.25 Джэнтэльмэн-шоў.
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 Хакей. Кубак сьвету. Швэцыя — Нямеччына.
23.00 Навіны ад "ТВ-мэдыя".
23.25 З хуткасьцю гуку.

● САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ

16.55, 18.55, 22.05 Інфарм ТБ.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 "Экстрасэнс". М/ф. Ч. 2.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 Фартэпіяньня п'есы.
20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Quo Vadis". М/ф.
22.25 "Горад". М/ф.

● IV КАНАЛ, НТВ

17.00 Д/ф "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё".
17.30 Футбольны клюб.
18.00, 21.00, 23.20 Сёньня.
18.35 Д/ф "Паляваньне за выкрадальнікамі атамных сакрэтаў". Сэрыял "Шпіёны".
19.00 М/ф "У першы раз".
20.30 "Стайня росту. Палюбі".
21.35 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

АЎТОРАК, 27

● БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАНЬНЕ

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 Абібок.
9.00 "Усе пра усё".
9.25 "Гэта мы не праходзілі..."
9.40 Тураб'ектыў.
10.00 "Рэкс — верны сябар паліцыянта".
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільм.
15.55 Госьці ў хату.
16.25 "Мара дзяцінства".
16.50 Востры кут.
17.20 Заняткі Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Сьвята вады і агню".
18.15 Бывайце здаровыя.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Рэкс — верны сябар паліцыянта".
20.00 Творцы.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Кроніка жніва-96.
22.10 М/ф "Паветраныя піраты".
23.30 Музыка бязь межаў.
0.10 Навіны.

● ОРТ

5.00 Тэлеранак.
8.00 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 Калі...
9.45 Сьмехапанарама.
10.15 "Чаму заяц хаваецца". Мультфільм.
10.30 Адгадай мэлёдыю.
11.00 Навіны.
11.10 "Мы і рынак".
11.50 Фільм "Голас".
13.25 Каханьне зь першага погляду.
14.00 Навіны.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 Квар'етэ "Вясёлая кампанія".
14.55 Мультытролія.
15.10 Чароўны сьвет, альбо Сынэма.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 ...Да шаснаццаці ў старэйшы...
16.30 "Вакол сьвету".
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мэлёдыю.
19.00 "У пошуках страчанага".
19.45 Добрай ночы, дзеці!
20.00 Час.
20.40 Фільм "Вясна".
22.40 Навіны.
22.50 Хіт-парад.

● КАНАЛ "РАСЕЯ"

16.00, 19.00, 22.00, 23.35 Весткі.
16.20 Музыка ўсіх пакаленьняў.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэлэнджэрс".
17.20 Тэлечасопіс "Здароўе".
17.30 Кліп-антракт.
17.35 Мультфільм "Казка казак".
18.00 Надзвычайны канал.
18.30 "Нічога, апрача...".
18.40 "Цёмная" для Г.Ялінскага.
19.30 Фільм "Падкідыш".
21.05 Надвор'е на заўтра.
21.10 Хакей. Кубак сьвету. Фінляндыя — Чэхія.
23.25 Навінкі ад "ТВ-мэдыя".
23.50 Музыка ўсіх пакаленьняў.

● САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ

11.55, 12.55, 13.55, 15.00, 16.55, 18.55, 22.00 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу — сёньня.
13.40 Парады садоўнікам.
14.05 "Рышэльле". М/ф. С. 1.
15.15 "Горад". М/ф.
16.30 Мультфільм.
16.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Паказвае Лот.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Разам з маладымі". Ф/к.
20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Рышэльле". М/ф. С 1.
22.15 Блеф-клюб.

● IV КАНАЛ, НТВ

6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 "Валадар джунгляў". М/ф.
6.45 "Судзьдзя". М/ф.
7.35 М/ф "Семдзесят разоў па сем".
9.05 Д/ф "Успомні тыя гады. 1945-1946".
10.35 М/ф "У першы раз".
12.05 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
12.00 М/ф "Выратуй і захавай".
14.45 Музыка белай ночы.
15.05 "Дайце, дайце мне Раneўскую..."
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Юбілей". Мультфільм.
16.45 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Д/ф "Дыпляматыя ЦРУ". Сэрыял "Шпіёны".
19.00 М/ф "Галоўны офіс".
20.35 Расейскі альбом. "Наўтылус Пампіліус".
21.35 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

СЕРАДА, 28

● БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАНЬНЕ

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Мультфільмы.
8.45 "Рэкс — верны сябар паліцыянта".
9.40 Відзьма-нявідзьма.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільм.
16.10 Шматгалосьсе.
16.40 23 градусы 40 мінут на ўсход ад Грынвіча.
17.10 Сядзіба.
17.30 Крэда.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Шаптун". Д/ф.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Дзяжурная аптэка". Тэлесэрыял.
20.05 "Хто гэта?"
20.10 Супэргол.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.05 "Лыжны патруль". М/ф.
23.40 Каралеўскае паляваньне.
0.20 Навіны.

● ОРТ

17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мэлёдыю.
19.00 Тэма.
19.45 Дабранач, дзеці!.
20.00 Час.
20.40 Фільм "Зона "Любэ"".
22.10 Навіны.
22.20 Сьпявае Валянціна Таўкунова.

● КАНАЛ "РАСЕЯ"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 22.00, 23.15 Весткі.
7.20 "Мак і Матлі".
7.45 Час справавых людзей.
7.55 "Сын камяня і Волат". Мультфільм.
8.05 Прасьцей простага.
8.30 Джэнтэльмэн-шоў.
9.00 "Санта-Барбара". М/ф.
9.55 Тавары — поштай.
10.20 "Кальве Шарлёты". М/ф. С. 1.
16.20 Музыка ўсіх пакаленьняў.
16.30 Залежыць ад цябе.
16.45 "Чэлэнджэрс".
17.15 Экс Эль М'Юзык.
17.25 Свая гульня.
17.55 Футбол. Таварыскі мач. Расея — Бразылія.
19.55 "Санта-Барбара". М/ф.
20.50 Надвор'е на заўтра.
20.55 Сам сабе рэжысэр.
21.25 "Невідушчае правасудзьдзе". М/ф.
23.05 Навінкі ад "ТВ-мэдыя".
23.30 Музыка ўсіх пакаленьняў.

● САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ

11.55, 12.55, 13.55, 15.00, 16.55, 18.55, 22.00 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу — сёньня.
13.40 Парады садоўнікам.
14.05 "Рышэльле". С. 2.
15.10 "Рафэрці". М/ф. С. 1.
16.15 "Зэбра".
16.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Паказвае Лот.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 Толькі бяз панікі.
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Рышэльле". С. 2.
22.15 "Рафэрці". С. 1.

● IV КАНАЛ, НТВ

6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Валадар джунгляў".
6.45 "Судзьдзя". М/ф.
7.35 М/ф "Чалавек, якога не было".
8.55 Д/ф "Успомні тыя гады. 1947-1948".
10.25 М/ф "Галоўны офіс".
11.50 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
12.45 Мультфільм.
15.05 Мультфільм.
15.15 Антрэпрыза.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 Сустрэча ў самавара.
16.45 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Д/ф "Рудольф Абэль — ас шпіянажу".
19.00 Фільм "Асьцярожна: глядзяць дзеці".
20.40 Доктар Вугал.
21.35 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

ЧАЦЬВЕР, 29

● БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАНЬНЕ

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Сяляне.
8.55 "Дотык". Д/ф.
9.05 Госьці ў хату.
9.35 "Дзяжурная аптэка".
10.35 Каралеўскае паляваньне.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільмы.
16.20 "...Гады маёй вясны". Ф/к.
16.50 Марсава поле.
17.20 Заняткі Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Захаваць лес ад пажараў".
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Дзяжурная аптэка".
20.05 "Крок".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Кроніка жніва-96.
22.15 М/ф "Даруй, сябар!".
23.50 "Крок".
0.20 Навіны.

● ОРТ

17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Лята-мільён.
19.00 "Адзін на адзін".
19.45 Дабранач, дзеці!.
20.00 Час.
20.40 Фільм "Плашч і кінжал".
22.35 "Агляд".
23.25 Навіны.

● КАНАЛ "РАСЕЯ"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 23.25 Весткі.
7.20 "Мак і Матлі".
7.40 Кліп-антракт.
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Прасьцей простага.
8.30 Сам сабе рэжысэр.
9.00 "Санта-Барбара". М/ф.
9.55 Тавары — поштай.
10.20 "Кальве Шарлёты". С. 2.
16.20 Музыка ўсіх пакаленьняў.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэлэнджэрс".
17.20 Ваш партнэр. "Хатні лекар".
17.30 Астралёгія каханьня.
18.00 Тэлескоп.
18.25 Кліп-антракт.
18.30 Нічога, апрача...
18.40 "Цёмная" для А.Бонэр.
19.30 "Санта-Барбара". М/ф.
20.25 Сам сабе рэжысэр.
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 Хакей. Кубак сьвету. Чэхія — Швэцыя.
23.15 Навінкі ад "ТВ-мэдыя".
23.40 Д/ф "Маэстра".
0.10 Музыка ўсіх пакаленьняў.

● САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ

11.55, 12.55, 13.55, 15.00, 16.55, 18.55, 22.00 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу — сёньня.
13.40 Парады садоўнікам.
14.05 "Рышэльле". С. 3.
15.10 "Рафэрці". С. 2.
16.15 "Аркестар".
16.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Паказвае Лот.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Зацемкі ў стылі лёс". Ф/к.
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Рышэльле". С. 3.
22.15 "Рафэрці". С. 2.

● IV КАНАЛ, НТВ

6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады". С. 1.
6.45 "Судзьдзя". М/ф.
7.35 М/ф "Дым бацькаўшчыны".
9.00 Д/ф "Успомні тыя гады. 1949".
9.50 М/ф "Асьцярожна: глядзяць дзеці".
11.30 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
12.25 Расейскі альбом. "Наўтылус Пампіліус".
12.45 Мультфільм.
14.50 Мультфільм.
15.00 Антрэпрыза.
15.45 Дазвольце ўявіць...
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Востраў".
16.45 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Д/ф "Разьведчык, контразьведчык".
19.00 "Люстра трэснула". М/ф.
20.50 Доктар Вугал.
21.35 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
22.30 Часінка.
23.20 Кіно не для ўсіх. "Пасярэднік".
1.15 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

ПЯТНІЦА, 30

● БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАНЬНЕ

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 "Яшчэ ня вечар..."
8.30 "Палёт". Фільм-спэкт.
9.10 "Дзяжурная аптэка".
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільмы.
16.20 Пэдагагічны экран.
17.20 "Крок".
17.50 Музычны антракт.
17.55 Футбол. Маладзежны чэмпіянат Эўропы. Беларусь — Эстонія.
19.50 Эканамікст.
20.05 Міжнародны кур'ер.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.10 М/ф "Маме — 100 гадоў".
23.55 "12, альбо На ноч гледзячы".
0.15 Навіны.
0.30 Акалада.

● ОРТ

5.00 Тэлеранак.
8.00 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.10 "Адзін на адзін".
9.50 Грай, гармонік любы!.
10.25 Пакуль усе дома.
11.00 Навіны.
11.10 "Ад пятніцы да пятніцы".
11.50 "Чатыры танкісты і сабака".
12.50 "Юры Багатыроў. Каб памяталі..."
13.30 Каханьне зь першага погляду.
14.00 Навіны.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 "Карэта часу". Спэктакль.
15.10 "Паўночнае зьзяньне".
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 "Школьны вальс".
16.30 "Вакол сьвету".
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 Поле цудаў.
19.45 Дабранач, дзеці!.
20.00 Час.
20.40 Т/ф "Сьледзтва вядуць знаўцы".
22.35 Пагляд.
23.20 Навіны.
23.30 "Сьледзтва вядуць знаўцы".

● КАНАЛ "РАСЕЯ"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 23.25 Весткі.
7.20 "Мак і Матлі".
7.40 Кліп-антракт.
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Мультфільм.
8.10 "Шляхі — дарогі".
9.00 "Санта-Барбара". М/ф.
9.55 Тавары — поштай.
10.20 Гандлёвы дом.
10.35 "Кальве Шарлёты". С. 3.
16.20 Музыка ўсіх пакаленьняў.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэлэнджэрс".
17.20 Мая Крошка і я.
17.30 Кліп-антракт.
17.35 Эх, дарагія!
18.05 Тэатр маёй памяці.
18.30 Клюб "АС".
19.30 "Санта-Барбара". М/ф.
20.25 Надвор'е на заўтра.
20.30 Хакей. Кубак сьвету. Канада — Расея.
22.45 Ад фортэ да п'яна.
23.15 Навінкі ад "ТВ-мэдыя".
23.40 "Джаміля". М/ф.
1.05 Начное рандэву. Уітні Х'юстан.

● САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ

11.55, 12.55, 13.55, 15.00, 16.55, 18.55, 22.00 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу — сёньня.
13.40 Парады садоўнікам.
14.05 "Рышэльле". С. 4.
15.10 "Рафэрці". С. 3.
16.20 "Адыходзім заўтра ў мора".
16.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Паказвае Лот.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Бяз назвы".
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Рышэльле". С. 4.
22.10 Як быць каханымі.
22.30 "Рафэрці". С. 3.

● IV КАНАЛ, НТВ

6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады".
6.45 "Судзьдзя".
7.35 Мультфільм.
7.45 М/ф "Вянок з маргарытак".
9.10 Д/ф "Успомнім тыя гады. 1950".
9.55 М/ф "Люстра трэснула".
11.40 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
12.35 Мультфільмы.
14.45 Мінарэт.
15.15 Сьвята ў Кускове.
15.30 Пэдагогіка для ўсіх.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 Па старонках "Шарман-шоў".
16.45 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Д/ф "Палет над Расеяй".
19.00 "Каліна чырвоная". М/ф.
20.45 Доктар Вугал.
21.35 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
22.30 Часінка.
23.20 М/ф "Шпіталь "Брытанія".
1.15 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

СУБОТА, 31

● БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАНЬНЕ

8.00 Навіны.
8.15 "Сугучча".
8.35 Рэспубліканскія спаборніцтвы па конным спорце. Канкур.
9.20 Здароўе.
9.50 Заняткі Н.Наважылавай.
10.20 Усё пра ўсё.
10.45 "Ералаш".
11.05 Мультфільм.
11.25 Шматгалосьсе.
11.55 Сьвет прыроды захапленьняў.
12.45 "І ў плаваньне пусьціўся я..." Монаспэктакль.
13.05 "Сусьвет".
14.05 Тэлевізійны Дом кіно.
14.35 "Эўрапейская дваццатка MTV".
15.20 Галерэя.
15.50 "Трын-трава". М/ф.
17.25 Беларускі дом.
18.25 Футбол. Адборачны мач чэмпіянату сьвету. Беларусь — Эстонія.
20.25 Музычны антракт.
20.40 Калыханка.
21.00 Навіны.
21.45 М/ф "Год зброі".
23.40 Атлянта-96.
0.10 Безьліч.

● ОРТ

6.35 У сьвеце жывёл.
7.10 Фільм "Удар! Яшчэ удар!".
8.45 Слова пастыра.
9.00 Навіны.
9.15 Ня пазяхай!.
9.45 Ранішняя пошта.
10.20 Смак.
10.40 "Дзіўны град Маскоў".
11.10 Відавочнае-неверагоднае.
11.40 Фільм "Тарпэданосцы".
13.15 У сьвеце жывёл.
14.00 Навіны.
14.20 Фільм-спэкт. "Далей — цішыня".
17.00 Навіны.
17.20 Найлепшыя аўтамабілі сьвету ў Маскве.
17.55 Ералаш.
18.10 М/ф "Жураўушка".
19.45 Дабранач, дзеці!.
20.00 Час.
20.40 "Віетнам. Да запатрабаваньня".
21.45 Брэйн рынг.
22.30 Фільм "Проста над намі".

● КАНАЛ "РАСЕЯ"

7.00, 13.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.20 "Іншымі вачыма". Д/ф.
7.50 "Мак і Матлі".
8.15 Мультфільм.
8.45 Экспартлес.
9.00 Кліп-антракт.
9.05 "Брадзягі" нашага юнацтва". Д/ф.
9.30 Паводле вашых лістоў.
10.00 Весткі ад адзінаццатай.
10.15 Кніжная лаўка.
10.30 Песьня Расеі.
11.20 21 кабінэт.
11.45 Прасьцей простага.
12.15 "Школьны званок".
12.30 Чалавек на Зямлі.
13.20 "Гэй, ухнем!"
13.35 Дэ факта.
14.00 "Грахі". Тэлесэрыял.
14.55 Бясконцае падарожжа.
15.35 У сьвеце жывёл.
16.00 Сем лістоў зь Ніжняга.
16.15 Дзённік Кубку сьвету па хакеі.
16.45 Фільм "Старэйшы сын".
19.35 Суботні вечар з Ірынай Панароўскай.
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 Падвойны партрэт.
21.50 Кліп-антракт.
22.05 "Адкрытыя навіны".
23.05 Праграма "А".
23.50 Хакей. Кубак сьвету. Расея — Славакія.

● САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ

9.10 Стыль жыцьця.
9.15 Страсьці-мардасьці.
9.30 "Сьмерць камівояжэра".
10.05 "Гонар маю". Ваенны агляд.
10.25 Неспазнанае.
10.55, 12.55, 14.55, 18.55 Інфарм ТБ.
11.10 Ток-шоў "Наўзгад". Сьвятлана Кручкова.
11.40 Мультфільм.
11.55 Яшчэ адна Расея.
12.40 Старое танга.
13.05 "Толькі раз". М/ф.
13.55 "Арагон. Чароўная ўлада слоў". Д/ф.
15.10 "Скарбы Эрмітажу".
15.25 Парадоксы гісторыі.
15.50 Паласатая музыка.
16.10 Зэбра.
16.55 Спартовы агляд.
17.05 "Артуш, Мэрлін і сям'я Прхлікаў". М/ф.
18.25 "Прыгажосьць".
18.40 Вялікі фэстываль.
19.25 "Бляндынка з Пэкіну". М/ф.
20.45 Мультфільм для дарослых.
20.55 Сьвецкая кроніка.
21.10 Блеф-клюб.
21.50 Талекамлакт.
22.35 "Сабакі". М/ф.

● IV КАНАЛ, НТВ

6.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады".
6.45 "Вялікі чалавек".
7.35 М/ф "Вінсэнт, Франсуа, Палі і іншыя".
9.30 Д/ф "Успомнім тыя гады. 1951 — 1952".
11.00 М/ф "Каліна чырвоная".
12.40 Час сэрыялу. "Дом жахаў Хамэра".
15.10 Крок з кола.
15.30 Па старонках "Шарман-шоў".
16.00 Навіны кіно.
16.25 Ток-шоў "Кар'ера".
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00 Сёньня.
18.30 Дог-шоў. Я і мой сабака.
19.00 М/ф "Палкае жаданьне".
20.00 Надоечы.
20.45 Лялькі.
21.35 М/ф "К-9, альбо Сабачая праца".
23.20 Трэцяе вока.
0.05 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

НЯДЗЕЛЯ, 1

● БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАНЬНЕ

8.00 "У сьвеце сьвяточных цудаў". Ф/к.
8.30 "Кола часу".
9.00 "Конан".
9.25 Тэлебом.
9.55 Студыя "Калыханка".
10.15 Вяршыня сьвету.
10.35 Найлепшыя хіты MTV.
11.05 "Усё нармальна, мама!"
11.35 Тураб'ектыў.
11.55 Да Дня ведаў.
12.10 Студыя "Вакно".
12.55 "Усе мы родам зь дзяцінства".
13.55 Сяляне.
14.35 Аўта-парк.
14.50 "Вайна ў паветры".
15.20 Віншуем Вас!
16.20 Тэатар у крэсьле.
17.00 Вяршыня сьвету.
17.20 Абібок.
17.50 Кампутарны палігон.
18.10 "Расклад на пасьлязаўтра". М/ф.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартовы тэлекур'ер.
20.55 Навіны-тв.
21.10 Ток-шоў "Карамболь".
21.45 М/ф "Гулец".
23.50 "Сола для трубы". Д/ф.

● ОРТ

7.00 Тыраж "Спортлято".
7.10 "Федзя Зайцаў". Мультфільм.
7.30 Фільм "4:0 на карысьць "анечкі"".
9.00 Навіны.
9.15 "Недарожныя зацемкі" Дз.Крылова.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 Служу Расеі!.
11.30 Грай, гармонік любы!.
12.00 Правінцыйныя гісторыі.
12.30 Сэрыял "Падводная Адысэя каманды Кусто".
13.25 Сьмехапанарама.
14.00 Навіны.
14.20 Зоркі опэры.
15.20 Клюб падарожнікаў.
16.05 Неяк раз.
16.20 Мультфэерверк.
17.20 Шчасьлівы выпадак.
18.10 Клюб "Белы папугай".
19.00 Час.
19.40 Фільм "Паліцэйская акадэмія: Місія ў Маскве".
21.20 "Чалавек, які ідзе за сонцам..."
21.55 Футбольны агляд.
22.25 Навіны.
22.35 Даяна Рос — партрэт.

● КАНАЛ "РАСЕЯ"

7.00 Мультфільмы.
7.35 "Мак і Матлі".
8.00 Паўгадзіны з Анатолем Папярэчным.
8.30 Вуснамі дзяцей.
9.00 Кліп-антракт.
9.05 Футбол бязь межаў.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі ад адзінаццатай.
10.15 Расейскае лята.
10.55 Гукавая дарожка.
11.50 Прасьцей простага.
12.15 Асоба зь вокладкі.
12.30 Кніжная лаўка.
13.00, 0.25 Весткі.
13.20 "Гэй, ухнем!"
13.30 "Грахі".
14.25 Караоке па-расейску.
14.45 Мультфільм.
14.55 Імпэрыя гульняў.
15.50 Рапартэр.
16.05 Чароўны сьвет Дыснэя.
17.00 Люстра.
17.55 Футбол. Адборачны мач чэмпіянату сьвету. Расея — Кіпр.
20.00 "Шчыра запрашаем, альбо староньнім уваход забаронены". М/ф.
21.15 Надвор'е на заўтра.
21.20 У Ксюшы.
21.50 Хакей. Кубак сьвету. Швэцыя — Фінляндыя.

● САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ

9.10 Тата, мама і я — спартовая сям'я.
9.40 Стыль жыцьця.
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 20.55 Інфарм ТБ.
10.10 Містэрыя гуку, фэерыя колеру.
10.40 Дэкаратыўнае мастацтва Японіі.
11.10 Сабор.
11.35 Увесь гэты цырк.
12.10 "Дажывем да панядзелка". М/ф.
14.10 Яшчэ адна Расея.
15.10 Водгукі белых начэй.
16.10 Спартовая праграма.
16.35 Дзіцячае ТБ: Паласатая музыка.
17.35 Паказвае Лот.
18.40 Скарбы Пецярбургу.
19.25 "Ча-Ча-Ча". М/ф.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.25 "Цыганскі барон". М/ф.

● IV КАНАЛ, НТВ

6.00 М/ф "Цудоўныя гады".
6.25 "Вялікі чалавек".
7.15 "Пад агнём". М/ф.
9.20 Д/ф "Успомнім тыя гады. 1953".
10.05 М/ф "Палкае жаданьне".
11.00 М/ф "К-9, альбо Сабачая праца".
12.35 Надоечы.
13.10 Лялькі.
13.55 Уздым пераваротам.
14.25 Хакей. Кубак сьвету. ЗША — Канада.
16.25 Дывэртысмэнт.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
17.30 Тэлегульня "Сто да аднаго".
18.00 Сёньня.
18.30 М/ф "Дзяўчынка і какадзіл".
19.40 Доктар Вугал.
20.00 Вынікі.
21.15 "Тэлесетка". М/ф.
23.25 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
1.00 Аўтагонкі "Індыкар".

26.08 – 1.09

КІНО. МЕНСК

АЎРОРА *(Прытыцкага, 23, тэл. 533-360, 533-361)* – Горац-ІІ 26-1 – 16.30 (ільготны) Бойся логляду 26-30 – 17.10, 20.40; 31-1 – 17.10 (ільготны), 20.40 Шукаецца герой 26-1 – 19.00 Для дзяцей: Джэк Васьмёркін – амэрыканец (2 сэрыі) 26-28 – 14.00 Зорныя войны 29-31 – 14.30

БЕРАСЬЦЕ *(пр. газэты "Праўда", 25, тэл. 728-660, 716-888)* – Паварот лёсу 26-1 – 15.00, 18.40 Зьвер 26-28, 1 – 17.00, 20.30; 29-30 – 17.00 Інфармацыйна-забаўляльная праграма 29-30 – 20.30

ВІЛЬНЯ *(Каліноўскага, 55, тэл. 655-262)* – Джэк-паскакун 26-1 – 15.00 (ільготны), 21.00 Сьвята каханьня 26-1 – 16.50, 18.20, 19.40 Інфармацыйна-забаўляльная праграма "Ўсьмешка" 27, 31-1 – 21.00 Танцавальны вечар "Для тых, каму за 30" 30 – 20.30 Альтэрнатыўная дыскатэка 29 – 21.00 Кіна-дыска-шоў для падлеткаў 1 – 15.00 Для дзяцей: Зборнік часопіса "Ералаш" 26 – 10.30

ДРУЖБА *(Ташкенцкая, 9, тэл. 409-013, 408-254)* – Эльвіра – уладарка цемры 26-29 – 17.00, 20.30 А.Н.А. ("Асаблiва Надзейны Агент") ** 26-29 – 18.40 Інфармацыйна-забаўляльная праграма 28-29, 1 – з 20.30 да 23.30 начная інфармацыйна-забаўляльная праграма 30-31 – з 22.00 да 5.00 Працуюць бар, більярд, гульнявыя аўтаматы, абмен відэакасэтаў.

КАМСАМОЛЕЦ *(Жылуновіча, 39, тэл. 454-194)* – Дух помсты 26-1 – 17.00, 19.00, 20.30 Спакуса 26-1 – 15.00, 20.40 І сланы бываюць няверныя 26-1 – 14.00, 16.00 Заля індыйскага фільма: Гіта з Сынгапура 26-1 – 18.00 Для дзяцей: Чараўнік Смарагдавага горада 25-1 – 11.00

КАСТРЫЧНІК *(пр. Ф.Скарыны, 73, тэл. 329-325, 329-429)* – Патруль часу 26-30 – 14.00, 17.30, 21.00; 31-1 – 14.00 (ільготны), 17.30, 21.00 Праз каналізацыю 26-1 – 15.40, 19.10 Макс-шоў 26-1 – 22.00

КІЕЎ *(бульвар Шаўчэнкі, тэл. 373-270)* – Паліцыянт і дзяўчына 27-30, 1 – 15.00; 31 – 15.00 (ільготны) Незаконннае ўварваньне 27-1 – 16.40, 18.30, 20.20 Відэапаказ 26-1 – 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 Для дзяцей: Пачвара 27 – 13.30 Зборнік часопісаў "Ералаш" – 13.30

МАСКВА *(пр. Машэрава, 13, тэл. 231-448, 231-533)* – Тупы й яшчэ тупейшы 26-29, 1 – 16.10, 17.50, 21.20 Карыба 26-29, 1 – 19.30 Камэдыя для сямейнага прагляду 1 – 14.00 (ільготны) Першы беларускі фестываль блюз-року "Блюз жыве ў Менску" 30-31 Для дзяцей: Дыскатэка "Лімпапо" 1 – 12.00

МІР *(Казлова, 4а, тэл. 333-771)* – На залатым ганку сядзелі... (стэрэафільм) 26-1 – 12.00 Маўчыньне шынкі 26-1 – 13.00, 17.00, 21.00 Зона сьмерці (Райская выспа) 26-1 – 15.00, 19.00 Вулічны прыгажунчык 26-1 – 16.00, 18.00

ПАРТЫЗАН *(Талбухіна, 18, тэл. 663-526)* – Чужыя-ІІ 26-1 – 16.00 Сэнсацыя 26-1 – 18.30, 20.10, 22.00

ПЕРАМОГА *(Інтэрнацыянальная, 20, тэл. 237-245)* – Па мянушцы Рэно 26-31 – 15.00, 17.00 Кінаклюб "Гімэнэй": Вар'яцкія ночы Клеапатры 26-31 – 19.00 Цыганскія вочы (прэм'ера фільму) 1 – 15.00, 17.00, 19.00 Інфармацыйна-забаўляльная праграма 28-1 – 21.00 Дэнс-шоў 30-31 – з 24.00 па 6.00

ПІЯНЭР *(Энгельса, 20, тэл. 278-945)* – Вяртаньне ваўчыцы 26-1 – 17.30, 19.20 Для дзяцей: Кароткае замыканьне 26-27, 30-1 – 12.00, 15.40; 28-29 –10.30, 15.40 Белыя ваўкі 26-27 – 13.50 Чынгачкук – Вялікі Зьмей 28-29 – 12.20 Верная Рука – сябар індзейцаў 30-1 – 13.50 Мецічара – зьвер марскі 26-27 – 10.30 Хон Гіль Дон 28-29 – 14.00 Ну, пачакай! (Вып. N8-14) 30-1 – 10.30

РАДЗІМА *(Лізы Чайкінай, 16, тэл. 426-779)* – Малыш-каратэ 26, 28-1 – 15.00, 18.40; 26 – 15.00 (ільготны) Стрэл у труне 26, 28-29 – 16.40, 20.20; 30-1 – 16.40 Музычна-забаўляльная праграма 30-1 – з 19.00 да 24.00 Музычна-забаўляльная відэапраграма 28-29 – з 18.00 да 20.00 Відэазаля: Лідар (дзіцячы) 16.00 Прорва 18.00 Дэманы 20.00 Для дзяцей: Сапраўднае чароўнае 28 – 10.30; 31-1 – 13.30

РАКЕТА *(Рабочы зав., 3, тэл. 260-620)* – Спакушэньне 26-28 – 17.00, 20.00; 31-1 – 16.30, 19.30 Караван сьмерці 26-28 – 18.30; 31-1 – 15.00, 18.00 Відэапаказ 26-28 – 16.50, 19.00; 31-1 – 15.30, 17.40

САЛЮТ *(пр. Ракасоўскага, 150а, тэл. 474-167)* – На каго Бог пашле 26-30 – 16.00, 19.20; 31-1 – 14.00, 17.20, 20.50 Максымальнае паскарэньне 26-30 – 17.30, 21.00; 31-1 – 15.30, 19.00 начны танцавальны рух 30-31

СУЧАСЬНІК *(Харкаўская, 70а, тэл. 515-563)* – Назіральнік жарсьці 26-27, 29-30 – 16.30, 18.00, 19.30, 21.00; 28, 31-1 – 16.30, 18.00 Інфармацыйна-забаўляльная праграма "Апэльсын" 28, 31-1 – з 20.00 па 23.00 Для дзяцей: Ягорка 31 – 14.30 Сьвістаць усіх наверх 1 – 14.30

СЬЦЯГ *(Вялікаморская, 3, тэл. 211-009)* – Мая маці – пярэвярцень 26-27, 30 – 16.30, 20.00; 31-1 –12.30, 16.30, 20.00 Не адступаць, не здавацца 26-27, 30 – 18.00; 31-1 – 14.00, 18.00 Для дзяцей: Чыпаліна 31 – 11.99

УДАРНІК *(Жукоўскага, 156, тэл. 259-630)* – Лепшы зь лепшых 26-28, 31-1 – 15.30 Выдатны паліцыянт 26-28, 31-1 – 17.10 Доўгае растаньне (2 сэрыі) 26-28, 31-1 – 18.50 Для дзяцей: Целаахоўнік 28 – 14.00 Марыя Мірабэля 31 – 14.00 Агнявушка-паскакушка 1 – 14.00

Відэасалён Геркулес і згубленае каралеўства (Рэж. Харлі Кокліс. У ролях – Кэвін Сорба, Энтані Куін, Рэнэ О'Конар, ЗША.
Займальны прыгодніцкі фільм у стыле "фэнтэзі" пра паўбога Геркулеса, героя грэцкіх мітаў, які дапамагае прынцэсе Дэйнэры і яе народу ў вяртаньні страчанага імі гораду Трої. 26-1 – 11.00, 13.30, 15.00, 17.00, 19.00

ПРЫСЛАЛІ РАХУНАК ЗА ТЭЛЕФОННЫЯ РАЗМОВЫ, ЯКІЯ ВЫ НЕ ВЯЛІ

Алё! Гараж!

Грамадзянцы Сакаловай, што пражывае разам з мужам, быў прысланы рахунак за тэлефонную размову з Гаванай (Куба) на 5 міліёнаў рублёў. Як высьветлілася пазьней, у рахунку быў указаны тэлефон "начной незнаёмкі" – дзяўчыны з кубінскай сэксуальнай службы.

Зразумела, ні ў якую Гавану бабулька не званіла,і ўвогуле вось ужо амаль дзесяць год ні яна, ні ейны муж ня звоняць нават у іншы горад сваякам – занадта дарагое задавальненьне для іх. Але як гэта давесьці?

Рабі раз, рабі два, рабі тры...

Калі з вамі здарылася падобная гісторыя, па-першае, знайдзіце на тэлефоннай квітанцыі графу "тэлефон для даведак" і пазваніце туды. Вам павінны адказаць на ўсе вашыя пытаньні з нагоды атрыманага рахунку. А раптам адбылося непаразуменьне?

Па-другое, прыгадайце, ці не маглі званіць з вашага тэлефону вашыя ці суседзкія дзеці, выпадковыя госьці ці яшчэ хтонебудзь.

Калі гэта выключана, то, патрэцяе, зрабіце заяўку ў бюро рамонту вашай мясцовай АТС на праверку падключэньня да вашай тэлефоннае лініі. Можа здарыцца, што да вас папросту падключыліся хуліганы. Гэты факт можа ўстанавіць майстар, які звычайна прыходзіць на наступны дзень.

Па-чацьвертае, калі факт доступу да тэлефону староньніх асобаў не пацьвярдзіўся, а было ўстаноўлена самавольнае падключэньне да вашай тэлефоннае лініі – зьвярніцеся ў прыёмныя дні да начальніка мясцовай АТС зь пісьмовай заявай пра ануляваньне рахунку за тэлефонную размову.

Чакайце адказу...

Калі ж усё супраць вас і хуліганы "замялі сьляды", у вас усяго адзін шанец з ста дамагчыся ануляваньня рахунку. Нават у судзе вельмі складана будзе давесьці, што з вашага тэлефону не вялі міжнародную тэлефонную размову.

Але на будучыню ведайце:

ёсьць сродак выратаваць сябе ад падобных сытуацыяў. Калі вы адзінокі сталы чалавек, ці вашыя дзеці надоўга застаюцца адны дома, ці вы на час зьяжджаеце з гораду, зьвярніцеся ў сваю АТС з просьбай закрыць на тэрмін выхад з вашага нумару на міжнародную сувязь. Зрабіць гэта нескладана – трэба проста скласьці заяву на імя начальніка АТС.

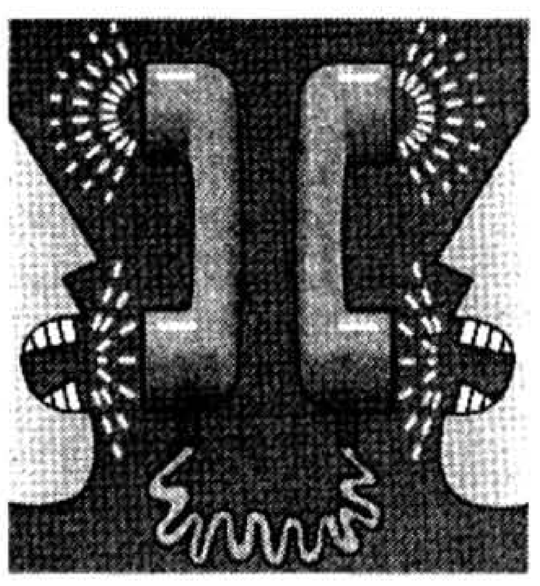

Відэакасэты – "двайнікі"

У відэакасэты Shivaki E-180- HG даволі арыгінальны дызайн (на левым здымку): на плястыкавай упакоўцы намаляваныя мятлушкі. На правым здымку – відэакасэта "двайнік". Гэта падробка, для афармленьня якой невядомы вытворца выкарыстаў старую ўпакоўку фірмы Shivaki, якая не выпускаецца ўжо тры гады. На корпусе падробкі няма фірмовых знакаў, у прыватнасьці, няма надпісаў "Shivaki" і "VHS", на арыгінальнай касэце выкананых залатымі літарамі. Якасьць магнітнай стужкі ў відэакасэце-двайніку вельмі нізкая. Відэакасэта мае незадавальняльныя адзнакі ў відэапараметрах.

Наступны прыклад зьвязаны з вытворчасьцю адной фірмы, даволі вядомай нашаму спажыўцу, таму вызначэньне "двайнік" у гэтым выпадку даволі ўмоўнае. Гутарка ідзе пра відэакасэту Maxell EX-120 (на здымку зьлева), зробленай у Карэі. Якасьць яе пасрэдная. У іншым рэйтынгу прыведзеная іншая відэакасэта гэтай жа фірмы: Maxel E-180 VX, якая мае добрыя характарыстыкі асноўных відэапараметраў. Апошняя зроблена ў Ангельшчыне. Такім чынам, пры пакупцы прадукту вытворчасьці фірмы Maxell трэба зьвяртаць увагу на тып відэакасэты й краіну-вытворцу.

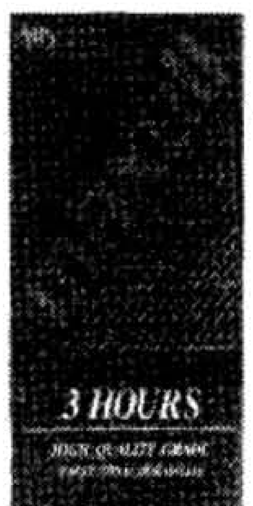

У гандлёвай сетцы зараз прадаюцца дзьве відэакасэты з блізкімі назвамі: Lazer Video і Lazer Chrome. Гэта вытворчасьць розных фірмаў: відэакасэты Lazer Video (на здымку справа) робяцца нямецкай фірмай Dessauer Magnet Band (DMB), і іхныя неаднаразовыя выпрабаваньні паказвалі стабільна добрыя вынікі; відэакасэты Lazer Chrome E-180 робяцца, калі глядзець з надпісу на ўпакоўцы, галяндзкай фірмай (хаця штрыхавы код Pacei), і выпрабаваньняў яны не праходзілі.

Напрыканцы прэзэнтуем спажыўцам відэакасэты SVS'–іх новы дызайн (гл. фота зьлева). Гэтая відэакасэта таксама ўдзельнічала ў мінулым рэйтынгу, але была прыведзеная там у старым афармленьні (правае фота).

ВІДЭА 19 – 25 жніўня 1996 г.

Відэа-Інфарматар

Хіт-парады (касавы посьпех, альбо на якіх фільмах у сьвеце зарабляць грошы)

а) Кіно: ЗША-Канада /Лідары ўік-энду 26-28 ліпеня 1996 г./

1. Час забіваць................$14,5 млн.
2. Дзень Незалежнасьці.........$13,2 млн.
3. Фэномэн.....................$6,3 млн.
4. Адвага пад агнём............$5,7 млн.
5. Паліцэйская гісторыя-3......$5,5 млн.
6. Завадатар...................$5,0 млн.
7. Чокнуты прафэсар............$4,9 млн.
8. Прыгоды Пінокіё.............$3,8 млн.
9. Множнасьць..................$3,6 млн.
10. Страшыдлы..................$2,7 млн.

б) Кіно: ЗША-Канада /Самыя касавыя фільмы 1996 году, якія сабралі болей за 100 млн.$/

1. Сьмерч......................$230,3 млн. /10/
2. Дзень Незалежнасьці.........$199,0 млн. /2/ (!)
3. Лялечная гісторыя...........$191,3 млн. /34/
4. Місія невыканальная.........$173,2 млн. /8/
5. Птушыная клетка.............$123,5 млн. /19/
6. Скала.......................$122,1 млн. /6/
7. Эйс Вэнтура-2...............$108,3 млн. /22/
8. Залатое вока................$105,9 млн. /26/
9. Джуманджы...................$100,1 млн. /20/

в) Міжнародны кінапракат (у пачатку жніўня лідуюць у):

Аўстраліі:
1. Сьмерч
2. Місія невыканальная
3. Блізка да сэрца

Ангельшчыне
1. Паралічваючы цягнікі, якія праходзяць
2. Місія невыканальная
3. Скала

Нямеччыне
1. Werner - Das Muss Kesseln
2. Echte Kerle
3. Першабытны страх

Гішпаніі
1. Місія невыканальная
2. Першабытны страх
3. У пошуках прыгодаў

Італіі
1. 12 малпаў
2. Мярцьвяк ідзе
3. Першабытны страх

Швэцыі
1. Паляўнічыя
2. Скала
3. Кабэльшчык

Францыі
1. Le Huiteme Jour
2. Насьмешка
3. Паралічваючы цягнікі, якія праходзяць

Японіі
1. Сутычка
2. Сьмерч
3. 12 малпаў

г) Самыя папулярныя фільмы відэапракату ў Менску (15 – 21 жніўня 1996 г.)

1. Дзень Незалежнасьці / фан+баявік
2. Сьпіна да сьпіны /баявік+камэдыя
3. Выкуп /трылер
4. Занадта хуткі і малады /баявік
5. Скала /баявік
6. Прафэсія: Сьціральнік /баявік
7. Кабэльшчык /камэдыя
8. Выхад у чырвонае / трылер
9. Каўкаскі палонны / драма
10. Чарадзейства /жахі

д) Самыя пакупныя фільмы ў Маскве (на пачатак жніўня 1996 г.):

1. Сьпіна да сьпіны
2. 7 дзён з расейскай прыгажуняй
3. Каўкаскі палонны
4. Наймацнейшы ўдар-2
5. Сын за бацьку
6. Выхад у чырвонае
7. Гісторыя зь цёмнага боку
8. Часам яны вяртаюцца...зноў
9. Імя ружы
10. Адзінокі тыгар

Прысады "Залатой Антылёпы":

Новыя фільмы, якія цешаць Вас і вашых блізкіх: (Паступленьні ад 18.08.96 г. у г. Менску)

супэрхіты (ацэнка камэрцыйнага посьпеху ня менш за 4.0 балаў!):

"ПАБЕГ З ЛОС-АНДЖЭЛЕСУ" (ВІСТ /Масква/, інфармацыйна-экранная якасьць, у р. Курт Расэл, Валерыя Галіно; баявік-фантастыка);

"ПАЖАРНЫЯ З ЛОС-АНДЖЭЛЕСУ" (ВІСТ /Масква/, інфармацыйная якасьць, у р. Джэрад Эмік, Мігель Сэндавал; трылер);

"СЬЦІРАЛЬНІК" (ВІСТ, Відэаман, упершыню ў добрай якасьці, у р. Арнольд Шварцэнэгер, Ванэса Ўільямс; баявік);

"МІСІЯ НЕВЫКАНАЛЬНАЯ" (Стын-Відэа, упершыню ў добрай якасьці, у р. Том Круз, Жан Рэно; баявік);

"АЛАДЫН-3: КАРОЛЬ КРАДЗЯРОЎ" (Стын-Відэа, Відэаман, новы паўнамэтражны мультфільм кампаніі Ўолта Дыснэя);

"МАТЫЛЬДА" (Відэаман, упершыню ў добрай якасьці, у р. Дэні Дэ Віта, Рыя Пэрлмэн; фантастыка+камэдыя)

найлепшае ліцэнзійнае відэа:

"ШАША" (кампанія West Video /Масква/, посьпех забясьпечаны: рэкляма на ТВ, радыё і ў прэсе; трылер, узроставае абмежаваньне: ад 18 гадоў (!) /з-за процьмы лаянкі/);

"ЛЯСНЫ ВОІН" (West Video, рэкляма на ТВ, у гал. р. Чак Норыс; прыгоды)

"НАРМАЛЬНАЕ ЖЫЦЬЦЁ" (West Video, рэкляма на ТВ; баявік)

"сур'ёзнае" кіно:

"ДРЭЙФАВАНЬНЕ СЭРЦАЎ" (ВІСТ, рэж. Вік Сарын, у гал. р. Сыдні Пэні; мэлядрама);

"СЭРЦА СПРАВЯДЛІВАСЬЦІ" (ВІСТ, у р. Дэніс Хопэр, Эрык Штольц; дэтэктыў на падставе рэальных падзей)

кінавідэасэрыялы:

"ЗЯМЛЯ ДА ПАЧАТКУ ЧАСУ - 4" (Стын-Відэа, паўнамэтражны мультфільм кампаніі Universal)

**Інфармацыя Аналітычнай службы сеткі "Відэа+" і Агенцтва кінавідэазабаваў "Моцная Кава".*

Падрыхтаваў Мікола Кавалеўскі.

САМАЕ СЬВЕЖАЕ ЗЬ ВІДЭАХІТОЎ
VIDEO +
Адрэсы пунктаў пракату відэакасэтаў:
пр. Ракасоўскага, 11а; вул. Пляханава, 42; пр. Партызанскі, 117; вул. Багдановіча, 147; вул. В.Харужай, 18.

Набываем аўто ў Літве

ALFA ROMEO Alfa Romeo, 1986г, 1000$ Alfa Romeo, 1988г, 3500$ Alfa Romeo-33, 1984 г, 950$

AUDI Audi Coupe, 1983г, 1800$ Audi-100, 1970г, 1500$ Audi-100, 1980г, 1700$ Audi-100, 1983г, 2300$ Audi-100, 1985г, 3000$ Audi-100, 1986г, 3500$ Audi-100, 1987г, 3900$ Audi-100, 1989г, 5500$ Audi-200 Turbor, 1984г, 2200$ Audi-80, 1979г, 1100$ Audi-80, 1980г, 900$ Audi-80, 1981г, 1400$ Audi-80, 1983г, 1900$ Audu-90, 1985г, 2850$

AUSTIN Austin Montegu, 1987г, 2300$ Austin Rover Vitesse, 1989г, 5300$

BMW BMW-316, 1980г, 1050$ BMW-316, 1983г, 1550$ BMW-316, 1985г, 2950$ BMW-318, 1981г, 1200$ BMW-318, 1983г, 1700$ BMW-318, 1985г, 2700$ BMW-318, 1986г, 2200$ BMW-318, 1995г, 2300$ BMW-320, 1981г, 1000$ BMW-320, 1983г, 2100$ BMW-320, 1986г, 3200$ BMW-323, 1984г, 2500$ BMW-324, 1987г, 3700$ BMW-520, 1980г, 1100$ BMW-525, 1988г, 8900$ BMW-528, 1982-1983г, 2200$ BMW-535, 1985г, 3200$ BMW-730, 1987-1988г, 7500$

CITROEN Citroen BX, 1991г, 3600$ Citroen BX-19, 1989г, 2700$

DODGE Dodge Grand Caravan, 1989г, 6000$

FIAT Fiat Croma, 1986г, 1600$ Fiat Croma, 1988г, 2400$ Fiat Lancia, 1991г, 3500$ Fiat Ritmo-60, 1986г, 1250$ Fiat Tipo, 1989г, 4000$ Fiat Uno, 1985г, 1000$ Fiat Uno-75, 1987г, 1750$

FORD Ford Escort, 1980г, 1100$ Ford Escort, 1982г, 1200$ Ford Escort, 1984г, 1800$ Ford Escort, 1987-1988г, 2450$ Ford Escort, 1992г, 6200$ Ford Fiesta, 1978г, 1650$ Ford Fiesta, 1982г, 1000$ Ford Granada, 1982г, 1200$ Ford Granada Caravan, 1985г, 2400$ Ford Granada Combi, 1985г, 2300$ Ford Probe, 1990г, 6400$ Ford Scorpio, 1985г, 3000$ Ford Scorpio, 1987г, 3750$ Ford Scorpio, 1990г, 9000$ Ford Sierra, 1982г, 1250$ Ford Sierra, 1983г, 1200$ Ford Sierra, 1984г, 1400$ Ford Sierra, 1985г, 1700$ Ford Sierra, 1985г, 1500$ Ford Sierra, 1986г, 2500$ Ford sierra, 1989г, 4400$ Ford Sierra, 1990г, 3900$ Ford Taunus, 1981г, 1000$ Ford Tempo, 1990г, 3000$

HONDA Honda Accord, 1984г, 1600$ Honda Civic, 1985г, 1800$ Honda Civic, 1990г, 4300$ Honda CRX, 1989г, 5800$

HYUNDAI Hyundai Pony, 1991г, 4700$

JEEP Jeep Amg, 1878г, 2200$ Jeep Shirocco, 1987г, 6900$

LANCIA Lancia Betta-2000, 1980г, 700$ Lancia Delta, 1983г, 1500$ Lancia Prosma, 1985г, 1250$

MAZDA Mazda-323, 1982г, 800$ Mazda-323, 1987г, 2600$ Mazda-323 Proteger, 1992, 6900$ Mazda-626, 1985г, 2200$ Mazda-929, 1987г, 3250$

MERCEDES Mercedes Benz-123, 1984г, 3200$; 1981г, 1600$; 1983г, 2600$; 1981г, 3400$; 1984г, 4100$ Mercedes Benz-190, 1984-1985г, 4500$ Mercedes Benz-200, 1984г, 2600$ Mercedes Benz-200, 1079г, 1500$ Mercedes Benz-320, 1984г, 3500$ Mercedes Benz-320, 1982г, 2900$ Mercedes Benz-240, 1981г, 1700$ Mercedes Benz-250, 1978г, 1500$ Mercedes Benz-280, 182г, 1800$ Mercedes Benz-300,1981г, 2500$

MITSUBISHI Mitsubishi Cordia Turbo, 1983г, 1500$ Nitsubishi Galant, 1984г, 1500$ Mitsubishi Sapporo, 1981г, 1000$ Mitsubishi Space Wagon, 1985г, 3200$

NISSAN Nissan Bluebird, 1987г, 2650$ Nissan Primera, 1990г, 4000$ Nissan Silvia, 1985г, 2400$ Nissan Sunny Coupler, 1983, 1200$

OPEL Opel Acona, 1983г, 1400$ Opel Ascona, 1982г, 1250$ Opel Ascona, 1984г, 1100$ Opel Ascona, 185г, 1650$ Opel Ascona, 1986г, 2500$ Opel Ascona, 1987г, 2200$ Opel Ascona, 1988г, 2400$ Opel Kadett, 1980г, 900$ Opel Kadett, 1983г, 950$ Opel Kadett, 1984г, 1200$ Opel Kadett, 1986г, 1150$ Opel Kadett, 1988г, 2500$ Opel Komandor, 1982г, 1600$ Opel Omega, 1988г, 4700$ Opel Record, 1979г, 950$ Opel Record, 1981г, 600$ Opel Record, 1983г, 1350$ Opel Record, 1985г, 1850$ Opel Record, 1986г, 1400$ Opel Record Caravan, 1979г, 400$ Opel Senator, 1988г, 5500$ Opel Vectra, 1988-1989г, 5300$ Opel Vectra, 1990г, 5900$

PEUGEOT Peugeot-205, 1986г, 1850$ Peugeot-3-5, 1985г, 1500$ Peugeot-309, 1987г, 2350$ Peugeot-405, 1987-1988г, 3300$

PORSHE Porshe-924, 1982г, 2000$

RENAULT Renault-116 1983г, 1300$ Renault-18, 1985г, 1800$ Renault-21, 1986г, 2600$ Renault-25, 1985г, 2200$ Renault-5, 1989г, 2600$ Renault-9, 1982г, 850$

ROVER Rover-213, 1986г, 2000$ Rover-820, 1988г, 3950$

SEAT Seat Ibiza, 1990г, 2600$ Seat Malaga, 1990г, 2750$

SKODA Skoda Favorit, 1991г, 1750$ Skoda Forman, 1992г, 3400$

TOYOTA Toyota Camri, 1982г, 600$ Toyota Camri Combi, 1987г, 4200$ Toyota Carina II, 1987г, 2550$ Touota Celica, 1987г, 3600$

ВАЗ ВАЗ-2101, 1971г, 950$ ВАЗ-2101, 1980г, 650$ ВАЗ-21013, 1981г, 600$ ВАЗ-2103, 1978г, 650$ ВАЗ-21036, 1973г, 1100$ ВАЗ-2107, 1991г, 4000$

VOLVO Volvo-245, 1983г, 2300$ Volvo-340, 1988г, 3100$ Volvo-440, 1990г, 5100$ Volvo-740, 1984г, 4150$

VOLKSWAGEN VW Golf, 1978г, 900$ VW Golf, 1981-1982г, 1100$ VW Golf, 1984г, 2150$ VW Golf, 1985г, 2100$ VW Golf, 1986г, 2500$ VW Golf, 1989г, 3950$ VW Golf, 1979г, 900$ VW Golf II, 1983-1984г, 3000$ VW Golf, 1988г, 3000$ VW Jetta, 1981г, 1450$ VW Jetta, 1983г, 1300$ VW Jetta, 1984г, 2100$ VW Jetta, 1985г, 2300$ VW Jetta, 1986г, 3150$ VW Jetta, 1987г, 2400$ VW Jetta, 1988г, 3700$ VW Passat, 1982г, 1350$ VW Passat, 1983г, 1650$ VW Passat, 1984г, 2000$ VW Passat, 1985г, 2100$ VW Passat, 1986г, 2350$ VW Passat, 1987г, 2800$ VW Passat, 1989г, 6350$ VW Passat, 1991г, 8800$ VW Passat Caravan, 1986г, 2650$ VW Passat Combi, 1984г, 2100$ VW Passat Variant, 1993г, 12000$ VW Passat Variant, 1989г, 6800$ VW Santana, 1984г, 2100$ VW Scirocco, 1981г, 1750$ VW Scirocco, 1987г, 2400$

ЗАЗ ЗАЗ Tavrija, 1990г, 1000$

ЗІМ ЗІМ, 1954г, 2500$

ЗІС ЗІС-101, 1938г, 500$

Даведка "Інфарматара": Шматлікія беларускія аўтааматары могуць быць зьдзіўленыя пасьля пададзеных вышэй лічбаў, аднак сьпяшаемся папярэдзіць, што, нягледзячы на такія нязвыкла нізкія кошты, беларускі спажывец усё ж такі сутыкнецца з пэўнымі праблемамі. Між іншым падаем некаторую інфармацыю пра пэўныя правілы набыцьця аўто ў Літве.

За растаможку замежнага аўто – 0,3 экю за куб. За растаможку "савецкага" аўто – 2 мінімальныя заробкі і 250-300 тыс.бел.рублёў

У выпадку, калі Вам гэты аўтамабіль прыгналі: За растаможку замежнага аўто – 5 экю за куб. За растаможку "савецкага" аўто – 2 экю за куб.

Калі афармленьне дакумэнтаў адбываецца ў Літве вы мусіце зрабіць: 1) Дазвол на вываз (у літоўскай мытне) 2) рахунак-даведку (купчая).

Калі афармленьне адбываецца на беларускай мытні вы афармляеце мытную дэклярацыю на ўвоз і больш нічога не плаціце.

Гэта істотна! Калі грамадзянін Літвы гоніць затаможаную машыну з транзітнымі нумарамі на Беларусь, а беларускі грамадзянін, які набыў гэтую машыну, мае штампы на ўезд і выезд і дата ягонага выезду супадае з датай перасяканьня мяжы яго машыны, тады машына растамажываецца за малы тарыф.

Ад дасьведчаных і спрактыкаваных у справе перагону машын вядома, што з чыста практычных меркаваньняў лепш плаціць за растаможку ў беларускіх рублях. Ёсьць магчымасьць зэканоміць $300.

1 экю = ад $1,26 да $1,3

Індыйская гарбата "са сланом", расфасаваная ў кардонныя пачкі па 75 грамаў, стала непрыемна зьдзіўляць сваіх пакупнікоў. Зьмесьціва некаторых пачак – гэта гарбата самага нізкага гатунку з староньнімі дамешкамі і палкамі. Пры заварцы яна мае вельмі бледны выгляд, усё "дрэва" застаецца на плаву.

"Левую" вытворчасьць лёгка адрозьніць ад фірмовай, трэба толькі быць больш уважлівым пры пакупцы.

Махлярства!

У фабрычнай гарбаты:

– пачак з глянцавай паперы;

– яркія, насычаныя колеры малюнку;

– на згібах няма пэрфарацыі;

– клык у намаляванага слана – белы;

– на каробцы ёсьць штрых-код;

– указаны адрас фабрыкі;

– пры ўскрыцьці каробкі відаць абгортачную паперу, складзеную фабрычным спосабам.

У падробкі:

– пачак з шарахаватай паперы;

– бледныя колеры малюнку;

– на згібах упакоўкі – пэрфарацыя;

– клык у намаляванага слана – сіні;

– штрыхавога коду на ўпакоўцы няма;

– няма адрасу фабрыкі;

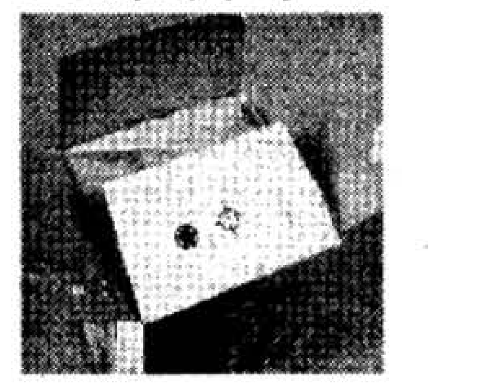

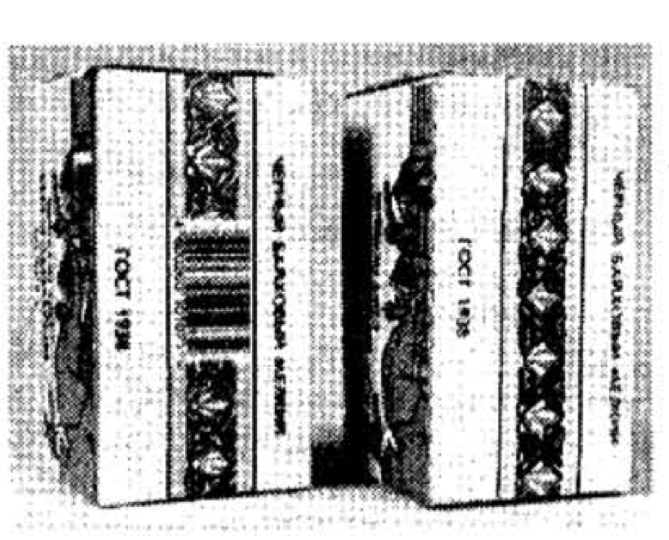

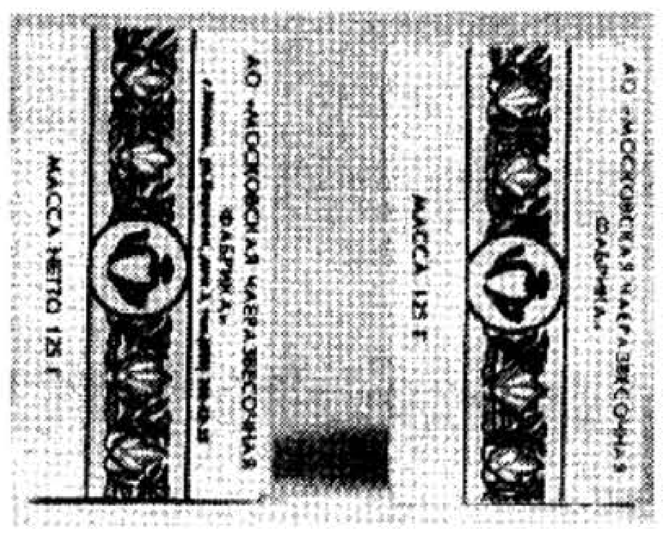

– абгортачная папера згорнутая кульком.

Падробная прадукцыя часта зьвяртае на сябе ўвагу адноснай таннасьцю, але можа прадавацца й па звычайным кошце.

ГЭТАГА СПАЖЫЎЦУ ВЕДАЦЬ НЯ ТРЭБА

У зводках біржавых навінаў у радыё і тэлебачаньні, у газэтах сустракаецца шмат тэрмінаў, важных і зразумелых для прафэсійцаў фінасавага рынку, а таксама для тых, хто апэруе вялікімі сумамі грошай (як сваймі ўласнымі, так і кліентаў). Для большасьці ж людзей гэтыя словы – накшталт кітайскай граматы. Мы вырашылі надрукаваць невялікі слоўнічак, у якім вы знойдзеце "расшыфроўку" гэтых загадкавых словаў.

Першы вялікі блёк паказьнікаў – гэта *стаўкі на крэдыты*: **LIBOR, LIBID, MIBOR, MIBID** і **INSTAR**. Усе гэтыя стаўкі адлюстроўваюць сытуацыю на міжбанкаўскім крэдытным рынку (там, дзе крэдыты даюцца адзін аднаму банкамі).

LIBOR (London Interbank Offered Rate) – гэта сярэдняя стаўка на кароткатэрміновыя крэдыты, зафіксаваная ў 11 гадзінаў Грынвічу, якую прадастаўляюць адзін аднаму ўдзельнікі Лёнданскага міжбанкаўскага рынку. У адрозьненьне ад стаўкі **LIBID** (сярэдні паказьнік рэальных угодаў), LIBOR больш сярэдняя і паводле меркаваных ставак. І хаця, здавалася б, першая больш рэальна адлюстроўвае сытуацыю, на разьвітых канкурэнтных фінансавых рынках вельмі вялікае значэньне надаецца паказьніку LIBOR, бо ён выражае крэдытную палітыку банкаў, іхнюю ацэнку апэратыўнай сытуацыі і бліжэйшых пэрспэктываў. Гэты паказьнік лічыцца настолькі надзейным, што фінасавыя ўстановы выдаткоўваюць крэдыты іншым краінам паводле стаўкі "LIBOR + x%", дзе велічыня x прама прапарцыйная рызыке ўкладаньня ў тую ці іншую дзяржаву.

Аналягічныя паказьнікі для фінансавых рынкаў СНГ – **MIBOR** і **MIBID**. Аднак найбольш папулярным паказьнікам, які выкарыстоўваецца фінансістамі СНГ, ёсьць стаўка **INSTAR** (Interbank Short-Term Actual Rate) – Міжбанкаўскія базавыя стаўкі на кароткатэрміновыя крэдыты. Гэты індыкатар разьлічваецца Міжбанкаўскім Фінансавым Домам і фармуецца з інфармацыі пра зробленыя банкамі ўгоды на тэрмін да 90 дзён.

Другая група паказьнікаў – паказьнікі коштаў на тыя ці іншыя тавары па розных відах кантрактаў. Гэта найперш – *біржавыя катыроўкі* розных тавараў, у тым ліку й валют. Асаблівыя й найбольш загадкавыя для шараговага спажыўца формы кантрактаў – ф'ючэрсы і апцыёны.

Ф'ючэрсы – гэта кантракты на пакупку (продаж) пэўнага тавару ў тэрмін, пазначаны ў дамове, за кошт, вызначаны ў дзень заключэньня ўгоды. Такі від угодаў пазбаўляе бакі, што заключылі кантракт, ад рызыкі ваганьняў коштаў. Пры гэтым калі сярэдн рыначны кошт звычайных кантракта на момант выкананьня ўгоды будз вышэйшы, чым зафіксаваны ў ка тракце, то ў выйгрышы аказваецц пакупнік тавару, і наадварот. Зьвест кі пра заключаныя ф'ючарсных кантракты дазваляюць вызначыць чаканьні ўдзельнікаў рынку адносна коштаў на пэўны тавар у будучыні.

Апцыён адрозьніваецца ад ф'ючарсу тым, што дазваляе аднаму з бакоў за пэўную суму, якая завецца прэміяй, адмовіцца ад выкананьня кантракту, калі ён аказваецца нявыгадным.

І нарэшце, трэцяя група паказьнікаў – гэта *зводныя індэксы акцыяў* карпарацый. Самы вядомы й часта згадваны індыкатар гэтай групы – **індэкс Доў Джонса**. Індэкс Доў Джонса – гэта свабодны індэкс катыровак (рынкавых коштаў) акцыяў самых буйных амэрыканскіх карпарацый. Рост значэньня гэтага паказьніка сыгналізуе пра агульны рост амэрыканскай эканомікі, зьніжэньне ягонае сьведчыць пра эканамічны спад. Каб вызваліць значэньне індэксу ад выпадковых ваганьняў і надаць яму большую аб'ектыўнасьць, пры падліку ўлічваюцца акцыі толькі самых стабільных і ўстойлівых кампаніяў з саліднай гісторыяй біржавых таргоў (у цяперашні час каля 20 карпарацыяў).

Пакупка праз пошту

Савецкія людзі заўжды гублялі шмат часу на пошукі патрэбнага тавару. Пра тое, што неабходную рэч можна замовіць поштаю, мы да некаторага часу толькі здагадваліся, гартаючы імпартныя каталёгі.

Прайшоў час, і зараз фірмы, якія гандлююць праз сыстэму "тавары поштай" сталі засвойваць наш рынак. Сёньня можна сказаць, што новая паслуга прыжылася: ёсьць фірмы, якія адпраўляюць да дваццаці тысячаў пасылак штодня.

Што й казаць – гэта вельмі зручна: выбраць з каталёгу неабходную рэч, выслаць запоўнены блянк-замову й чакаць паштара з пасылкай.

Фірмы прапануюць асартымэнт тавараў, разьлічаны на людзей з рознымі даходамі. Рознай бывае і якасьць. Чым болей у кампаніі кліентаў, тым болей скаргаў. Прычыны незадаволенасьці могуць быць самымі рознымі: гэта й брак, і незадаволенасьць таварам, які ў каталёзе выглядаў нашмат прывабней, і высокі кошт.

Але ў такой сытуацыі ня варта скардзіцца ні прэзыдэнту, ні Ураду, ні ў газэты. Запомніце некалькі асноўных правілаў, якія ў выпадку кепскай пакупкі дазволяць вам пазьбегнуць псаваньня нэрваў.

Па-першае, калі рассылка тавараў робіцца накладным плацяжом і вы вырашылі адмовіцца ад замоўленай рэчы, можаце яе проста не аплочваць. Вы застанецеся пры сваіх грошах, а пасылка вернецца ў фірму за ейны кошт.

Па-другое, калі зьнешні выгляд пасылкі здаецца вам падазроным – яна надарваная, моцна пакамечаная, намокла і г.д. – патрабуйце ейнага ўскрыцьця адразу на пошце і абавязкова ў прысутнасьці паштовага супрацоўніка. Калі вы выявілі, што тавар пашкоджаны ці ў пасылцы нестае нейкага прадмета, вы таксама можаце не аплочваць пасылку, і яна вернецца на фірму.

Па-трэцяе, калі вы, атрымаўшы тавар, выявілі ў ім дэфэкт, зьвяртайцеся ў суд. Гэта адзіны орган, які можа абавязаць фірму зьдзейсьніць тыя ці іншыя дзеяньні. Для пачатка вам трэба напісаць прэтэнзію адпраўніку-прадаўцу. У ёй вы ўказваеце свой адрас, апісваеце атрыманы тавар і паведамляеце свае патрабаваньні. Ліст трэба адправіць з паведамленьнем пра ўручэньне і вопісам укладаньня. Толькі пасьля атрыманьня вамі паведамленьня з адзнакай пра ўручэньне прэтэнзіі трэба падумаць пра напісаньне зысковай заявы.

Небяспечныя лекі

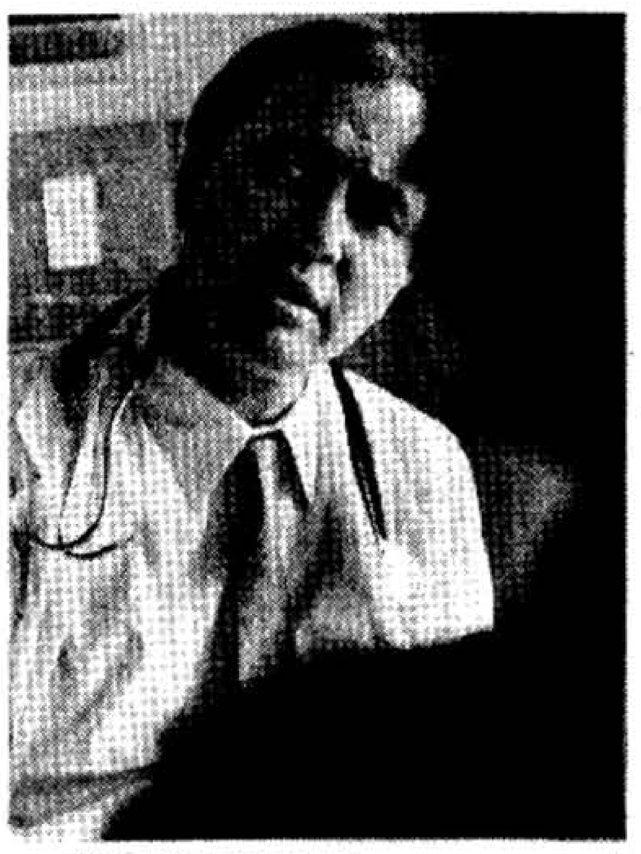

ТЭТРАЦЫКЛІН (пэдыятрычны)

Ярданія: Міністэрства аховы здароўя забрала з продажу сыропавыя формы тэтрацыкліну (мікстура, суспэнзіі й кроплі), асабліва прызначаныя для пэдыятрычнага выкарыстаньня, з тае прычыны, што тэтрацыклін перашкаджае росту костак і зубоў у немаўлят (з 1973 г.)

Італія: Прэпараты для рэктальнага ўжываньня забралі з продажу з-за іхняга нераўнамернага ўсмоктваньня. З 1979 г. да цэтлікаў канцэнтраваных вадкіх прэпаратаў далучана папярэджаньне аб магчымым дысхромным узьдзеяньні на зубную эмаль (з 1975 г.)

Аўстралія: Усе пэдыятрычныя формы тэтрацыкліну забралі з продажу (красавік 1977 г.). Аналягічныя меры прыняты ў *Бэльгіі, Банглядэшы, Новай Зэляндыі, Саудаўскай Аравіі, Індыі* (з 1983 г.), на *Філіпінах* (з 1978 г.)

ЗША: Тэтрацыклінавыя кроплі для пэдыятрычнага ўжываньня забралі з продажу. Дактарам раяць не прызначаць вадкія прэпараты тэтрацыкліну і аналягічныя зь ім сродкі цяжарным жанчынам і дзецям да 9 гадоў (з 1978 г.).

Камэнтар Сусьветнай Арганізацыі Аховы Здароўя (СААЗ):

Тэтрацыклін накопліваецца ў костках і зубах, якія разьвіваюцца ў плода і маленькіх дзяцей. Гэта можа прывесьці да афарбоўкі зубоў і замаруджваньня росту костак. У шэрагу краінаў былі забароненыя вадкія прэпараты, прызначаныя спэцыяльна для дзяцей, а ў іншых краінах рэкамэндуюць дадаваць да цэтлікаў адпаведныя папярэджаньні, якія раяць не прызначаць тэтрацыклінавыя сродкі маленькім дзецям і цяжарным жанчынам. Непэдыятрычныя дазаваныя формы тэтрацыкліну застаюцца ў тыпавым сьпісе асноўных лекавых сродкаў СААЗ.

ЭРЫТРАМІЦЫН ЭСТАЛЯТ

Данія: Анулявана рашэньне на рэгістраваньне гэтых лекаў (1974)

Пэру: На цэтліках ці ўкладышах да лекаў павінна быць надрукавана папярэджаньне пра магчымае паражэньне пячонкі пры выкарыстаньні прэпарату. Пры шматразовым яго ўжываньні магчымыя пабочныя зьявы: ліхаманка, ташнота, ванітаваньне, жаўтуха й эозынафілія. На ўкладышах друкуецца таксама перасьцярога для цяжарных жанчын у тым, што дагэтуль ня вызначаны бясьпечныя канцэнтрацыі эрытраміцыну эсталяту, якія можна прымаць падчас цяжарнасьці.

Швэцыя: Забаронена выкарыстаньне й продаж гэтага прадукту ў краіне ў сувязі зь цяжкімі выпадкамі халестатычнай жаўтухі і паталягічнымі праблемі пячонкі. У Швэцыі не выпрабляецца.

Камэнтар Сусьветнай Арганізацыі Аховы Здароўя:

Хаця зьвесткі, атрыманыя сыстэмай спантаннага бягучага кантролю, сьведчаць пра тое, што гепатаксычнасьць можа часьцей назірацца ў пацыентаў, што прымаюць эрытраміцын эсталят, чым у пацыентаў, якія прымаюць іншыя солі і складаныя эфіры гэтага антыбіётыку, дадзенае пытаньне застаецца спрэчным. Прэпарат быў пакінуты на рынках некаторых краінаў, уключаючы ЗША, дзе да гэтых лекаў прыкладаецца ўкладыш з адпаведным папярэджаньнем.

ГЕКСАХЛЯРАФЭН

Японія: Камітэт лекавых сродкаў забараніў уключаць гексалярафэн у склад такія прэпаратаў, як дзіцячыя прысыпкі, бо ў досьледных жывёлаў гэтае рэчыва выклікала ацёк мозгу; забаронены экспарт прэпарату (з 1972 г.).

Філіпіны: Усе талькавыя дзіцячыя прысыпкі з болей, чым 0,75 % гексахлярафэна, зьнятыя з продажу, а іншыя лекавыя сродкі з больш высокай канцэнтрацыяй павінны адпускацца толькі праз рэцэпты (з 1972 г.).

Турцыя: Рашэньнем Міністэрства аховы здароўя выняты са складу ўсіх зубных пастаў у сувязі з паведамленьнямі пра адмоўныя рэакцыі на гексалярафэн (з 1981 г.).

ФРГ: Заменены ў лекавых і касмэтычных прэпаратах іншымі складнікамі (з 1983 г.).

Пэру: Забаронена ўжываньне ў складзе гігіенічных прэпаратаў.

Камэнтар Сусьветнай Арганізацыі Аховы Здароўя:

Ужываньне гэксалярафэна ў якасьці антымікробнага рэчыва ў адпаведных вадкіх прэпаратах і прысыпках выклікала ў дзяцей энцэфаляпатыю, якая разьвілася ў выніку абсорбцыі гэтага рэчыва праз скуру. У многіх краінах накладзены строгія абмежаваньні на мэдычнаае ўжываньне гэтага прэпарату, асабліва ў леках, прызначаных для дзяцей. У нізкіх канцэнтрацыях ён шырока ўжываецца ў якасьці абарончага сродку ў гігіенічных і касмэтычных таварах.

УРЭТАН

Данія: Рэгістрацыя забароненая (з 1967 г.).

Эгіпэт: З-за магчымага канцэрагеннага ўзьдзеяньня прадукты з урэтанам зьняты з продажу (з 1975 г.).

Японія (з 1975 г.), *Тайлянд* (з 1975 г.), *ЗША* (з 1977 г.), *Італія* (з 1979 г.): Забаронена ўжываньне ў якасьці стабілізатара ці распушчальніка з-за ягонай канцэрагеннай прыроды. Экспарт у складзе лекавых прэпаратаў забароненны.

ФРГ: Забаронена рэгістрацыя ўсіх прадуктаў, у складзе якіх ёсьць урэтан, з-за магчымасьці канцэрагеннага ўзьдзеяньня.

Камэнтар Сусьветнай Арганізацыі Аховы Здароўя:

Урэтан ужываўся ў якасьці супрацьпухліннага сродка, снатворнага ў вэтэрынарнай практыцы і ў якасьці распушчальніка пры вырабе лекавых прэпаратаў. Ён валодае як мутагенным, так і канцэрагенным узьдзеяньнем. СААЗ ня мае інфармацыі пра тое, што ўрэтан застаецца ў продажы ў складзе лекавых прэпаратаў, прызначаных для ўжываньня людзьмі.

Матэрыялы прадастаўлены ААН. Яны ёсьць у Зводным сьпісе тавараў, спажываньне і (ці) продаж якіх забаронены ці абмежаваны.

ЛЕКІ – ЗАБОЙЦЫ НА РЫНКУ

Увага: два лекавыя прэпараты, што прадаюцца на рынку, могуць стаць прычынай сур'ёзных хваробаў сэрца і прывесьці да сьмерці

Гэта "Teldane" ("Seldane") і "Hismanal". Паводле інфармацыі часопіса "The dancet" яны могуць выклікаць такую рэакцыю, як спыненьне сэрца, ці таксама пагрозу для жыцьця — сардэчную артымію (г. зн. зьмены ў нармальным рытме сэрцабіцьця). У ЗША як мінімум 13 сьмерцяў і 95 выпадкаў сур'ёзных хваробаў сэрца былі зьвязаныя з выкарыстаньнем гэтых лекаў. Калі вы купляеце лекі ад алергіі, хваробы скуры ці інфэкцыяў вачэй, пазьбягайце "Teldane" і "Hismanal".

У парадах, прыкладзеных да лекаў, няма папярэджаньняў пра магчымую небясьпеку. Наадварот, у адрозьненьне ад іншых прэпаратаў-антыгістамінаў, яны рэклямуюцца як тыя, што ня маюць другасных узьдзеяньняў — санлівасьць, вяласьць, ташнота, расстройства страўніка, галаўныя болі, каляровыя галюцынацыі, страта апэтыту і раздражняльнасьць. Зь непажаданых эфэктаў там узгадваюцца толькі выпадкі артыміі.

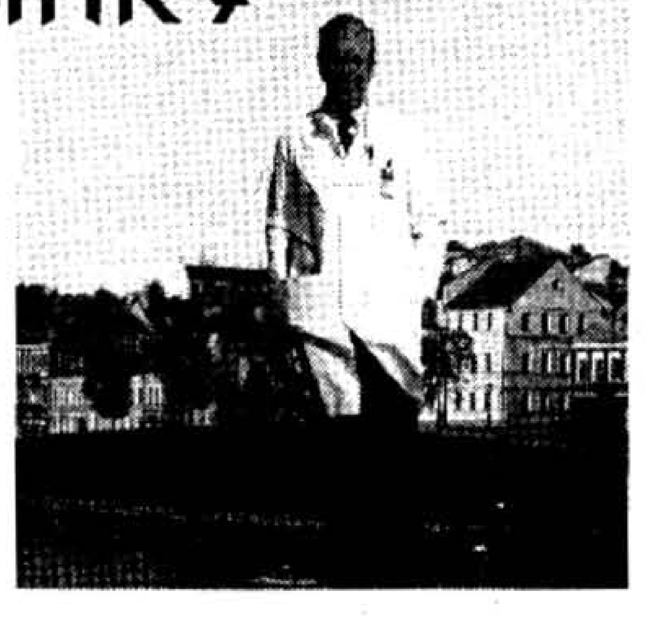

"Teldane" ("Seldane") прызначаны для лекаваньня алергічнага раніту (запаленьне сьлізістай абалонкі носа), сянной ліхаманкі й іншых алергічных захворваньняў, ён прызначаецца для дзяцей ад 3 гадоў і дарослых. Але вы павінны памятаць, што пацыенты, якія сумяшчаюць прыём лекаў з ужываньнем супрацьгрыбковых прэпаратаў, у складзе якіх ёсьць кетаназол (напрыклад, "Nisoral"), ці эрытраміцын, а таксама тыя, хто пакутуе на хваробы пячонкі ці прымае лекі звыш нормы, вельмі рызыкуюць.

"Histamanal" прызначаны для лячэньня пацыентаў з алергічным рынітам, алергічным кан'юнктывітам, хранічнай крапіўнай ліхаманкай (запаленьне скуры, сыпам з моцным зудам) і іншымі алергічнымі скуранымі захворваньнямі.

Вытворцы "Histamanal" атрымалі шэраг паведамляеньняў пра выпадкі арытміі, спыненьня сэрца й нават сьмерці пацыентаў, якія перавысілі дозу ў 10 мг. Большасьць гэтых выпадкаў была зьвязаная з вялікім перадазаваньнем, але артымія назіралася і пры прыёме невялікіх дозаў — 20 ці 30 мг.

Управа па леках і прадуктах (FDA) ЗША папярэджвае, што небясьпецы падвяргаюцца пацыенты з захворваньнямі пячонкі. Акрамя таго, былі атрыманыя паведамленьні пра магчымую рэакцыю астэмізола, які ўваходзіць у склад "Histamanal", з эрытраміцынам, якая прыводзіць да захворваньняў сэрца.

Паводле матэрыялаў часопіса ***"Consumer Interpol Memo"***

Пасіўнае паленьне ня менш небясьпечнае

Пасіўнае паленьне – удыханьне дыму ад чужых цыгарэтаў, што завецца мэдыкамі паленьнем тытуню з навакольнай атмасфэры,– адбываецца пры трапленьні ў лёгкія струменьчыкаў дыму ад цыгарэты, якія тлеюць. У лябараторных умовах было ўстаноўлена, што наяўнасьць у іх атрутных і канцэрагенных рэчываў значна большая, чым у асноўнай плыні дыму, якую ўдыхае курэц.

Як шмат?

Падлічана, што дзеці тых, хто паліць, могуць удыхаць столькі ж дыму, як быццам яны самі выпальвалі па 100 цыгарэтаў на год (натуральна, што гэтая лічба залежыць ад таго, як шмат паляць бацькі, колькі часу дзіця праводзіць дома, як у кватэры праветрываюцца памяшканьні й г.д.). Дасьледаваньні паказалі, што ў сярэднім пасіўны курэц атрымлівае эквівалент адной-дзьвюх цыгарэтаў на тыдзень.

Небясьпека падчас цяжарнасьці

Дзіцёнак ці падлетак можа хоць зрэдку пазьбягаць пракураных памяшканьняў, але плод гэтага ня можа рабіць. Калі цяжарная жанчына паліць, плод пачынае пакутаваць ад узьдзеяньня тытунёвага дыму яшчэ да таго, як пабачыць сьвет.

Раней лічылася, што калі жанчына ня паліць падчас цяжарнасьці, то й на дзіцёнка ня ўзьдзейнічае нікатын. Аднак канадзкія навукоўцы, прааналізаваўшы хімічны склад валасоў і крыві дзяцей, маці якіх не палілі, але на якіх рэгулярна ўзьдзейнічаў цыгарэтны дым, выявілі павышаную колькасьць нікатыну й прадукту ягонага распаду, катыніну. Гэтыя дадзеныя даказваюць шкоднасьць пасіўнага паленьня для плода, і жанчынам, якія зацяжарылі ці плянуюць зацяжарыць, ёсьць сэнс пры магчымасьці пазьбягаць месцаў, дзе напалена, а навакольных трэба пераканаць, каб яны перасталі паліць у іхняй прысутнасьці.

Наколькі гэта шкодна?

Сардэчныя захворваньні. У жанчыны, якая ня паліць, але яе партнэр паліць у яе прысутнасьці, верагоднасьць разьвіцьця сардэчна-сасудзістых захворваньняў ў два разы вышэйшая за тую, чый партнэр гэтага ня робіць. Калі на жанчыну ўзьдзейнічае чужы дым ня толькі дома, але й на працы, гэтая пагроза ўзрастае ў два з паловай разы ў параўнаньні зь верагоднасьцю для жынчын, што жывуць у нармальным атачэньні.

Рак лёгкіх. У асноўным паражае менавіта курцоў. У той жа час у людзей, што ня паляць самі, але паляць пасіўна, рызыка захварэць на рак лёгкіх на 10-30 працэнтаў вышэй, чым у тых, хто пазьбягае пасіўнага паленьня.

Менш небясьпечныя захворваньні. Кожнаму, хто хоць раз правёў вечар у пракураным памяшканьні, вядома, што пры пасіўным паленьні можа ўзьнікнуць рэзь у вочах, пяршэньне ў горле, становіцца цяжка дыхаць. У людзей, якія пакутуюць на астму, аддышка становіцца мацнейшай, чым звычайна.

Жанчыны, якія паляць падчас цяжарнасьці, рызыкуюць не данасіць дзіця.

Немаўля ў маці, якія паляць, важаць у сярэднім на 200 г. меней, чым дзеці такога ж узросту, якія нарадзіліся ў маці, што ня паляць. Такія дзеці часьцей за ўсё адстаюць у фізычным разьвіцьці.

Паленьне бацькоў можа стаць прычынай таго, што дзіцёнак нарадзіцца мёртвым. Паводле статыстычных зьвестак, у жанчын, якія паляць нават мала (ад 1 да 9 цыгарэтаў на дзень) сьмяротнасьць навароджаных на 20,8% вышэй, чым у тых, якія не паляць. І гэтая лічба павялічваецца да 25,9%, калі жанчына выпальвае больш за 10 цыгарэтаў на дзень. А гэта значыць, што выпальваньне паўпачка цыгарэтаў на дзень вядзе да нараджэньня мёртвага дзіцёнка ў кожным чацьвёртым выпадку.

Дзеці бацькоў, якія паляць, часьцей хварэюць на алергічныя захворваньні (напрыклад, экзэму).

Дзеце курцоў часьцей падхопліваюць рэсьпіраторныя інфэкцыі (бранхіт, пнэўманія), часьцей і ў больш цяжкіх формах хварэюць на астму.

Унутры адной і той жа сацыяльнай групы акадэмічныя посьпехі дзяцей зь сямей, дзе паляць, горшыя (а наведваньне школы ніжэйшае), чым у дзяцей, чые бацькі ня паляць.

Як гэта прынята ў Ангельшчыне

Школы. Звычайна настаўнікі пазьбягалі паліць у прысутнасьці вучняў нават у тыя часы, калі паленьне было больш модным. Сёньня Нацыянальны саюз настаўнікаў Ангельшчыны забараняе выкладчыкам паліць на спартовых пляцоўках і ў тых месцах у школе, дзе іх могуць заўважыць вучні.

Грамадзкі транспарт. У лёнданскім мэтро, аўтобусах і цягніках Паўднёвага аддзяленьня брытанскай чыгункі паленьне цалкам забароненае. Паленьне забароненае таксама й на большасьці мясцовых авіяліній. У цягніках мясцовых маршрутаў яно абмежаванае спэцыяльна адведзенымі для гэтага вагонамі. Кіроўца таксі можа папрасіць пасажыраў не паліць, але нічога ня зможа зрабіць, калі яны ўсё-ткі запаляць.

Рэстарацыі. Законаў, якія б абаранялі людзей, што жадаюць ня дыхаць падчас яды дымам ад чужых цыгарэтаў, на жаль, не існуе. Вэнтыляцыя ў памяшканьнях рэстарацый павінна адпавядаць парадам Дэпартамэнту навакольнага асяродзьдзя, але і ня больш за гэта. Зараз ідзе кампанія ў падтрымку забароны паленьня ў мясцовых сямейных рэстарацыях.

Музэі. У большасьці музэяў Ангельшчыны паліць забаронена, ды і ў тых, дзе гэта можна, наведнікі ад гэтага ўхіляюцца. Дзіўна, што людзі здольны абмяжоўваць сябе дзеля неадушаўлёных рэчаў, але ня дзеля сяброў і навакольных!

За й супраць!

Некаторыя ўстановы абароны правоў чалавека і, у прыватнасьці, падлеткаў, выступаюць супраць любых забаронаў і абмежаваньняў паленьня. Яны заяўляюць пра існаваньне моцнага антытытунёвага лобі і абвінавачваюць спэцыялістаў і мэдыкаў (асабліва амэрыканскіх) у падтасоўцы вынікаў розных дасьледаваньняў. Але самі дактары, якія наглядзеліся на хворых з сардэчна-сасудзістымі, лёгачнымі і іншымі захворваньнямі, пераканаными, што ў тых, хто ня паліць, яны ўзьнікаюць радзей ды й працякаюць у больш лёгкіх формах. Да таго ж экспэрымэнты на жывёлах пацьвярджаюць шкодны ўплыў некаторых складнікаў тытунёвага дыму на жывыя арганізмы.

У тытунёвым дыме існуе больш за 4000 газападобных рэчываў. Найбольш шкодныя зь іх – вокіс вугляроду й цыяністы вадарод.

Нікатын і вокіс вуглярода, стала ўзьдзейнічаючы на арганізм, павялічваюць верагоднасьць захворваньняў сардэчна-сасудзістай сыстэмы.

Арганізм пасіўнага курца долей пазбаўляецца ад нікатыну, бо ён менш адаптаваны да спажываньня апошняга.

Лічыцца, што менавіта смолы – сумесь часток, што ёсьць у тытунёвым дыме,– нясуць адказнасьць за павышаную верагоднасьць узьнікненьня раку лёгкіх.

У тытунёвым дыме існуе больш за 43 розныя рэчывы, з-за якіх можа ўзьнікнуць рак.

ЦІ РАЎНІВЫ ВЫ

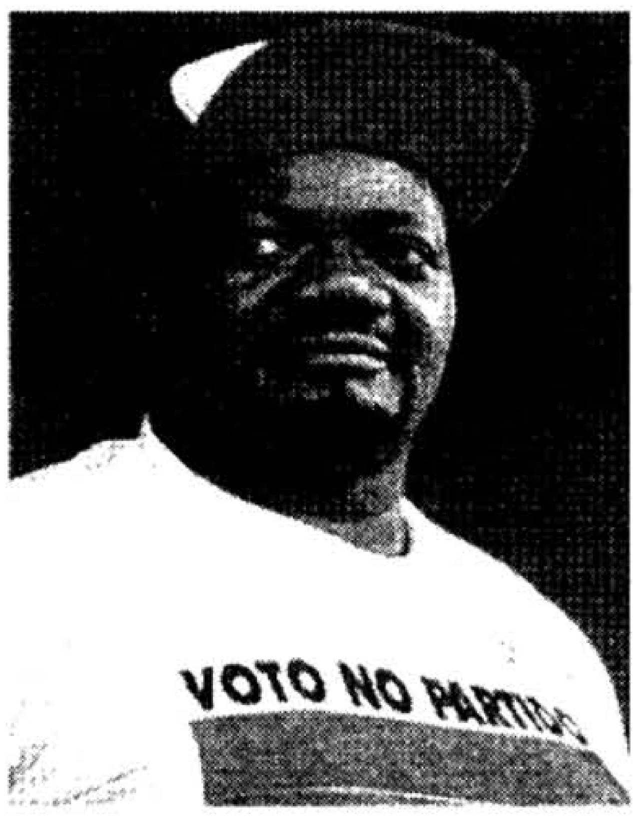

Калі жадаеце атрымаць слушны адказ на гэтае пытаньне, адказвайце шчыра й па магчымасьці доўга не раздумвайце.

І. Якая вашая рэакцыя, калі муж (жонка) размаўляе праз тэлефон: а) чакаю канца размовы, каб даведацца, з кім ён размаўляў; б) адразу ж пытаюся, з кім ён размаўляў; в) займаюся сваёй справай, не надаючы ўвагі размове?

ІІ. Што Вы думаеце пра каханьне: а) што яно павінна цягнуцца ўсё жыцьцё; б) што чалавек можа кахаць некалькі разоў у сваім жыцьці; в) я б жадаў(ла) верыць, што каханьне цягнецца ўсё жыцьцё, але лічу гэта ўтопіяй?

ІІІ. Што Вы адчуваеце, калі з-за працы Вам даводзіцца правесьці ноч па-за домам: а) баюся, што мая палова скарыстаецца выпадкам і пойдзе з кім-небудзь пазабавіцца; б) я нават ухвалю яго(яе), калі ён(яна) гэта зробіць; в) ніколі не задумваюся над тым, што ён(яна) робіць, калі мяне няма дома?

IV. Ці ўскрываеце Вы пошту, адрасаваную мужу(жонцы): а) не; б) толькі рахункі, квітанцыі; в) заўсёды, калі ёсьць такая магчымасьць?

V. Што Вы думаеце пра мінулае свайго мужа (жонкі): а) мяне ахоплівае непрыемнае пачуцьцё, калі я думаю пра тых, з кім ён(яна) сустракаўся; б) стараюся ніколі ня думаць пра гэта; в) ніколі пра гэта не задумваюся?

VI. Калі Вы зьбіраецеся купіць спальны гарнітур, Вы: а) выбіраеце шырокі ложак; б) аддаеце перавагу асобным з мужам(жонкай) ложкам; в) пакідаеце выбар на меркаваньне сужэнца?

VII. Вы нечакана заспелі свайго мужа (жонку) у глыбокім роздуме: а) лічыце, што ён(яна) думае пра вас; б) хацелі б прачытаць ейныя(ягоныя) думкі, каб даведацца, ці ня думае ён (яна) пра нейкага іншага; в) не задаеце аніякіх пытаньняў, таму што гэта ўвогуле Вам нецікава?

VIII. У Вас дастакова доказаў таго, што муж (жонка) кахае іншага чалавека. Што Вы робіце ў гэтым выпадку: а) прапануеце пагутарыць шчыра, паразумецца; б) вырашаеце адплаціць тым самым; в) адчайваецеся, лічыце, што вашае жыцьцё разьбіта, але робіце яшчэ адну спробу захаваць сям'ю?

IX. З часам заўважаеце, што ваш муж (жонка) становіцца ўсё больш чужым, далёкім ад Вас чалавекам. Як Вы пры гэтым паступіце: а) думаеце, што гэта пройдзе; б) баіцёся, што сваімі дзеяньнямі ці словамі толькі ўзмоцніце адасобленасьць; в) пачынаеце высочваць мужа (жонку), ускрываць пошту?

X. На сустрэчы зь сябрамі ваш муж (жонка) какетнічае зь іншымі: а) не зьвяртаеце на гэта ўвагі; б) настойваеце, каб ён (яна) перастаў гэта рабіць; в) робіце з гэтага драму, але пасьля гасьцей гутарыце зь ім (ёй)?

XI. Вам даводзіцца на некалькі дзён зьехаць: а) Вы ні аб чым не турбуецеся; б) часта тэлефануеце, асабліва ўначы; в) раўнуеце, але нічога ня робіце?

XII. Як Вы паводзіце сябе падчас сцэны рэўнасьці: а) лічыце гэтую сытуацыю сьмешнай і недарэчнай; б) Вам гэта нават прыемна; в) у Вас супрацьлеглыя пачуцьці на гэты конт?

А зараз па табліцы падлічыце балы:

Адказ

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
а	2	3	3	1	3	3	2	2	1	1	1	1
б	3	1	2	2	2	2	3	1	2	3	3	2
в	1	2	1	3	1	1	1	3	3	2	2	3

12-20 балаў. Вы зусім не раўнівы ці ваш сужэнец не дае для гэтага падставаў.

21-28 балаў. Вы раўнівы, але не агрэсіўны. Калі Вам у галаву прыходзяць "чорныя" думкі і Вас ахоплівае недавер, то Вы ўмееце праявіць стрыманасьць і, дзякуючы здароваму сэнсу, ніколі не даводзіце сваркі да "кропкі кіпеньня".

Болей за 29 балаў. Атэла – ягня ў параўнаньні з Вамі. Вы – уладны чалавек, шмат жадаеце, Вам заўсёды нестае адданасьці. Тым самым Вы здольныя разбурыць самае пяшчотнае пачуцьцё.

У ПАПЯРЭДНІХ НУМАРАХ (№1 – 20):

Кошты на менскіх рынках: Камароўка (ІНФ. №1, 7, 10, 21); Рэчавы рынак "Дынама" (ІНФ. №2, 8); Аўтарынак (ІНФ. №3, 12); Кошты на кампакт-дыскі (ІНФ. №4); Кошты на кватэры ў Менску. Кошты на офісы (ІНФ. №5, 17); Кошты на будаўнічыя матэрыялы (ІНФ. №6); Кошты на кампутары. Менск (ІНФ. №9); Кошты на філязофска-гуманітарную літаратуру (ІНФ. №18).

Транспарт: Расклад руху пасажырскіх цягнікоў ад станцыі Менск-Пасажырскі (ІНФ. №1,15); Расклад руху прыгарадных цягнікоў ад станцыі Менск-Пасажырскі (ІНФ. №2, 12); Расклад руху аўтобусаў ад а/с Менск-Цэнтральны і Менск-Усходні (ІНФ. №3, 16, 17); Расклад рэйсаў пасажырскіх самалётаў і ўсё пра аўтазапраўныя станцыі (ІНФ. №5).

Адукацыя: Замежнае навучаньне ў 1996 годзе (ІНФ. №1); Платнае навучаньне ў Менску. Камэрцыйныя ВНУ (ІНФ. №2); Дзяржаўныя ВНУ. Платнае навучаньне (ІНФ. №3-4); ВНУ. Акадэміі (ІНФ. №8-10).

Біржа працы: Аналіз стану рынку працы паводле зьвестак Менскага гарадзкога цэнтру занятасьці насельніцтва (ІНФ. №1-9); Новыя ваканіі й працоўныя месцы па Беларусі (ІНФ. №1-21).

Адпачынак: Вучымся гуляць у прэфэранс (ІНФ. № 1-15); Вучымся гуляць у більярд (ІНФ. № 16-21); Тэсты, шахматныя і інтэлектуальныя задачы (ІНФ. №1-21).

Спажывец: Тэлефонныя коды гарадоў Беларусі, краінаў блізкага і далёкага замежжа (ІНФ. №2); Твае правы, пасажыр (ІНФ. №2); Як купляць і прадаваць кватэру. Што азначае спэцыяльнае маркаваньне (ІНФ. №3); Месяцовы пасяўны каляндар (ІНФ. №4); Як вызначыць якасьць мясных і рыбных прадуктаў (ІНФ. №5); Пра новыя даляры. Праўда пра цыгарэты. Штрыхавы код — як яго расшыфроўваць (ІНФ. №6); Як выбіраць абутак (ІНФ. №7); Міжнародная сыстэма гатэляў (ІНФ. №10); Каб вырасла рэпа вялікая...(ІНФ. №11); Як набыць аўтамабіль у Нямеччыне (ІНФ. №18 Заканчэньне); Вучымся эканомна кіраваць аўтамабілем (ІНФ. № 12, 15, 17); Зрабі сам (ІНФ. № 16); Соньнік (ІНФ. № 15, 17, 18 Заканчэньне); Спажывецкі тэст — прасы (ІНФ. № 20); Спажывецкі тэст — тэлевізары (ІНФ. № 21); Кошты на аўто ў Польшчы (ІНФ. № 21);

Інструктар: Друкарня ў кожнай кватэры; За родную школу; Зьбіраемся ў падарожжа (ІНФ. № 19).

Здароўе: Перш чым зьвяртацца да лекара. Як кінуць паліць (ІНФ. №4); Прыродныя атруты (ІНФ. №10); Атлетычныя клюбы, шэйпінг, аэробіка, тэнісныя корты (ІНФ. №18); Комплексная ацэнка забруджаньня асяродзьдзя Менску і вобласьці (ІНФ. № 19).

Гаспадарка: Газ у нашым доме. Як чытаць цэтлікі на вопратцы. (ІНФ. №5); ЖЭС. Рамонт жытла. Пункты прыёму замоваў на будаўніча-рамонтныя працы (ІНФ. №6); Як мыць і чысьціць посуд. Калі заліло кватэру... (ІНФ. №8); Як пабудаваць садовы домак. Дом і дзялянка (ІНФ. №9).

Грамафон: Старонка вершаванага радка (ІНФ. №6, 8, 11, 17, 19, 20).

Харчаваньне: Якую гарбату мы п'ем. Пра часнык (ІНФ. №7); Бары, рэстарацыі, каварні Менску (ІНФ. №15).

Спорт: Вынікі спаборніцтваў і інш. (ІНФ. №7, 9, 19).

Бібліятэка: Новыя паступленьні ў кнігарні. Рэцэнзіі (ІНФ. №9, 10, 11, 15, 16, 18-21).

За мяжою: Хто такія ньюёрцы; Ліставаньне з навучальнымі ўстановамі ЗША (ІНФ. №17).

Беларусь і сьвет: Індзейцы у Беларусі (ІНФ. № 21).

Адвакат: Ахова правоў чалавека. Міжнародная Амністыя (ІНФ. №17).

ЧЫТАЙЦЕ Ў НАСТУПНЫХ НУМАРАХ:

Рынак: Новыя кошты на розныя тавары.

Адукацыя: Адукацыя ў ЗША (працяг).

Грамафон: Новыя вершы нашых чытачоў.

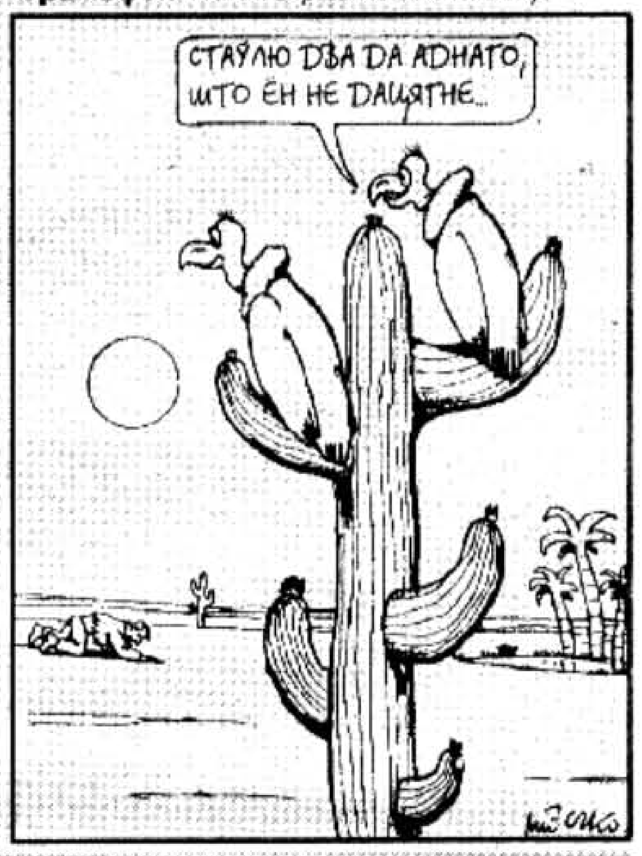

БІЛЬЯРД

ЗАНЯТАК 7

(Працяг. Пачатак у N 16)

Самы складаны від роўнага ўдару "ад борта простага ў кут" (мал. 10). У гэтым разе ўдар кіем у бітак найлепей выконваецца накатам.

"Рэзаны" ўдар ("рэзка"). Пад "рэзкай" разумеецца згуляньне шароў, разьмешчаных па-за лініяй, якая злучае цэнтры бітка й лузы.

Прыцэл пры "рэзцы" вызначаць лягчэй, чым у простых шароў, дый на більярдзе заўжды значна болей шароў, якія можна рэзаць, чым гуляць роўна.

Аднак "рэзка" мае й сваю нязручнасьць: цяжэй вызначыць, дзе спыніцца бітак пасьля ўдару.

"Рэзаць" у большасьці выпадкаў варта, калі бачная кропка прыцэльваньня. Калі шары стаяць пад кутом 90 градусаў, то гэта ўжо мяжа для "рэзкі", якая й называецца "межавой" (мал. 11).

Аднак, як высьвятляецца, на більярдзе ёсьць магчымасьць згуляць "рэзаны" шар і тады, калі кут крыху меншы за 90 градусаў, г. зн. калі кропка прыцэльваньня нябачная. Яшчэ ў мінулым стагодзьдзі пры дасьледаваньні бакавога французскага ўдару высьветлілася, што "сваім" шарам, які атрымаў два кшталты руху, можна выканаць празьмерную "рэзку" (мал. 12).

На першы погляд, такая "рэзка" немагчымая. Але калі ўдарыць бітак крутым левым бакавым ударам, то ён разам з паступальным рухам атрымае вярчальны рух па гадзіньнікавай стрэлцы ў гуляльны шар, і "зашрубуе" яго ў лузу. Гэта адбываецца таму, што ў момант судакрананьня шароў гуляльны шар атрымлівае ад бітка апроч паступальнага і вярчальны рух, дастаковы, каб павярнуць да лузы й "зашрубавацца" ў яе.

Працяг у наступным нумары

ШАХМАТЫ

1п. Белыя пачынаюць і выграюць.

2п. Ацаніце становішча.

3п. Ацаніць пазыцыю пры ходзе белых і чорных.

4п. Ход белых. Ці могуць яны дамагчыся нічыёй?

5п. Ход белых. Знайсьці шлях да перамогі.

6п. Ход белых. Як павінна скончыцца барацьба пасьля 1.Kpc3 і пры іншых працягах?

Адказы ў наступным нумары

АДКАЗЫ НА ПАПЯРЭДНІЯ ЗАДАНЬНІ

Шахматы

Тлумачэньні:
Кароль — **Кр**;
Гетман (Фэрзь) — **Г**;
Вежа (Тура) — **Вж**;
Вышнік (Слон) — **В**;
Конь — **К**.

1п. Выйгрыш. 1. Kpe1! Kpg2 2. g4 fg 3. f5 g3 4. f6 gf 5. h6 f5 6. h7 f4 7. h8Ф f3. 8. Фa8+-

2п. 1. d6! Kpc8 2. Kpe4 Kpb7 3. Kpf5! Kpc6 4. Kpe5 Kpb7 5. Kpf6+-.

3п. Белыя выйграюць пры сваім ходзе 1. e5! Пры ходзе чорных нічыя 1 ... e5!

4п. 1. Kpe5! Kpc6 2. Kpd4 Kpd7 3. Kpd5 Kpd8 4. Kpd6 Kpc8 5. Kpe7 Kpb8 6. Kpd8 Kpa8 7. c6! bc 8. Kpc7+-.

5п. Белыя выйграюць пры сваім ходзе 1. Kpd2! Kpc8 2. Kpe3 Kpd7 3. Kpd3! Kpd6 4. Kpd4+-. Пры ходзе чорных — нічыя. 1. Kpe8!

6п. 1. Kpf3! c6 2. Kpf4 c5 3. Kpe4=-.

Забаўкі

1. 6 **2.** 24 **3.** 343

ЗАБАЎКІ

Задача 1

Устаўце фігуру, якой нестае

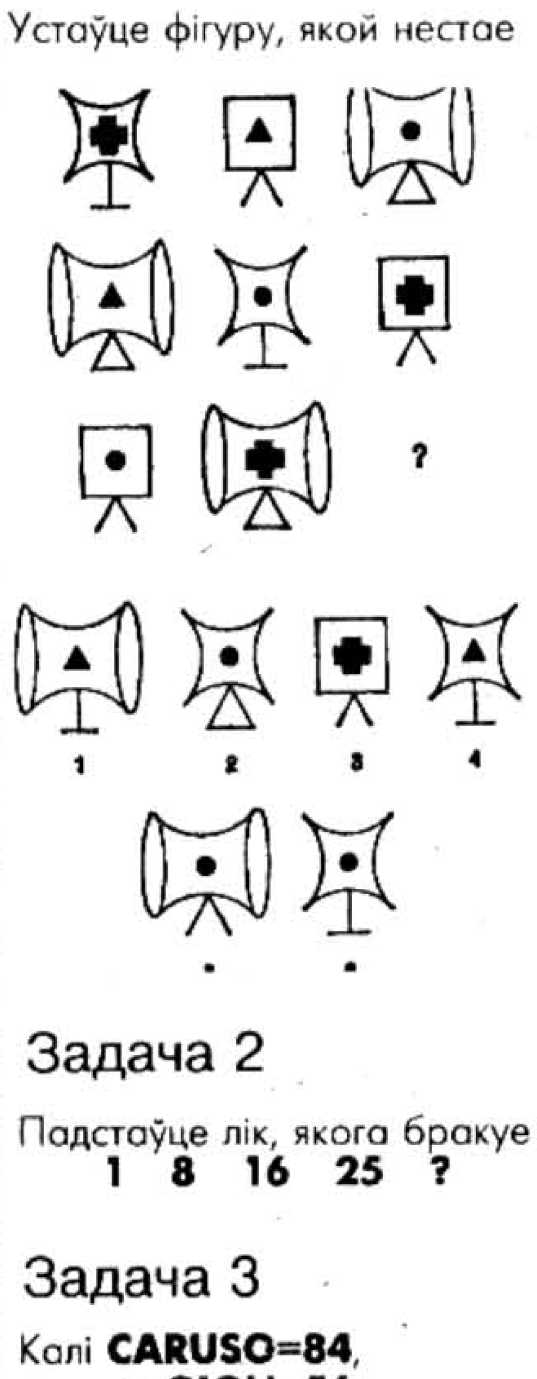

Задача 2

Падстаўце лік, якога бракуе

1 8 16 25 ?

Задача 3

Калі **CARUSO=84**,
а **GIGLI=56**,
то **CROSSBY=?**

Адказы ў наступным нумары

ПРА СОНЦА Й ЗАГАР

У апошнія гады ўсё часьцей чуваць размовы пра радыёактыўнасьць сонца і пра тое, што зараз, нібыта, быць пад ягонымі промнямі і шкодна, і небясьпечна. Але касмэтолягі лічаць: усё добра ў меру.

Спэцыялісты раяць людзям з адчувальнай скурай да сонечных промняў "не гуляць з агнём", праяўляць вялікую асьцярожнасьць пры прыёме сонечных ваннаў і папярэджваць зьяўленьне рабаціньня, пігмэнтавых плямаў і апёкаў з дапамогаю фотаабронччых крэмаў, такіх як "Луч", "Щит" і г.д. Зараз яны рэдка сустракаюцца ў продажы, але ў скрайнім выпадку падобныя касмэтычныя мазі можна выпісаць у доктара-дэрматоляга ў паліклініцы.

Асабліва важна ўжываць фотаабарончыя крэмы тым, у каго ўжо раней былі частыя сонечныя апёкі й пігмэнтавыя плямы. Фотаабарончыя сродкі наносяць на скуру перад выхадам на сонца. Час іхняга дзеяньня каля 2 гадзінаў, потым трэба зьняць рэшткі крэма ласьёнам і нанесьці новы слой. Такія фотаабарончыя крэмы можна выкарыстоўваць як для твару, так і для ўсяго цела.

Трэба таксама пры магчымасьці пазьбягаць прамых сонечных промняў: не хадзіць па сонечным баку вуліцы, не ляжыць гадзінамі на пляжы, абавязкова насіць галаўныя ўборы. Калі ж сонечны апёк вы ўсё-ткі атрымалі, трэба прыняць тэрміновыя меры.

З таго, што ёсьць у аптэках, можна выкарыстаць крэм "Пантэнол". Гэты пенападобны сродак добра супакойвае й здымае боль. Пры вялікай плошчы апёку, пры моцным апёку твару ці гіяшчотных частак скуры, калі зьяўляюцца ацёкавасьць, пухіры, павышаецца тэмпэратура, лепш адразу ж зьвярнуцца да доктара. Але пры лёгкіх апёках можна абысьціся й хатнімі сродкамі.

Добрае ўзьдзеяньне мае халодная прымочка з раствора соды (1 чайная лыжка на шклянку вады), потым апёк можна змазаць талькам ці крухмалам. Добра зьмякчае скуру кефір ці сьмятана. Адэкалёнам апёкі праціраць ня варта, таму што ягоныя складовыя эфірныя алеі ў сукупнасьці зь дзеяньнем сонца могуць даць дадатковую пігмэнтацыю.

На першы час лепш замест адэкалёну карыстацца гарэлкай, тым болей, калі ёсьць ацёк (касмэтолягі ўвогуле не раяць наносіць адэкалён ці духі на адкрытыя чаткі скуры ў летні час).

Пры моцным апёку вельмі важна захаваць тонкую скурку, якая ўтвараецца пры гэтым. Час, калі яна пачынае сыходзіць, вельмі небясьпечны для атрыманьня трывалых пігмэнтавых плямаў, якія вывесьці амаль немагчыма.

Гарадзкія жыхары, атрымаўшыя апёкі на пляжах, часта ня ведаюць, ці можна ў такім стане купацца. Доктар-касмэтоляг катэгарычна забараняе купацца ў рэках і ставах. Што ж да мора, то тут усё вельмі індывідуальна. У прынцыпе, марская вада залечвае апечаную скуру, але з-за таго, што экалагічная сытуацыя ня лепшая, можна выпадкова занесьці інфэкцыю ў трэшчынкі й ранкі, якія засталіся пасьля апёку. Да таго ж, калі ў вас апечаны твар, то падчас купаньня вы рызыкуеце апякчы яго яшчэ больш з-за адбітых ад паверхні вады сонечных праменьняў. Так што ў першыя два дні пасьля апёку лепш устрымайцеся ад купаньня, тым больш, калі павысілася тэмпэратура і агульны стан кепскі.

Хаця сонца й карыснае, але і ад яго таксама патрэбны адпачынак.

■Ганна Матусэвіч

Дзёньнік без канца

11.08. Былі ў музэі каменьня... ці камянёў. (А як усё ж трэба казаць?) Дапялі й туды. А што ж каменьне без нас? І чаго мы вартыя без каменьня? Камяні даўгавечныя і скажуць пра нас праўду. Толькі іх трэба ажывіць. А пакуль ляжыць неабазначаная (а былі ж некалі арыентыры!) ідэя Беларускага Дому ў камянях... ці камяні (?). Хто ажывіць каменьне? Толькі жывая думка чалавека.

12.08. Вася зьбіраецца заснаваць уласны бізнэс: вырабляць лічыльнікі для кантролю за расходам газу. Прыдумайце такому бізнэсу прыгожую беларускую назву.

13.08. Купляю, як звычайна, капэрту, падпісваю адрас і выпраўляю ў Латвію. Пошта ў каторы ўжо раз вяртае мне назад скрамсаную капэрту. Што за халера на пошце завялася? А сёньня я ўрэшце разабралася, у чым тут рэч. Вяглядае, што сярод чыноўнікаў няма ладу ў адносінах да акупацыйных марак «А» на капэртах. Адныя, тыя, што бяз клёпак у галаве, прадаюць заляжалы тавар. Другія, дзеўбанутыя смажаным пеўнем, схамянуліся, што няёмка дзівіць сьвет такімі пэрламі маставтва. Але ж прычым тут я й мае родзічы да гэтых недарэчных мушыных выкрунтасаў?

14.08. Што такое літаратура? Гэта думка вольнага чалавека, зафіксаваная на паперы, альбо агучаная нейкім іншым чынам. А што такое чалавечая думка? Гэта матэрыяльная мікрачасьцінка неабсяжнага Макракосмасу.

Зьбіла з ног стома пад вечар. Сьню ці бачу наяве: адламаная зялёная галінка яблыні, яблыкі на ёй. Гэта... я?

15.08. Грошы — няёмкасьць, прыкрасьць, непатрэбшчына, замінка, цяжкі груз, залежнасьць, сорам, бруд. Лепш абменьвацца рэчамі. Кнігамі, напрыклад. Я й купіла «Толковый словарь» Ожагава ды «Кася ў школцы», таму што Яна Чачота ў кнігарнях ужо разабралі, а свайго тлумачальнага слоўніка, падобна, яшчэ ніхто ня склаў.

16.08. Яны падобныя, як браты-блізьняты. Лукашэнка: «Только власть и деньги»(у Горадні)! Камушэнка, начальнік СГП-42: «Ты ў гаўне нарадзіўся, ты ў гаўне і памрэш!» (Выбачайце.) Мой бацька: «Пушыць іх нада, гэтых чачэнцаў!» (Забіваць, значыць, асабліва жорстка, каб аж «пух» ляцеў.)

І толькі на малюсенькую шчылінку ададраліся закарэлыя ад гною вочы ў гэткіх (выбачайце) прадстаўнікоў чалавечага роду, калі я сказала, што гэта на мне ляжыць грэх за Макаеда, за Амбражэвіча, за Надзю Каралінскую (ёй так і не далі катушка, хоць абяцалі), за жанчыну, што выкінула дзіця на сьметнік. А яны ані ў чым не вінаватыя. «Какой... грэх?» — прачмякала чалавечае стварэньне па прозьвішчы Камушэнка.

«Не раскідайце пэрлаў перад сьвіньнямі!»

У нашым калгасе зьявіліся конскія ахвяры сёньняшняга рэжыму. Безгаспадарнай электрычнасьцяй забіла чатырох коней: Орліка, Жука, Брасьлета і адну безназоўную маладую кабылку. У Орліка абгарэла ўся шыя. Позна агледзеліся — трупы распухлі...

... а яшчэ Веранiка бачыла на нашым балоце ля алешніка забітага бусла...

... і ў Койдынаве, на Піянэрскай вуліцы, у чырвані спалала хата разам з гаспадаром...

... і яшчэ на Койданаўшчыне зьявіўся маньяк. Кажуць, адну жанчыну асьвежаваў, вочы выкалупаў ды кінуў пад цягнік. А нядаўна ён напаткаў адну маладзенькую службістку. Пагнаўся за ёй, ды перашкодзілі дзьве машыны на дарозе. Калі кабетку папыталі, чаму яна не заявіла ў міліцыю пра гэты выпадак — дурнічка адказала, што няма часу, на працу спазьнілася б. І наогул, мужыка ейнага няма дома цяперака і такая лёгкая дарожная прыгода ёй бы не замінала...

17.08. Я ўсё думала, што б Вам сказаць пазытыўнае ды сьцьвярджальнае, бо папярэдне надта ж змрочныя карцінкі атрымаліся.

І вось праява ўсебеларускага маштабу: у маёй, як я лічыла раней, безнадзейна фанатычнай у дачыненьні да касьцёла сястры, якая некалі (ня такі даўно!) называла Пазьняка «фашыстам» цяперака ў галаве ляжыць «Каханьне і сьмерць альбо лёс Максіма Багдановіча».

І няхай сабе ляжыць.

18.08. «А многія першыя будуць апошнімі, і апошнія — першымі». Паводле Мацьвея Сьвятое Дабравесьце.

«Рэгіна Зімніцкая справядліва крытыкавала нас», — прызнаваўся мне незнаёмы бээнэфавец, мужчына ўжо сталага веку. «Але Зянон не даварае жанчынам, розум у іх кароткі...» Мужчына таксама як бы раздзяляў пункт гледжаньня Пазьняка.

І яны, на жаль, не адзіныя, хто глядзіць на жанчын, як на малпаў, змушаных капіяваць мужчынскія мігі. Здаецца, такіх мужчынаў у БНФ — бальшыня. Каб было інакш, то ня здолелі б «свабодаўцы» са сьмелай жанчыны Рэгіны Зімніцкай стварыць нейкую недасьпелую палітычную авантурыстку. І як вынік: шчырыя бээнэфаўскія прыхільніцы будуць цэлую ноч сядзець у трывозе ля тэлевізара, каб толькі на раніцу прыехаць на пляц Незалежнасьці і ўбачыць спакутаваныя Пазьняковы вочы.

Проста гэтыя людзі першыя выйшлі. Мы не дасягнулі яшчэ Хрыстовай формулы, зь якой Настаўнік хадзіў па зямлі: «Думка павінна быць высокай, а жаль скіраваны ўніз, да простага чалавека». Таму й прыграем. Пакуль.

19.09. Старэчая нямоглась ва ўсім целе, хоць нічога, здаецца, і не баліць. І тупая беспрасьветная нуда! Можа гэта мая душа так пакутуе, адчуваючы сум усіх сьветлых душаў, прыцiснутых бязьлітасным, змрочным жорнавам-каменем.

Здымак Зіновія Шэгельмана, Маплеў.

■Аўген Касьцюшка

Лёсы

Сьпякотнай жнівеньскай нядзеляю, бліжэй пад вечар, вырашыў я адпачыць трошкі ў сквэрыку за Філярмоніяй. Выбраў даўгую лаўку ў цяньку, на другім канцы сядзела нямоглая старая з кійком, у акулярах з тоўстым шклом. Збоку ляжала торба. Я ўсьміхнуўся сваім думкам, згадаўшы мінулае, а бабуля пытае: «Сынок, ты зь мяне сьмяешся?» Зьбянтэжаны, я запэўніў, што не, проста сваім думкам, а тады запытаў, чаму яна тут, дзе яе дзеці? Бабуля схапілася за сэрца, з хвіліну ледзьве дыхала, я ажно ўстрывожыўся. Але яна ачуняла, падсела бліжэй, бо кепска чула. Адчуваючы спагаду і ўвагу, распавяла гісторыю свайго жыцьця, старой карцела выказацца.

Яна з 17-га году, у II сусьветную два гады была мэдсястрою пад Ленінградам, параненая ў руку і нагу. Быў у яе сын, дачка, у іх свае дзеці. А ў старасьці ліха зь бядою ўзялі ў аблогу. У 82-м яе старэйшага ўнука, сынавага, забралі ў Афган, цераз год прывезьлі цынкавую труну. Бацька яго, як убачыў жахотнае відовішча, ад разрыву сэрца на месцы сканаў. Заставалася малодшая дачка, пазьней у яе зьявілася сям'я. Чатыры гады назад радзіла двойню, хлопчыка і дзяўчынку, першаму ўнуку было тады 3 гады. Недабіла палову дэкрэтнага адпачынку, выйшла на працу. Неяк мылася дачка ў ваньне, садрала радзімку ля вуха, спалохалася. Бабуля апрацавала ёй траўму, былая ж мэдсястра. Дачка пайшла ў палёт, рабіла яна сьцюардэсай. Цераз тры дні звоняць. Люсі вельмі дрэнна. Муж сядае на сваю машыну, імчыць у аэрапорт. Знэрваваны, страціўшы ўвагу, на дарозе зьбівае хлопца нападпітку, у таго страсеньне мазгоў, ён сын пракурора аднаго зь менскіх раёнаў. Зяця садзяць за краты на 3 гады, дачка паміраe ад агульнага заражэньня крыві ў 31 год. На руках у бабулі застаецца двухгадовая двойня, старэйшага 5-гадовага ўнука ўзяла яе сястра. Слухаючы пра такі згустак страшных няшчасьцяў, я згадаў пра закон кармы, і празь міг, як бы паміж іншага, бабуля спакойна прамовіла: «Гэта мне расплата...»

Я ня стаў лезьці ў чужую душу. Пяць дзён двойня ў кругласуткавым садку-ясьлях, на выхадныя машынаю іх прывозяць бабулі дахаты. Пэнсія 400 тыс., заплоціць за кватэру, камунальныя паслугі, тэлефон і што там застаецца. А хочацца ж дзетак пачаставаць якім бананам, марожаным, самой жыць, вось і зьбірае пляшкі. Перанесла апэрацыю на вочы, дрэнна чуе, рухаецца з кійком, а яшчэ і жартуе зь сябе, кажа пра канкурэнцыю пры зборы шклатары, ёй 79 гадоў. Хутка ўжо, 20-га жніўня, выпусьцяць зяця, яму год па амністыі зьнялі. Бацька зяця з Сібіру прыяжджаў, адзежы, частункаў дзецям прывёз, сказаў, сын выйдзе, машыну верне. Да чатырохгадовых дзетак вернецца бацька, тады ўжо лягчэй будзе, яна можа і пляшкі кіне зьбіраць.

Мне зусім ня хочацца аналізаваць гэтую гісторыю ў пляне развагі пра карму, адплату за грахі і таму падобнае, нешта душа не ляжыць. Мы гутарылі з бабуляй з паўгадзіны, з узаемнымі зычэньнямі дабра й здароўя разьвіталіся, прычым старая, перажыўшы столькі, горача й шчыра казала мне цэлую гару пажаданьняў, я заўсьміхаўся. Гэтая сустрэча — даўгавечны адбітак у маёй памяці.

■Зьміцер Бартосік

Выхад у горад

***

Люблю слухаць гісторыі, сьведкам якіх мне быць не даводзілася. Апавядальніку ёсьць дзе разгуляцца у фантазіяваньні, а мне можна даваць яму веры там, дзе мне хочацца. Абы гісторыя была чым больш неверагодная.

Выпадак, пра які мне нядаўна распавялі, пачынаецца так знаёма, што чакаць працягу нехаця не хацелася. Адзінаццаць гадзінаў вечара, тралейбусны прыпынак, поўны людзей, у машыну, што стаіць на прыпынку, два бамбізы цягнуць дзяўчыну. Яна галосіць, упіраецца і кліча паратунку. Яны адно моўчкі б'юць, мэтар за мэтрам пінкамі ды торганьнямі набліжаючы яе да аўтамабіля. Прыпынак паводзіць сябе адэкватна сытуацыі, то бок, мужчыны, псуючы зрок, учытваюцца ў афішы новай цыркавой праграмы, жанчыны: тыя, што пры кавалерах, срамацяць хуліганаў, тыя, што без, — кляймяць ганьбаю ўсіх мужыкоў без разбору. А «спартоўцы» ўжо амаль запіхваюць сваю ахвяру ў аўто.

Да гэтага моманту даваць веры было няцяжка, пакуль на сцэну ня выйшаў Герой. Нейкі хлапец ўжо не гамадрыльскага выгляду, увесь у чорным, падбягае да машыны, куды ніяк ня могуць уціснуцца дзявочыя ногі, і пачынае такое кіно, верыць у якое становіцца цяжэй. Некалькімі прафэсійнымі ўдарамі ў лічаныя сэкунды ён адрубае «круцізну» адразу ля машыны, а зь яе вылятаюць адразу чалавек пяць. Дзеўка растае ў цемры. А на дапамогу хлопцу натоўп пакідаюць яшчэ тры чалавекі. І, дзякуй богу, што за ўвесь час, што цягнулася бойка, не прынесла міліцыю. З тымі малойцамі разабраліся й безь яе. Яны звалілі на сваім джыпу залізваць раны, а мужыкі, паціснуўшы адзін аднаму рукі, дачакаліся сваіх тралейбусаў.

Усяго адзін факт перамоганага зла, ды яшчэ такім чынам, узьняў мой настрой на суткі. Ён не псаваўся нават ад думкі: а што, калі б там быў я?

Ужо які год нахабнае, кепска прыхаванае зло кіруе балем у краіне. А мы робім выгляд, што нас гэта не датычыць. Ці можа чакаем беларускага Зора? А ён усё не пакідае натоўп.

***

Шпацыруючы пешкі па Савецкай, я трапіў у шумны (для мяне?) натоўп людзей. Гадоў на дзесяць за мяне маладзейшых. Яны вярталіся з пляцу Паўстаньня, дзе ладзіла дыскатэку фірма Кодак. Людзі ішлі збольшага парамі, злаваліся, распівалі піва, працягвалі танчыць, не зьвяртаючы, зразумела, на мяне ніякае ўвагі. Мне ж стала сумнавата. І ад таго, што ўпершыню, так бы мовіць, тварам у твар сутыкнуўся з пакаленьнем, якое прыйшло за маім і ад таго, што яно для мяне больш цікавае, чым я яму. За шыбамі БМВ і абменных кантор ня вельмі й разглядзіш іх твары. У сьвятле ж ліхтароў яны мне спадабаліся. На іх не было і цені страху. Вясёлыя погляды упэўненых у сабе людзей, якія хочацца трымаць. Але яны праходзілі міма.

Праз хвіліну я патрапіў у іншы натоўп. З фабрыкі імя 8 Сакавіка павалiла другая зьмена. Дзякуючы тым цёткам, я скінуў з сваіх плячэй гадоў 10 дакладна. Глядзячы ў гэтыя твары, нехаця памаладзееш і заўсьміхаесься, абы ня быць іх адбіткам.

* * *

Ні адзін гармон не зварухнуўся ў маім нутры, калі я глядзеў канфіскаваны гомельскай мытняй порнавідэапрадукт, які прыйшоў да нас з Польшчы пад шыльдай «навучальных фільмаў па геаграфіі». Геаграфію паходжаньня задніц і чэлесаў вызначыць было ня надта цяжка. Першыя былі па-славянску беласьнежныя, другія па-арабску чакаладныя. Усё гэта рухалася згодна з законамі прыроды і жанру. Сюжэт адсутнічаў. Музычнага суправаджэньня таксама не было. Не было нават намёку хоць на нейкае адхіленьне ад нормаў ці на мудрагелістае вычварэньне. Усё, што адбывалася на экране, больш паходзіла на заводзкі канвэер, чым на оргію. І гэтага дарба канфіскавана каля 200 тыс. касэтаў на суму каля 2 млн. даляраў. Па касэце на 50 беларусаў. Адным словам, у кожную вёску, большую за 10 двароў. Можа і маюць рацыю нашыя пільныя мытнікі, якія не далі гэтай халтуры забрудзіць нашыя чыстыя жаданьні. Хоць тут за дзяржаву ня крыўдна.

.....
На нашай вуліцы
Усё звычайнае
Таполі пыльныя
Дамы панэльныя
Двары квадратныя
Пад'езды брудныя
Жыцьцё нармальнае
А людзі розныя

На нашай вуліцы
А пятай раніцы
Апошні п'яніца
Дамоў вяртаецца
Дамоў вяртаецца
Ідзе хістаецца
І брудна лаецца
На нашу вуліцу

На нашай вуліцы
А шостай раніцы
Дымяцца коміны
На хлебнай фабрыцы
Дымяцца коміны
Працуе фабрыка
І пахне печывам
На нашай вуліцы

На нашай вуліцы
А сёмай раніцы
У сем'ях чайнікі
На пліты ставяцца
Канапкі робяцца
Яешні смажацца
Усе нэрвуюцца
Усе сьпяшаюцца

На нашай вуліцы
А восьмай раніцы
Сонца ў вокнах
Дамоў адбіваецца
Мой брат ля вакна
Мой брат усьміхаецца
Мой брат нікуды
Зьяжджаць не зьбіраецца
Бо брату майму
Жыць падабаецца
У гэтым доме
На гэтай вуліцы

.....
Ультралевыя хвалі
Лепей прымацца сталі
Тварам да сьценкі

У актавай залі
Мы слухаем
Радыё Сталін

Гаворыць Радыё Сталін
Слухайце, вы замаўлялі
Праграма па вашых заяўках
У эфіры канцэрт пажаданьняў

Гэта музыка вязьняў
Гэта танцы палонных
Гэта сьвята памерлых
Гэта Радыё Сталін

.....
Сустрэліся на дарозе
Спыніліся, каб павітацца
Нехта сказаў, глядзіце
Хутка павінна пачацца

Стаім пасярод дарогі
На неба глядзім з-пад далоні
Неба мяняе колер
Павольна, няўхільна, няўмольна

Сіні, блакітны, белы
Белы, чырвоны, чорны
Мы ўглядаемся ў неба
Неба мяняе колер

Неба мяняе колер
Неба нам шле сыгналы
Мы іх не разумеем
Мы іх не ўспрымаем

Альбо ўспрыняць ня хочам

Славамір Адамовіч

Рэпартаж з 4-й камэры

Дні бягуць

19.04.96. Пераехаў у 9-ю. Новы сусед праходзіць па 100-й («справа Валадзько»). Сёньня яму перадалі партатыўны тэлевізар «Гарызонт», а я накрэмзаў верш.

20.04.96. Тэлевізар згарэў.

21-га ледзь не пайшоў на кічу — шызо, штрафны ізалятар.

22.04.96. Вечар. Па 1-й праграме бел. радыё — перадача «Сябрына». Пра расейскага паэта М.Рубцова, які загінуў ад рук уласнай жонкі. А чаму б і не — зайсьціся ў хвалях любові, напрыклад. Няхай мая вечная нявеста, мая невядомая загорне мяне ў саван, у радно сваіх белых грудцаў, гарачых персяў, хай кіне 80 кг сваёй пруткай прагнай плоці на мае 60.

25 красавіка, вечар. Опэра Сэн-Санса «Самсон і Даліла». У самой гэтай фразе гучыць музыка, дакладней, у імёнах. «Самсон і Даліла» — гучыць, а скажы «Пеця энд Маша» — і тут жа рыла «старэйшага брата» згадаеш. Цьху ты, згінь-прападзі!

26.04.96. Ясны, цёплы дзень, якога я ня бачу. Толькі чую гукі з волі: ціўкае сініца, кот мяўкае, званы катэдральнага... Сёньня на волі будзе вольніца.

По абедзе ў фортку заляцеў чорны чмель.

... Ты памятаеш дзень у пачатку ліпеня, нават ня дзень яшчэ, а раніцу: бацька кліча цябе на пракос, узварочвае касільнам ахапак сьвежаскошанай травы, паказвае парушанае гняздо вялікіх чорных чмялёў, асьцярожна вымае зь яго соты і кладзе ў тваю дзіцячую далонь. Перапоўнены радасьцю, ты высмоктваеш з сотавых вочкаў бурштыновага колеру мёд.

Спачатку быў мёд, пасьля — кроў. Бадай, усе вясковыя падлеткі прайшлі праз рытуал прычашчэньня гэтым нетрадыцыйным напоем. Звычайна спазнаньне юнакамі новага смаку адбываецца ў лістападзе-сьнежні, калі беларускі гаспадар дастае са сховаў швайку і ідзе ў хлеў, дзе рохкае яго любімы кабанчык. Пасьля ўсяго нехта з дарослых мужчынаў зачэрпне з драўляных ночваў дымна-цёплай вадкасьці і скажа: «Ну, вып'еш?..» І ты не адмовісься — ты хочаш быць мужчынам.

Радкі Мандэльштама: «Мы живём, под собою не чуя страны, наши речи за десять шагов не слышны, если ж хватит на полразговорца, сразу вспомнят кремлёвского горца».

Вечар, гадзін сем. У двары за сьценамі «амэрыканкі» салдаты ўнутраных войскаў бразгаюць шчытамі, чуваць каманды, слова «фашысты». Грузяцца на машыны. Дождж. Сьвежасьць. Рогат. Мянтоўскі кіпеж трываў гадзін да адзінаццаці вечара. Поработали ребята, порезвились. Элемэнты броўнаўскага руху, пыл бязьмежнага космасу.

28.04.96. Літ. перадача пра Ясеніна. Файныя калісьці напісаў радочкі пра «но и я кого-небудь зарежу под осенний свист». І як яго бальшавікі на Салаўкі не адправілі? Хаця, хто ведае... Высшая мера социальной защиты ўвасабляецца ў самых розных формах.

Вечарочак, 22.00. Экс-вэтэрынар Кудласевіч вядзе гутарку з гісторыкам Ермаловічам (перадачка ў радыё). Потым Толік Казлоў нешта пра штосьці і такім голасам, што хоць памры. На другі дзень «возвещал» Баранкевіч, «патрыёт». Хто ў такім разе я?

Ліпень. Вярнулі ў шпіталь на далечваньне. Нібіраю вагу, пачынаю адчуваць уласнае цела. На свабоду пайшла першая «малява». Уточка-малявочка пошла по адресочку, девочке любимой я подарил чулочки. Ты носи их каждый день, а я кепку набекрень. Такія рыфмы ўпадаюць у галаву, калі з дапамогаю шпітальнай «утки» перапраўляеш на свабоду лісты пра сваё жыцьцё-быцьцё.

Чытаю другі том «справы 182» — паказаньні сьведкаў. Вось хоць бы наступныя выказваньні якойсьці Кірсанавай: «Со времени знакомства отношений с Адамовичем я фактически не поддерживала. Встречалась с ним два-три раза. (...) По характеру Адамович замкнутый, эгоистичный человек, очень высоко себя ценит. Неуравновешен, вспыльчив». Цікава, праўда: «отношений ... не поддерживала», але што я «вспыльчив» — упэўненая.

Сказаў сьледчаму, што кантралёры, зь якімі ён вітаецца за руку, прыходзяць на службу п'яныя. Сьлядак зьніякавеў і зараз жа папрасіў назваць прозьвішчы. Пачакаю — быў мой адказ. На другі дзень у шпіталі зьявіўся «Седой» — Фёдар Ільіч, намесьнік начальніка СИЗО. Таксама ўпрошваў выдаць яму кантралёраў, якія ахоўвалі мяне «пад шафэ». Пры гэтым пусьціўся ў размовы па тэму, як было, як ёсьць і як, магчыма, будзе. І пра дзеда-чэкіста свайго прызнаўся, і што ў яго, унука, дысцыпліна на вышыні, а п'яныя кантралёры пры зброі —ЧП... Фёдара я тады пакінуў без адказу. А праз некалькі дзён, чытаючы раман амэрыканскага пісьменьніка Ларса Лараэнса «Стары бажаволак закон», знайшоў вось гэтыя словы:

«Важны не менавіта дадзены чалавек, містэр Парсанс, а тое, што падобнае ўвогуле магло адбыцца, з гэтай нагоды было нешта зроблена, каб п'яным не давалі ў рукі зброю і не дазвалялі разгульваць па вуліцах і чапляцца да мірных грамадзянаў. Я ня схільны высоўваць абвінавачаньне камусьці аднаму. Насамрэч назваць кагосьці аднаго — значыць адцягнуць увагу ад галоўнага: адказнасьці ўладаў».

Успомніў гісторыю Аляксандра Паляжаева зь яго паэмай «Сашка», за якую паэт быў сасланы царом Аляксандрам у салдаты. Гісторыя як сума аналёгіяў. Усё па сьпіралі, якая, аднак, не засьцерагае народы ад непажаданай цяжарнасьці.

Яшчэ ліпень, яшчэ ў шпіталі. Кантралёры прынесьлі тэлевізар, глядзім якісь ідыёцкі баявік. І гэткім жа дурным фарсам здаецца мне ў гэты момант маё тут знаходжаньне і ўвогуле ўся справа. Сёньня ў начную зьмену малады кантралёрчык прыйшоў падпіты. І адразу кудысьці зьнік. Другому я даў зразумець, што хацеў бы пазваніць. Баіцца.

Моцны дождж і пярун. Ахоўнік частуе мяне кумпячком, а я яго — сьвежымі вершамі. Здаецца, прывыкаю да статусу ўвязьнёна-хворага. Начальнік зь вялікім задавальненьнем вытурыў бы мяне, каб я не бунтаваў усталяванае жыцьцё ягонае ўстановы.

5 ліпеня прыходзіў сьледчы, прынасіў «справу 182», усяго 4 тамы. Пустое. Будыніна абвінаваўчых заключэньняў хістаецца на грунце дзёньнікавых запісаў, кантрафорсы экспэртызы і паказаньні сьведкаў таксама не дапамогуць. Зрэшты, апошнія ў асноўным аказаліся людзьмі прыстойнымі, разумнымі ў сваіх адказах людзьмі, якія ўжо не баяцца.

Такая ціхая і сьціплая, на шыі крыжык залаты, вяртаеш ты мяне, асіплага, зноў да жыцьця і пекнаты. Ах, мэдсястрычка, не магу назваць тваё імя, але ты сапраўды дапамагала мне вярнуцца, ці, дакладней, канчаткова не адыйсьці. Мілая, добрае дзіця зямлі нашай тутэйшай. Я назаву цябе, калі прыйдзе час.

Цалую рукі...

14.07.96. Зь дзясятай перакінулі ў чацьвертую, чацьвертая па ліку. Тут сыра, душна. Суседзі: былы сьледчы з Барысава, Артурчык, мой «гадок», прозьвішча Караткевіч. Худы, у яго хворыя бронхі, цяжкі кашаль начамі. Ужо ні ў што ня верыць, ды й ня верыў. Другі — Піма, студэнцік з пэдінстытуту. Ішоў па 100-й, у час сьледства скінулі на 103-109-ы артыкулы. Піма раптам паверыў у праваслаўнага божаньку, па некалькі разоў на дзень шэпча перад іконкай малітвы. Відаць, грашкі на грудную клетку ціснуць. Прабіваў (правяраў, значыць) мяне на прадмет нацыянальнага пытаньня. Гнільцом патыхнула. Такіх называюць «сынкамі». Няўтульна гэтаму сынку ў Беларусі, млява яму, млосна...

12 ліпеня прачытаў апошні том «справы 182». Сьледчы спытаў «не для протокола»: «Ну скажыце, такі і такі лістоўкі друкаваў? Друкаваў, я ж ведаю...» Грамадзянін Сакольчык ведае, толькі даказаць ня можа. А хацелася б. І ня столькі яму, колькі гэнаму інкогніта, які заварыў гэтую нясмачную кашу.

Прэса і бібліятэка

Сьледчы ізалятар выпісвае газэты на паштовую скрыню нумар восем. У камэры да сядзельцаў час ад часу заходзяць «Звязда», «Народная газета», «Рэспубліка», «7 дней», «Известия», «Труд». Сам гартаў, пільнуючыся прынцыпу: прагартаў — перадай другому. Свабодная прэса можа трапіць пад купал нашага «цырку» толькі з кешарам (перадачай), можа быць перададзена пры сустрэчы з адвакатам альбо роднымі. Некалькі нумароў «Свабоды» за красавік-травень, якія маці перадала мне разам з прадуктамі, прапалі незваротна. Хаця хлушу: мне прынесьлі пяць нумароў названага выданьня за ... 1995 год. І пасьля такіх фінтоў «органы» крыўдзяцца, што журналісты пра іх неяк ня так пішуць.

Праз газэту можна перадаць маляву ў іншую камэру. Калі гэта «7 дней» альбо «НГ» — лепш прыхаваць іх дзеля патрэбаў камэрнай гаспадаркі.

У «амэрыканцы» я лішні раз перакanaўся ў сіле друкаванага слова, у яго шматзначнасьці і неаднамернасьці, у тым, што Слова, калі яго прачытаць удумліва, перадае сваю моц чытачу. І неабавязкова шукаць толькі цікавую кнігу: у іншых вы таксама знойдзеце плоднае зерне ведаў. Відаць, пытаньне трэба ставіць так: наколькі мы ўмеем і, галоўнае, хочам чытаць.

Кнігі нам выдаюць раз на два тыдні. На камэру 6-8 штук. За чатыры месяцы адсідкі я пасьпеў прачытаць каля 30-ці. Сярод іх: «Угрюм-река», «Усе людзі — ворагі» Р.Олдынгтана, «Chłopi» Ў.Рэйманта, зборнік апавесьцяў і апавяданьняў Наяха Лур'е, «Генэральская зорка» Эл Моргана, «Стары бажаволак закон» Л.Лорэнса, «Жанна д'Арк» М.Твэна, тры п'есы Бары Стэйвіса «Паўночная шаша» румынскага пісьменьніка Эўджэна Барбу. З часопісаў па камэрах вандруюць «Наш современник», «Новый мир», «Пограничник», «Человек и закон». Бачыў адзін сшытак «Роман-газеты» за 1966 год. А вось чаго ня бачыў, дык гэта беларускіх часопісаў і кніг. Ніводнага выданьня, акрамя згаданых ужо газэтаў. Так што, калі хто ўздумае разгрузіць сваю ўласную бібліятэку ПЗТ (поўных збораў твораў) беларускіх пісьменьнікаў (кнігі 60-70-х гадоў выданьня) — перасылайце альбо прыносьце ваша кніжнае багацьце ў бібліятэку СИЗО КГБ. Адрас: Менск, вул. Камсамольская, бюро прапускоў КГБ РБ.

Кешар

Кешар — гэта прадуктовая перадача з волі, плюс яшчэ лекі, цыгарэты, тэлевізар, кнігі, пяро й папера для аматараў пісаць лісты ці складаць красворды. Кешар у камэры — гэта сьвята для ўсіх сядзельцаў, гэта магчымасьць даць страўніку перадышку ад казённай пайкі, заправіць арганізм вітамінамі і бялкамі.

Рэжым нашай установы дазваляе атрымліваць кешар два разы на месяц. Невядома з чыёй каманды, але я да самай галадоўкі перадачы атрымліваў без абмежаваньняў. Думаю, што не ў гуманнасьці альбо дабрыні душэўнай «хазяіна» тут справа. Хутчэй за ўсё, такім патураньнем начальства спрабавала папярэдзіць магчымыя пратэсты з майго боку. Дарма. Атрымалася наадварот: калі мяне завалілі прадуктовымі перадачамі, я раптам адчуў сябе кабанчыкам, якога вырашылі адкарміць перад забоем. Гэта і стала адной з прычынаў галадоўкі.

Вось такая нечаканая рэакцыя. А тым, хто перадаваў і перадае на маё імя кешар — тым людзям вялікі дзякуй!

У прадуктовай перадачы арыштаваны перш за ўсё спадзяецца ўбачыць гарбату (у неабмежаванай колькасьці, лепш грануляваную), цукар, лімон, часнык, цыбулю, садавіну, сала, белы хлеб, рыбныя кансэрвы...

На жаль, які б часты і багаты кешар не заяжджаў у вашу камэру, ён, хутчэй за ўсё, не ўратуе вас ад расстройства страўніка. Нязьменная казённая пайка нават выключна здаровы апарат страваваньня паступова, але зь неадменным посьпехам давядзе да язвы. Зрэшты, для мяне асабіста найлепшы кешар — гэта незалежная прэса з волі. Свабодная інфармацыя ўздымае жыцьцёвы тонус, што садзейнічае страваваньню нават самай брутальнай казённай баланды.

На ізьмене

Мы сядзім пад купалам «амэрыканкі»: хто яшчэ пад сьледзтвам, хто чакае суда, хто ўжо атрымаў на рукі прысуд і тэрмін у плечы. Але ўсе мы аднолькава перажываем наш новы сацыяльны статус, які заключаецца ў наступных дзьвюх фразах: і імя нам — ніхто, і зваць нас — ніяк.

Мы сядзім на ізьмене, што значыць: мы кожную хвіліну гатовы сарвацца, запсыхаваць, кінуцца на суседа па камэры з-за слова, якое здалося нам абразьлівым, з-за позірку, нам непрыемнага, проста з-за нічога істотнага.

Ізьмена — гэта калі ня йдзе адвакат, сяброўка ня піша, калі хлеб упаў, а вертухай, паскуда, памачыў свой брудны палец у твой раньнішні суп;

ізьмена — гэта дрэнны сон, цынічная ўсьмешка сьледчага, кайданы на руках і нагах, якімі ты прыкаваны да шпітальнага ложка;

ізьмена — гэта калі ты з раніцы да вечара ў казённым радыё чуеш толькі адно імя — таго, хто засадзіў цябе за краты...

27 ліпеня

30.07.96. Дзень 27 Ліпеня наша 4-я камэра адзначае сёньня. Дакладней, адзначыла. Яшчэ да раньшняй прагулкі мы выпілі па кубачку і па другім самастаялага вінца з чорных парэчак. Мы прамовілі тост за неўнікнёнасьць нашае перамогі.

А 27-га хадзілі ў «баню». Так называецца звычайны душ без гарачай вады. Потым абед, кіслая капуста, пякотка — першая прыкмета гастрыту, таблетка «Вікаіру», паабедзенны сон, туалет з двума ўнітазамі на нас трох, вячэрні чаёк, адбой.

27-га ліпеня два гады таму ў сваім інтэрнацкім катушку я абдымаў чужую жоначку; мы елі недасьпелыя пэрсікі і нешта алькагольнае пілі. Потым нам перашкодзіла другая чужая жоначка. Яна была старэйшая і атрымала мяне. І гэта справядліва. Вечарам па Галоўным Праспэкце прайшла калёна моладзі з паходнямі. Цудоўнае завяршэньне сьвятога акту нашае любасьці перад абліччам іхняе здрады.

Чыстыя рукі

Я скажу табе, мая любачка, чаму некаторыя на свабодзе так раўніва падыходзяць да праблемы чысьціні рук.

Па-першае, чыстыя рукі — здаровы арганізм.

Па-другое, не магу ж я хадзіць з бруднымі рукамі, пазбаўляючы цябе тым самым радасьці цалаваць іх. Мае рукі заўсёды павінны быць гатовыя для тваіх пацалункаў. Ведаеш, калі мужчына цалуе рукі жанчыне — гэта часьцей за ўсё традыцыя, этыкет, звычка. Калі наадварот — мужчына гэтай зьяве не знаходзіць найменьня.

Па-трэцяе, пэдантычнае ачышчэньне ад бруду — гэта найбольш эфэктыўнае выкарыстаньне магчымасьці, якой заўтра можа й ня быць. Вось табе прыклад: 4-я камэра, параша, нары, пацёкі на сьценах, турэмны смурод. Я больш не магу займацца воднымі працэдурамі, як гэта ўласьціва толькі мне. Усяго і засталося, што памяць пра халадок тваіх вуснаў, захаваная эпітэліем маіх далоняў...

Па-чацьвертае, мая салодкая, нехта ўсё ж павінен мыць рукі, своечасова і на ўсіх пальцах падстрыгаць пазногці, здымаць завусенкі. Навокал столькі людзей з бруднымі рукамі, што проста... Гэты пункцік пачынаеш асабліва разумець тут, за кратамі, дзе ты мусіш кожны дзень назіраць, як нячыстая, азызлая рука кантралёра пры раздачы хлябалава ашчаперває жалезную шлёмку, сьлізгаючы вялікім пальцам у твой гастрытны супік. Адно суцяшае: брутальны палец кантралёра завісае пакуль толькі над пайкай зэка, а не над спускавым курком «ПМа».

(Працяг будзе)

Альбо зразумець ня можам
Божа, даруй нам гэта
І ўратуй нашых дзетак

.....

Я люблю, калі сьвеціць сонца
Рана ранкам праз фіранкі
Я люблю пах сьвежае кавы
Я люблю смак смажанай бульбы
Мне падабаецца водар парфумы
Мне падабаецца дым цыгарэтаў
Я люблю халодныя блюзы
Я люблю свае джынсы старыя
Я жыву ў гэтай краіне
Мая краіна пад белым сьнегам
Мая краіна пад белым сьцягам
Пад белым сьцягам з чырвонай
стужкай
Я зь цягам часу стануся птушкай
Распраўлю крылы, зраблю тры крокі
І падымуся па-над зямлёю
Туды, дзе вецер, і дзе аблокі
Над краінай пад белым сьнегам
Над краінай пад белым сьцягам
Мая свабода — зь ветрам нязгода
І асалода супрацьстаяньня
Мая свабода — човен падводны
Паміж Сцылаю ды Харыбдай
Мая свабода — дом папяровы
Паміж Гамораю ды Садомам
А там, за домам, — край невядомы
Пад белым сьнегам, пад белым сьцягам
Зь цягам часу складанымі сталі
Законы гульні, а неяк раней
Мы проста ішлі, мы проста стаялі
Мы проста жылі і паміралі
У сваіх падводных чоўнах
У сваіх дамах папяровых
Паміж Сцылаю ды Харыбдай
Паміж Гамораю ды Садомам
У краіне пад белым сьнегам
У краіне пад белым сьцягам

.....

Мы чакалі Калядаў з маленства
І ніяк не маглі дачакацца
Тату трэба было на работу
Маці трэба было на працу

А Гагарын ляцеў на ракеце
Па-над нашым дваром ды садам
Мы глядзелі ўсьлед са зьдзіўленьнем
І міжволі чакалі Калядаў

Мы увосень падпальвалі лісьце
Мы узімку хварэлі на глянды
І прыклаўшы далоні да вуснаў
У цямрэчы чакалі Калядаў

Мы пісалі ў школе дыктоўкі
Нас вадзілі глядзець на парады
Прафсаюз выдаваў карамэлькі
Мы бралі і чакалі Калядаў

Нам даводзілі, хто мы і што мы
Нас вучылі выконваць загады
Нам казалі, ды мы ня чулі
Мы употай чакалі Калядаў

Мы рабілі высновы хутка
Мы павольна сьпявалі баляды
Мы назлосьць валасы расьцілі
І ўпарта чакалі Калядаў

Што з таго, што ўсё гэта зьнікла
Быццам бурбалкі ад ліманаду
Засталіся сям'я і дзеткі
Засталося чаканьне Калядаў

Засталіся сябры ды праца
А адзін, дык «вабшчэ» ў Канадзе
Мы на сьвяты дашлем паштоўку
Будзем разам чакаць Калядаў

Позна ўвечары посуд памыем
І пакінем, каб сохнуў на тацы
Мы чакаем Каляды з маленства
І ня можам ніяк дачакацца

Адам Глёбус

Не люблю Далі

Здараецца, брыдзеш вуліцаю ў плыні мінакоў і незнаёмы загаворвае да цябе. Ён быццам і бачыць цябе, але гаворыць пра незразумелыя рэчы. Спачатку намагаесься зразумець, але раптам здагадваесься — чалавек абмыліўся і размаўляе з кімсьці іншым. Ты незнарок заняў чужое месца. Нарэшце памылка выкрываецца, і вы сьмяецёся, толькі сьмех ніякаваты. Вось так, крыху сумеўшыся, усьміхаесься каля палотнаў Сальвадора Далі.

Ніколі не любіў Далі. Я не палюбіў яго зь першага погляду. Так я не люблю ілюзіяністаў. Праўда, увогуле цырк мне падабаецца, асабліва блазны, асабліва цешыць вока руды блазан. Наогул, блазны могуць быць двух узораў: руды і белы, Арлекін і П'еро. А вось Сальвадор Далі — блазан чорны. Ён носіць цыліндар, фрак, крыштальна-белую кашулю і гальштук-мятлік.

Далі

Жалобны мятлік — сымбаль афіцыянтаў, цырульнікаў, паслугачоў, дробных афэрыстаў і фокусьнікаў. Далі — зь іх. Ён малюе адно, а ты бачыш іншае. Ён малюе мадону Рафаэля, а ты бачыш кавалачкі будаўнічага сьмецьця. Зусім як у цырку: у скрыню паклалі жанчыну, скрыню расьпілавалі й кавалкі скрыні рассунулі. У адным кавалку — галава з рукамі, у другім — таксама галава з рукамі, толькі схаваная, а ногі тырчаць. Гасьне сьвятло і... Скрыня цэлая і жанчына таксама цэлая. І спадар ілюзіяніст узмахвае чароўнай кавенькаю. Такі ж і Сальвадор Далі — бог падману, трансфармацыі і канструяваньня, але канструяваньня сюррэлістычнага. Далі — сюррэаліст. А сюррэалізм — гэта зьмяшчэньне рэальных рэчаў у нерэальныя абставіны. Русалкі, кентаўры, цмокі — эталёны сюррэалістычнага мысьленьня. Калі не задавальняе проста русалка, ты бярэш тое, што засталося — галаву рыбы й ногі жанчыны, злучаеш, паліваеш мёртв. й і жывой вадою і атрымліваеш істоту акласуР.

Сюррэалізм — занятак гросты, вясёлы, дзіцячы... Быў такім, пакуль не зьявіўся монстар зь мястэчка Фігерас. Ён пачаў прырабляць да бычынай галавы сьвіныя капыты, ванну і чарупіну аздабляць футрам, з Ісуса Хрыста рабіць гімнаста, а зь сялянаў — руіны замка Морысвіль. Далі распачаў вакханалію ўседазволенага рэчазьмяшэньня. З Вэнэры выяжджаюць шуфлядкі. А чэлес Апалёна выцягнуўся й загнуўся, як рыбалоўны кручок. Бог-Бацька зьявіўся на таемную вячэру ў безгаловым выглядзе, і Хрыстос не заўважыў ягонае прысутнасьці.

Сальвадор Далі настойвае на сваім мэтадзе: болей азначае лепей. Ён расьціскае кулак і зь яго пачынаюць сыпацца мурашы — жывыя, сапраўдныя, зафіксаваныя на кінаплёнку і змантаваныя ў фільм «Андалюскі сабака». Далі гаворыць і загаворваецца, і вочы ягоныя вылупліваюцца, каб павялічыць уражаньне. Але ён памыліўся. Я не ягоны слухач і не ягоны глядач і, будучы тры разы ў Каталёніі, я не наведаў радзіму сюррэліста №1. Я не наведаў, а фокусьнік Далі наведаўся да мяне. Падмануў. Я нетаропка ішоў па GRAN DE GRACIA ў Барсэлёне, ішоў, каб у чарговы раз паглядзець на CASA MILA Антонія Гаўдзі. Можна не любіць Далі, але не любіць Гаўдзі немагчыма. Зрэшты, усё магчыма, нават з варыянтамі. У часы маладосьці я і мадэрн недалюбліваў. А вось цяпер іду, каб пабадзяцца вакол дома MILA і падумаць пра хвалі мастацкіх стыляў, што зьмяняюцца адзін за адным. Калі гляджу на Гаўдзі, заўсёды думаецца пра хвалі і марскі пясок. Я прыйшоў і ўсьміхаўся: на доме MILA вялікімі літарамі было напісана DALI. ARQUITECTURA. Як жарт, як зьдзек, як відавочнае й неверагоднае... Ну што можа быць сумяшчэньнем дзьвюх рэальнасьцяў у вычварэнскую сытуацыю? Пэўна ж, мысьленьне Сальвадора Далі і архітэктура. Я капітуляваў: купіў квіток і наведаў залі з аб'сктамі... На экранах тэлевізараў, загорнутых у белыя прасьціны, Сальвадор пасьпяхова даводзіў, што ён ня горшы за Макса Ліндэра, Чарлі Чапліна і Дыега Вэляскеса. У шкляных паралелепіпэдах бялелі макеты дома Далі ў Фігерасе. Якім дом быў спачатку і пазьней, калі Далі купляў і перабудоўваў усе памяшканьні і пляцоўкі, якія межавалі з бацькоўскім дамком. Дом Далі разрастаўся паводле прынцыпу пячоры, да інтэр'еру прыхопліваўся інтэр'ер. Такі прынцып мне спадабаўся, яго адкрыў бальзакаўскі герой №1 — Габсэк, сваяк гогалеўскага Плюшкіна. Дом Далі — гэта лябірынты Габсэка з закуткамі Плюшкіна.

На выставе панавала гармонія й згода. Мастакі-музэйшчыкі прычасалі, прылізалі, прыгладзілі шалёны талент. На падлозе паслалі шэрыя кілімы. На кілімах намалявалі мурашоў памерам з пацукоў. Мурашы пазначаюць сьцежку для турыстагледача-ідыёта, любімца Далі.

Калі Эдгар Алан По вынайшаў чытача дэтэктываў, які не давярае аўтару і да ўсіх апісаных падзей ставіцца падазрона, зь недаверам, і ў выніку падманвае сябе; так і Сальвадор Далі вынайшаў, зрабіў, замацаваў новага гледача, які ў кожнай выяве шукае іншую выяву, а ў знойдзеным працягвае шукаць чарговы рэбус і правальваецца ў аптычны калодзеж. А тым часам Далі фанабэрыста пазірае на свайго рукатворнастворанага гледача й пасьміхаецца.

Калі зазірнуць у Сальвадора Далі, можна пабачыць ягоную душу, тая душа саркастычна пасьміхаецца. Я ж казаў, у Далі геніяльныя здатнасьці ілюзіяніста... Ён малюе бюст філёзафа Вальтэра, зроблены скульптарам Гудонам. І ты бачыш на палатне: бюст, створаны Гудонам, саркастычную Вальтэраўскую ўсьмешку і яшчэ дзьвюх манашак, якіх убачыў Сальвадор, калі глядзеў на гудонаўскі бюсьцік Вальтэра. І тады ты пачынаеш шукаць у выяве яшчэ немаведама што. А душа Далі сьмяецца. А ты можаш, між іншым, даўгляляцца да чорцікаў уваччу. А можа здарыцца адваротнае: прыляціць Анёл зь зялёнымі крыламі й тоўстым голасам, які прапануе рухацца хутчэй, бо кожная выстава працуе толькі ў пэўныя часы.

Давялося прысьпешыць агляд... Палатно «LEDA ATOMICA», на якім намалявана жонка Далі — Галя бяз станіка й майткаў, не ўсхвалявала зусім, а вось фотаздымак, на якім Галя сядзіць у позе Леды, выглядаў цікавей, бо, напэўна, фасон жаночых майткаў саракавых гадоў я бачыў упершыню. Хвалюе першыня. А рэпрадукцыі з карціны «Леда атамістычная» трапляліся на вока сто сорак шэсьць мільярдаў разоў. Наогул, асноўная рыса творчасьці Сальвадора Далі — распаўсюджанасьць.

Далі паўсюль... Ён вытыркаецца з кожнай сувэнірнай крамы, з кожнага газэтнага шапіка. Творы Далі, раздрукаваны на майках, на мяшках, у газэтах, у альбомах і на марачках, на рэклямных транспарантах і інфармацыйных шчытах, на капэртах, на даміно, на картах, на вазах, на талерках, на кубках... І гэта драбяза, гэта рэпрадукцыі, гэта кветачкі, зь якіх вырастаюць ягады-гады. Нагледзеўшыся на творы Далі, як і начытаўшыся По, пачынаеш інакш глядзець на сьвет. Раптам бачыш твар маладога д'ябла ў хлопчыку, які ідзе на сьвята й высока трымае каталёнскі паласаты, аранжава-чырвоны, сьпякотны сьцяг. Спачатку ты бачыш іншае... Хлопчык ідзе па вуліцы GRAN DE GRACIA. Акуратны, прыбраны ў сінія шорты й белую кашулю. На галаве ў хлопчыка сядзіць чырвоны каптурык, такі каптурык-перчык любіў Далі. У хлопчыку ты пазнаеш сувэнірную каталёнскую скульптурку, а потым пазнаеш Далі, а потым пазнаеш ірляндзкага сэпаратыста з гораду Белфаста, які прыехаў зьдзяйсьняць тэрарыстычныя акты ў Барсэлёне, каб дапамагчы каталёнцам выйсьці з-пад гішпанскай кароны й займець дзяржаўны сувэрэнітэт. Чорныя мроі? Не. Сюррэалізм. І менавіта сюррэалізм Сальвадора Далі, які мог сябраваць і з паэтам Фрэдэрыка Гарсія Лоркам, і з дыктатарам Франка. Далі — каталёнец, гэта, у пэўным сэнсе, як беларус. Гішпанец, як і расеец, стаяў перад выбарам: або фашызм, або камунізм. Для каталёнца або-або не існавала, бо і камуністы і фашысты ігнаравалі каталёнскія праблемы цалкам, агулам, без разбору. Далі пераступіў цераз палітыку, як хлопчык з каталёнскім сьцягам пераступіў сардэльку сабачага дабра на вуліцы Ўдзячнасьці.

Пераступіўшы палітыку і гной з кроўю грамадзянскай і сусьветнай вайны, спадар сюррэаліст №1 апынуўся ў адпаведным яму месцы, у парфумнай краме. Вусны й нос Сальвадора ў выглядзе шкляных флянконаў з водарнымі вадкасьцямі красуюцца там на паліцах.

Са сваіх вуснаў Далі рабіў нават канапу. Так-так, Сальвадор Далі мог пацалаваць у дупу свайго будучага гледача. Далі мог шмат чаго. Аднойчы, ёсьць паданьне, Далі выпіў каву з пляўком. Ён замовіў каву, адну простую каву. Яму прынесьлі маленечкі кубачак. У гэты час да століка, дзе сядзеў майстар жывапісу і малюнку, падышоў чалавек, які не любіў Далі ў трыльярд шэсьцьсот тысяч разоў болей, чым я. Не люблю, але пры сустрэчы не плюю ў кубкі. А чалавек плюнуў. А спадар Сальвадор Далі сказаў: «Я піў каву зь вяршкамі, з малаком, з ромам, з каньяком, зь мёдам, з часныком, а вось з пляўком ня піў. Буду першы, хто пакаштаваў каву з пляўком». Выпіў. Пляўца званітавала. Тут і ўвесь фокус: Далі выпіў плявок, а званітавала таго, хто пляваў. Далі мог ператварыць зло ў яшчэ большае зло й вярнуць таму, хто зьяўляецца першапрычынаю гэтага зла.

У Сальвадора Далі фантастычнае вока, яно бачыць, а не глядзіць, і калі зірнеш на здымак Далі, на ягоны партрэт, можаш пераканацца, што Сальвадор увесь час нібыта зазірае ў замочную шчыліну. І скажу пад сакрэтам, што ён выглядае, што ён шукае... Ён шукае цябе, свайго гледача, свайго суразмоўцу, свой працяг. Далі ведаў, што будзе жыць роўна столькі, колькі ты зь ім будзеш спрачацца, не пагаджацца, біцца, мірыцца, адпачываць. Ён рабіў вялікія, вульгарна чырвоныя канапы, падобныя да сваіх вуснаў, каб табе зручна было адпачываць, але ў гэтых фатэлях-канапах-вуснах няма валікаў і падлакотнікаў, гэта каб ты не забыў пра Далі і ягоны сю-ю-р. І калі ты пачнеш паціху спаўзаць з канапы на падлогу, на імгненьне ператворысься ў Далі... Далей ня страшна. Далей вернесься ў сваю рэ-эалістычную будзённасьць. А Далі застанецца ў сваім неўраўнаважаным сьвеце стаяць у цёмным касьцюме.

Галя

Сальвадор Далі ў клясычным касьцюме нагадвае трунара, майстра аздабленьня пахаваньняў і вытворчасьці вянкоў. У ягоных карцінах заўсёды гуляе эфірны скразьнячок сьмерці.

Так здараецца, ідзеш па вуліцы й невядома чаму згадаеш нябожчыка, і па твары сьлізгане крыло мэнтолавага ветрыка...

Ці яшчэ, ідзеш зь сябрам і кажаш пра нешта, хоць бы пра таго ж авангарднага канфарміста Сальвадора, азіраесься — а сябра няма, і выраз «Не люблю Далі» ляціць у твар чужому чалавеку.

PROMENADE

У Краіне Памежных Замкаў

Маладэчна — Беняконі — маршрут у 170 кілямэтраў, на якіх не сустрэнеш помніка Леніну, дзе беларусы суседзяць зь беларусамі, падзеленыя між сабою дзяржаўнай мяжою Літоўскай Рэспублікі. Тут наймацней адчуваюць, што такое Радзіма. Мы з прыяцелем узялі ровары і «зрабілі» гэтыя 170 кілямэтраў. Дзякуючы высілкам журналістаў, Маладэчна атрымала славу найбеларускага й найдэмакратычнага гораду краіны. У гэта ня цяжка паверыць, калі ў электрычцы Менск-Маладэчна сустракаеш двух кантралёраў: дзяўчыну-хіпі й сівога дзядулю адміральскага выгляду, які размаўляе толькі па-беларуску. Але прыстаўку «най-» я пакідаю для рэйтынгаў будучыні. А пакуль... Наша першая начоўка — каля Беніцы, на мяжы Маладачанскага й Смаргонскага раёнаў. Раніцою мы ўяжджаем у край, дзе людзі спрадвеку слова ГОРАД асацыявалі ня зь Менскам і не з Варшавай, а зь Вільняй. На гэтай дарозе мяжа абласьцей прыпадае на гару, якая дамінуе над усёй ваколіцай. З усіх бакоў бачны знак памежжа — нейкі дужа адмысловы крыж. Гэта не зьдзіўляе, бо мы рушым у беларускі Край Крыжоў. Уразіла іншае: пад'ехаўшы да канструкцыі, мы зразумелі, што крыж перароблены — людзьмі ці прыродай — з бэтоннага знаку, які раней абвяшчаў пра пачатак зямельнай юрысдыкцыі калгасу «имени Александра Невского». Ня дзіва, што менавіта тут будаваўся супрацькрыжацкі абарончы ланцуг замкаў ад Трокаў да Наваградка — большых пагоркаў ня знойдзеш па ўсёй Беларусі. Самая яркая неспадзеўка — краявід Крэва. Знаёміцца з гэтым местам трэба толькі з маладачанскай дарогі. Яна выводзіць на Юр'еву гару, зь якой раптоўна адкрываецца краявід з Замкам. Сёньня ў Крэўскім замку надзвычай чыста й ахайна, што характэрна для ўсяго мястэчка. Здаецца, што самы сталы наведнік замку — прыгожы гняды конь, што пасьвіцца ля паўднёвага муру. Ён не выглядае недарэчна — хіба можа конь быць чужынцам у замку? Мы пакінулі замак, калі там зьявіліся «туристы» — бабруйскія школьнікі, якім пачалі распавядаць пра нямецкую агрэсію і пра нейкіх вельмі неакрэсьленых «предков».

Наперадзе — Гальшаны. Мы раскладаем намёт блізу ўказальніка «Памежная зона. Уезд па прапусках». Заўтра мы сумленна ўвойдзем у неўязную зону, а пакуль знаёмімся зь мясцовым камбайнёрам. Размова йдзе ў далёкім ад рамантыкі, але важным для падарожніка, рэчышчы. Па-першае, дождж будзе. Па-другое, памежная зона сьмеху вартая, маўляў, не зьвяртайце, хлопцы, увагі. Ну а сканчаецца размова, натуральна, палітыкай. І я не зьдзіўляюся таму, што у гэтым рэгіёне, як нідзе ў Беларусі, шмат прыхільнікаў апазыцыі. Раніца. Сёньня мы даведаемся пра невялікі кур'ёз: забаронная памежная зона, якая пачалася за 25 км ад мяжы, скончыцца за 14 км ад гэтай самай мяжы, на сутыку Ашмянскага й Іўеўскага раёнаў. Асэнсаваць гэта цяжка, калі ня ведаць, што папераджальныя ўказальнікі ставіліся акурат перад прыездам у Ашмянскі раён прэзыдэнцкай праверкі. Зрэшты, бываюць бязглузьдзіцы больш сумныя. Я маю на ўвазе лёс Гальшанскага замку. Руіны Гальшанскага замку, бадай, самыя маляўнічыя з тых, што я бачыў у Беларусі. Да іх амаль немагчыма падабрацца з-за гушчару зарасьцяў. Калі патрапляеш усярэдзіну, апынаесься ў мазаічнай ірэальнасьці выгбаў, скляпеньняў і сьцянных праломаў. Але веданьне таго, што яшчэ пасьля вайны замак ня проста стаяў, але жыў паўнавартасным жыцьцём, перакрывае ўсялякія эстэцкія пачуцьці. Хто й навошта зьнішчаў палац? Сёньня кароўнік, збудаваны з цэглы палаца, стаіць паўкінуты, бо няма кароваў, клюб з той

жа цэглы — паўпусты, бо няма моладзі. Крэўскі замак чысты й ахайны, Гальшанскі — занядбаны, з «колялюбитленами» на сьценах.

Мы ў Іўеўскім раёне. Геранёны незвычайная вёска. Калісьці яна мела магдэбурскае права, адпаведна — ўласны герб. Герб таксама незвычайны. Па-першае, ён ніякім чынам ня ўпісваецца ў эўрапейскія геральдычныя правілы — на ім, гэтаксама як на бэсэсэраўскім сьцягу, спалучаныя чырвоны зь зялёным, па-другое, дагэтуль незразумелы сэнс выяўленага сэрца, прабітага мячом. Геранёны дзіўная вёска. Яшчэ здалёк вы заўважаеце сымбаль ейнай адметнасьці — вялікае аглядальнае кола, якое значна перавышае касьцёл, што стаіць побач. Што зьбіраліся зь яго аглядаць? Зараз гэтае кола, натуральна, іржавее.

У чым нельга давяраць мясцовым жыхарам, дык гэта ў азначэньнях старажытнасьцяў. У Гайцюнішках ніхто ня ведае «дом-крэпасьць», але кожны пакажа «старую вар'ятню», у Крэве і ў Лідзе на запытаньне пра «замак» вас правядуць да «крэпасьці» й г.д. Натуральна, у Геранёнах ніхто ня ведаў ніякага замку. Мы скарацілі наш шлях да Гайцюнішак амаль удвая. Але аб гэтых рэчах трэба казаць ва ўмоўнай форме, таму што прыклад Славаміра Адамовіча сьведчыць пра спэцыфічнае ўспрыняцьце пэўнымі органамі мастацкіх і дакумэнтальна-мастацкіх (эсэістычных) тэкстаў.

Па лясной дарозе ехаць на ровары значна зручней, чым па разьбітай трактарамі жвіроўцы. Спыняесься перад канавай, што рэжа дарогу на дзьве часткі. Пасьля нядоўгіх развагаў робіцца выснова — мяжа недалёка, але ж дзе жвіроўка на Навіянку, абяцаная старым вартаўніком? Гэта высьвятліцца ў бліжэйшай вёсцы, у якую трэба патрапіць як мага хутчэй, бо скончылася вада. Нечакана псуюцца абодва ровары. Чуваць брэх сабакі. Аб набліжэньні да людзей сьведчыць таксама крыж на раздарожжы (які ўжо па ліку?), стары, нібы зроблены падчас хросту Літвы. Што да Літвы, адчуваецца штосьці незвычайнае ў селішчы, што паўстае на выезьдзе зь лесу: вёска — ня вёска, хутар — ня хутар. Ля бліжэйшай хаты грузавік зь літоўскім нумарам... Унутры штосьці затрымцела ад здагадкі. Раптам з-за сьвірану выскоквае вайсковы грузавік, відавочна не савецкай мадэлі, у ім двое ў нязвыклай уніформе. Словы «лаба дена» й руля аўтамата... Так і ёсьць — ты дыхаеш «паветрам свабоды», ты ў Літве!

Падыходзіш, тлумачыш — заблукалі, праблемаў не ўзьнікае. Вам прыхільна паказваюць на мапе месца знаходжаньня, і жадаюць шчасьлівай вандроўкі, без аніякае праверкі дакумэнтаў і дагляду рэчаў. Самае сьмешнае, што вас заўважылі абсалютна выпадкова, калі вярталіся з развозу патрулёў. Аб гэтым размаўляеш з тамтэйшымі жыхарамі, якія спачувальна тлумачаць, як зручней скіравацца на Гайцюнішкі зь іхняй вёскі (усё-ткі гэта вёска) Качаны. У іх цудоўная беларуская мова, і сум у вачох, калі пытаесься пра цяперашняе жыцьцё ў Літоўскай Рэспубліцы: «Вы ж бачыце — усё запушчанае». Што на гэта можна адказаць, хіба прапанаваць экскурсію ў Беларусь?

Перад намі на пагорку занядбаны кароўнік, за ім, па сьведчаньні качанцаў, ляжыць вёска Сьлёзкі. З пагорка яшчэ раз глядзім на Літоўскую Рэспубліку, на хаты суайчыньнікаў, і на даляглядзе заўважаем Геранёнскае аглядальнае кола. Халера! Ну й забаву прыдумалі сабе адмыслоўцы-геранёнцы — бяры бінокаль, і глядзі сабе: у якія кусты Чэсь павёў Марылю, на якім хутары гоняць самагонку, якой дарогай рушаць кантрабандысты, дзе ў той час памежнікі... Праз паўгадзіны перад намі паўстаюць Гайцюнішкі.

Гайцюніскі дом-крэпасьць — адно з самых страшных месцаў у Беларусі. Тут утрымліваюць вар'ятаў рэцыдывістаў-забойцаў. Але страшнае месца ня толькі з-за гэтага, галоўнае — ніхто ня ведае, колькі здаровых людзей туды патрапляе штогод. Калі зэк застаецца грамадзянінам з частковым абмежаваньнем правоў, тут чалавек — жывёла. Адсюль ніколі не вяртаюцца. Тут мы сустрэлі міліцыянта з гербам Менску на нашыўцы, канваіра, пэўна. Жаданьне было адно — хутчэй уцячы. Замест заплянаванае начоўкі ў Гайцюнішках, мы у Беняконях зьлёту ўскокнулі ў дызэль на Ліду.

Бог падарыў нам каменьне, каб мы збудавалі Замкі. Зь іх пачынаецца наша Радзіма, якая жыве, пакуль дыхаюць старыя камяні.

Севярын Квяткоўскі

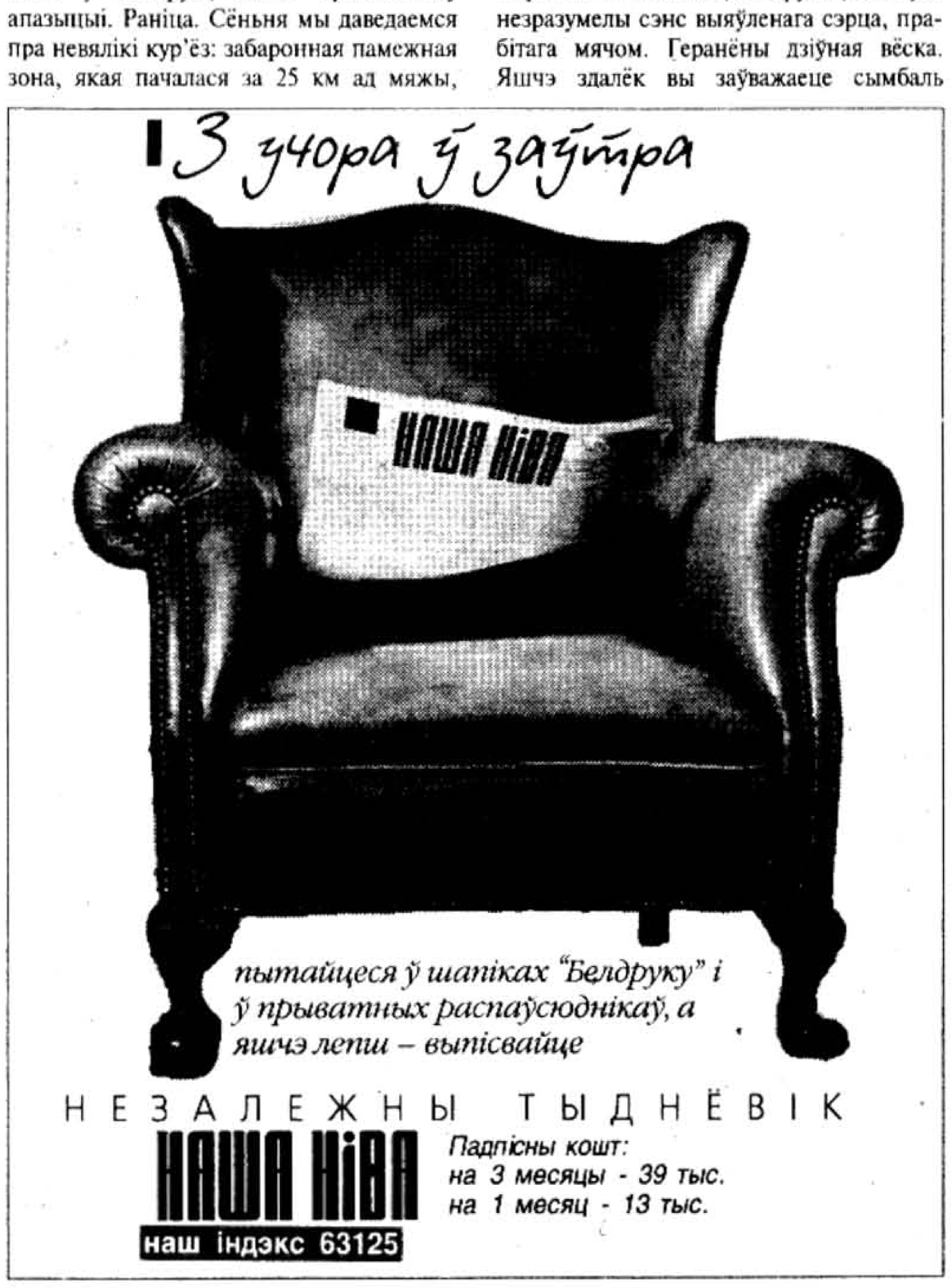

Конкурс

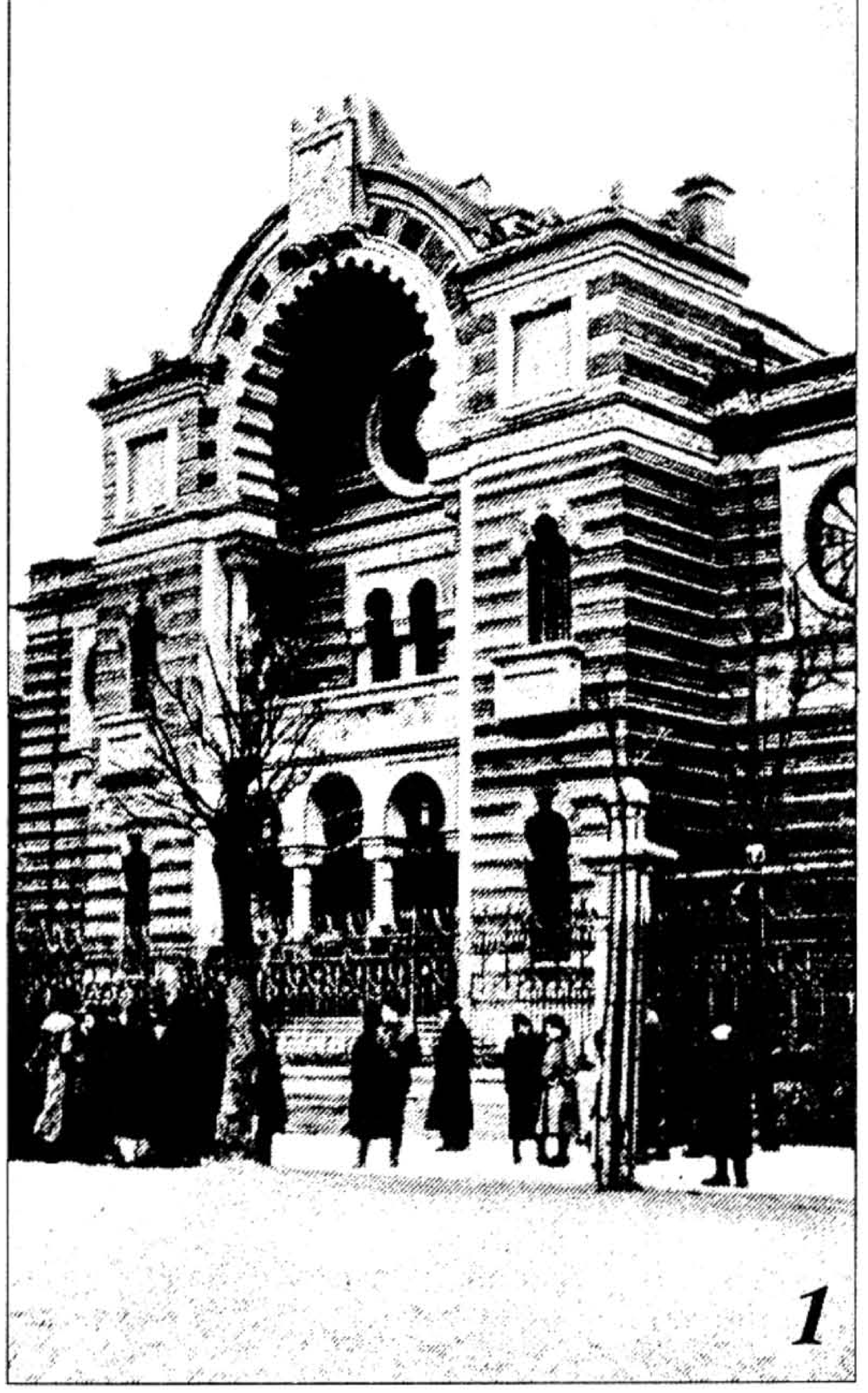

1

Якой веры?

Нашаніўцы першае пары былі б, напэўна, моцна зьдзіўленыя, каб даzналіся пра сёньняшнія міжканфэсійныя дэбаты. На пачатку XX ст. рэлігія заняла ў Беларусі сваё пэўнае месца. Ніхто ня корпаўся ў сваіх генэалёгіях, бо кожнаму было ясна, хто ён і якое веры. Гэтае веданьне не давала нікому аніякіх дывідэндаў, апроч пачуцьця камфорту ад усьведамленьня свайго кораню і свайго права на выбар.

Многія беларускія адраджэнцы былі каталікамі. Альгерд Абуховіч, Францішак Аляхновіч, браты Луцкевічы былі рэфарматамі, альбо, інакш кажучы, кальвіністамі. Карусь Каганец быў лютаранінам, а Зьмітрок Бядуля — юдэем. Між тым, усім гэтым людзям нішто не замінала працаваць разам, ствараючы «Нашу Ніву», думаць пра адзіную Беларусь.

Кароткая эпоха талеранцыі, якая запанавала пасьля 1907 году, раскрыла неабсяжны патэнцыял беларускіх рэлігійных традыцыяў. Паліфанія розных перакананьняў, стыляў і звычаяў надавала Беларусі той каларыт, сярод якога можна было верыць у гэткую ж унікальную і прыгожую будучыню. Мноства бажніцаў усіх эўрапейскіх канфэсіяў былі неад'емнай часткаю побыту беларусаў на пачатку стагодзьдзя. Мноства альтэрнатываў... Толькі ў Менску было дзесяць праваслаўных цэркваў і два манастыры, сем каталіцкіх касьцёлаў, дзьве лютаранскія кірхі, царква стараавераў, мячэт і... восемьдзесят дзьве сынагогі разам з малельнымі жыдоўскімі дамамі.

У новым конкурсе мы прапануем Вам мікрапанараму бажніцаў розных веравызнаньняў, якія існавалі ў Беларусі, але тых зь іх, якія былі пабудаваныя на пачатку XX ст. Гэта значыць, што ім сёньня было б столькі ж гадоў што і нашай газэце...

Ваша задача — назваць месца і год пабудовы, вызначыць яе канфэсійную прыналежнасьць. Мы чакаем адказаў, а Вас чакаюць прызы.

P.S. *Адказы на пытаньні папярэдняга конкурсу будуць зьмешчаныя ў наступным нумары.*

Сяргей Харэўскі

Пошта

Ёсьць на Ельшчыне шнары-напамінкі ліхалецьця трыццатых гадоў. Пісягом Валаўск – Белагоркі – Гнойнае – Дубраўкі –Стадолічы зеўраюць надаўбні з жалеза й бэтону. На задуму мандрылаў у скуранках даўгачасныя вагнявыя збудаваньні мусілі спыніць навалу з Захаду.

Пераказваю ўспаміны бацькі. Скончылася калатнеча ў грамадзянскую брыдоту. За дзясяткі вёрстаў палякі з дроту і калючак гэпнулі мяжу. Неўзабаве ў Новым Хутары, Валаўску, Шыі засноўдалі пахмурныя гіцлі. Прынюхваліся, калупалі зямлю, лузалі дрэвы. У трыццаць другім, натужна равучы, пацягнуліся сьмярдзючыя ЗІСы, напіналіся фурманкі, падводы. Усчаўся вэрхал зь ляскатам, выбухамі, як сабачы брэх, загадамі. Вайскоўцы ды цывільныя зарывалі ў амшарынах, на пагорках пагрозьлівыя буданы. Секлі лес, клызьнілі дарогі, нявечылі пашу, пакосы, нівы. Зь ляку тутэйшыя маўчалі. Хто й капейчыну прыдбаў, возячы валамі камяні з чыгункавае станцыі Славечны. Праз колькі часу гамузаваньне аціхла. Бранявыя бельмы вышчарыліся рулямі кулямётаў. Толькі паткніся немчура! І што? У 41-м гэткія «шнуры Манэргейму» нават вока не запарушылі фашыстоўцам.

Скончылася агідная вайна. Прызвычаіўся паляшук да помнікаў-мерцьвякоў. Адно не загойваецца рана згубы й марнатраўства з тае пары.

Мікола Зімнік,
Мазыр

© НАША НІВА Спасылка на "Нашу Ніву" абавязковая Наклад 5100 Нумар падпісаны ў друк 19⁵⁵, 25/8/1996. Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". Менск, праспэкт Францішка Скарыны, 79. Замова № 4808 Кошт свабодны.